

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

**ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNE
YÖNELİK EĞİTİM PROGRAMININ ETKİLİLİĞİ**

Meliha KALEM

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Şener ŞENTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Haziran, 2019

TELİF HAKKI

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Ek Madde 40 hükümleri çerçevesinde (Ek:22/2/2018-7100/10 md.) “*Lisansüstü tezler yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından gizlilik kararı alınmadıkça, bilime katkı sağlamak amacıyla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından elektronik ortamda erişime açılır.*”

Araştırmacılar tezlerin tamamı veya bir bölümünü yazarın izni olmadan ticari veya mali kazanç amaçlı kullanamaz, yayınlamayaz, dağıtamaz ve kopyalayamaz. Ulusal Tez Merkezi Web Sayfasını kullanan araştırmacılar, tezlerden bilimsel etik ve atıf kuralları çerçevesinde yararlanırlar.

YAZARIN

Adı :

Soyadı :

Bölümü :

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Eğitim Programının Etkililiği

İngilizce Adı: The Effectiveness of Education Programming for Parents of Gifted Children

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Meliha KALEM

İmza:

KABUL VE ONAY

Meliha KALEM tarafından hazırlanan “The Effectiveness of Education Programming for Parents of Gifted Children” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı, **Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı**’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: ((Dr. Öğrt. Üyesi Şener ŞENTÜRK)

(Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Başkan: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Bu tezin **Eğitim Bilimleri**Anabilim Dalı, **Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı**’ndaYüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/__

Prof. Dr. Ali ERASLAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

“Çok kıymetli anne ve babama ithafen...”

TEŞEKKÜRLER

Özel yetenekli çocuklar ve aileler için eğitim çalışmalarının ihtiyaç olduğu ülkemizde, akademik çalışmaların daha da çoğalmasını ve yön gösterici birer veri olmasını temenni ediyorum.

Yüksek lisans eğitimimi başladığım günden bugüne bilgisiyle, danışmanlığıyla, tüm desteğiyle yanımda olmuş çok değerli hocam, danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Şener ŞENTÜRK hocama tüm emeği için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini eksik etmemiş olan Doç. Dr. Bayram ÖZER hocama, Doç. Dr. İsmail GELEN hocama ve tüm bölüm hocalarıma teşekkür ederim.

Özelikle aile eğitim programının uygulanması sürecinde destek vermiş olan İdil Kefeli Hocama emeği, desteği, güler yüzü ve tüm bilgisi için teşekkür ederim.

Yüksek lisans ve tez yazım süreci boyunca yanımda olan aileme, anneme, babama ve kardeşlerime maddi ve manevi tüm destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Tez yazım ve çalışma süresi boyunca kullandığım izin günleri için desteğini esirgememiş olan sayın iş yeri müdürüm Doğukan AKYILDIZ'a, yüksek lisans eğitimimden bana kalmış, güzel arkadaşlığını ve manevi desteğini esirgememiş olan çok değerli yüksek lisans arkadaşlarım Büşra KURT ve Kübra KIDIL'a teşekkür ederim.

ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNE YÖNELİK EĞİTİM PROGRAMININ ETKİLİLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Meliha KALEM

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran, 2019

ÖZ

Bu araştırma özel yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik aile iletişim programının etkililiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma Bilim Sanat Merkezine (BİLSEM) devam eden özel yetenekli çocukların ebeveynleri ile yürütülmüştür. Araştırmada ön test – son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmada veriler “Aile Değerlendirme Ölçeği” ve “Başarı Testi” ile elde edilmiştir. Deney grubu olan velilere altı haftalık özel yeteneklilerle ilgili farkındalık ve aile içi iletişim temeline dayanan eğitim programı uygulanmıştır. Verilerin analizinde non-parametrik testler kullanılmıştır. Program sonunda özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin öntest-sontest puan ortalamaları arasında son test lehine anlamlı fark çıkmıştır ve bu eğitim programının etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler : Özel yetenekli çocuk, eğitim programı, ebeveyn.

Sayfa Sayısı : 116

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Şener ŞENTÜRK

İkinci Danışman :

THE EFFECTIVENESS OF EDUCATION PROGRAMMING FOR PARENTS OF GIFTED CHILDREN

MS Thesis

Meliha KALEM

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June, 2019

ABSTRACT

This study aims at revealing the effectiveness of the education program for the gifted children parents. The sample of the study consists of parents who have gifted children living in Amasya province and the gifted children attending BİLSEM. Pre-test and post-test control group experimental design was employed during the study. The data were obtained from two scales which are “Family Assessment Scale” and “Program Final Success Test”. The parents of the experimental group received a six-week training program based on the awareness and family communication with gifted children. None-parametric test were used to analyze the data. At the end of the program, it is revealed that there is significant difference between pre-test and post-test point averages of the parents with gifted children. Another finding of the study is that the education program is found to be effective.

Key Words : Gifted children, Education program, parents.

Number of Pages : 116

Advisor : Asst. Prof. Şener ŞENTÜRK

Co-advisor :

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI.....	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
I. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu.....	8
1.2 Problem Cümlesi	10
1.3 Araştırmanın Amacı.....	11
1.4 Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	11
1.5 Sınırlılıklar	13
1.6 Tanımlar.....	13
İKİNCİ BÖLÜM	15
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	15
2.1 Zekâ Kavramı	15
2.2 Üstün Zekâ ve Özel Yetenek Kavramları	18
2.3 Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukların Sınıflandırılması	21
2.4 Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri.....	22
2.4.1 Erken Gelişim Özellikleri.....	22
2.4.2 Kişilik Özellikleri	22
2.4.3 Bilişsel Özellikleri	23
2.4.4 Sosyal Gelişim Özellikleri	24
2.5 Fiziksel Özellikleri	26
2.6. Özel Yetenekli Çocuklar ile İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar	27
2.7 Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Olmak	29
2.7.1 Korku/Kaygı ve Depresyon.....	30
2.7.2 Düşük Başarı ve Motivasyon Eksikliği	30
2.7.3 Mükemmeliyetçilik	31

2.7.4 İnternet ve Teknoloji Bağımlılığı.....	32
2.7.5 Etiketlenme.....	32
2.7.6 Öz Disiplin Geliştirme	33
2.8 Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukları Tanılama Süreci.....	33
2.8.1 Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)	36
2.8.2 Destek Eğitim Odaları.....	38
2.8.3 Farklılaştırma Yöntemleri	38
2.9 İletişim	40
2.10 İletişim Bir Bütündür.....	41
2.10.1 Beden Dili.....	41
2.10.2 Ses Tonu ve Konuşmanın Akıcılığı	41
2.10.3 Beden Duruşu	42
2.10.4 Mimikler	42
2.10.5 Mesafe ve Bedensel Temas	42
2.11 Empati	42
2.12 Ben Dili Sen Dili.....	43
2.13 İkna Etme ve Hayır Deme Sanatı	44
2.14 Özel Yetenekli Çocuklar ile İletişim	45
2.15 İletişim Engelleri.....	45
2.15.1 Emir vermek, Yönlendirmek, Uyarmak, Gözdağı Vermek.....	46
2.15.2 Ahlak Dersi Vermek	46
2.15.3 Yargılamak, Eleştirmek, Suçlamak	46
2.15.4 Ad Takmak, Alay Etmek.....	47
2.15.5 Yorumlamak, Analiz Etmek	47
2.15.6 Yatıştırmaya ve Avutmaya Çalışmak	47
2.15.7 Soru Sormak, Sorgulamak.....	47
2.15.8 Konuyu saptırmak	47
2.16 Özel Yetenekli Çocuk ve Aile Arasındaki İletişim	47
2.17 Ailenin ve Aile Danışmanlığının Önemi ve İlgili Arştırmalar.....	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	52
III. YÖNTEM.....	52
3.1 Araştırmanın Türü ve Deseni.....	52
3.2 Araştırma Grubu.....	53
3.2.1 Araştırma Gruplarının Denkliğine İlişkin Bağımsız Gruplar Mann-Whitney U Testi Sonuçları	55
3.3 Verilerin Toplanması	55
3.4 Araştırmanın İç ve Dış Geçerliliği	56

3.4 Veri Toplama Araçları.....	57
3.4.1 Özel Yetenekliler Başarı Testi (ÖYBASAT):	57
3.4.2 Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği (AYDA):	62
3.4.3 Program Sonu Değerlendirme Ölçeği:.....	63
3.5 Verilerin Analizi	64
3.6 Özel Yetenekliler Aile Eğitim Programı (ÖYAEP).....	64
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	66
IV. BULGULAR.....	66
4.1 Deney Grubu Ön Test – Son Test Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	66
4.1.1 Başarı Testi (ÖYBASAT) Ön Test- Son Test Puanları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?	66
4.1.2 Ayda İletişim Ölçeği Ön Test- Son Test Puanları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?	67
4.2 Kontrol Grubu Son Test Puanlarına İlişkin Bulgular	67
4.2.1 Başarı Testi (ÖYBASAT) Ön Test- Son Test Puanları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?	67
4.2.2 AYDA İletişim Ölçeği Ön Test- Son Test Puanları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?	68
4.3 Deney ve Kontrol Grubu Son Test Puanlarına İlişkin Bulgular.....	69
4.3.1 Başarı Testi (ÖYBASAT)'a İlişkin Bulgular.....	69
4.3.2 AYDA İletişim Becerilerine İlişkin Bulgular	70
4.4 ÖYAEP Uygulanan Deney Grubu Katılımcıların Uygulanan Programa Yönelik Görüşleri Nelerdir?	70
4.4.1 Katılımcıların Hedeflere İlişkin Görüşleri	70
BEŞİNCİ BÖLÜM	73
V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	73
5.1 Sonuç ve Tartışma	73
5.1.1 Ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarının özelliklerinin farkındalığı açısından ön test son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?	73
5.1.2 Ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarına karşı iletişim becerileri ön test son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?	75
5.1.3 Ebeveynlerin uygulanan eğitim programına ilişkin program sonu; programa, eğiticilere ve eğitim ortamına yönelik görüşleri nasıldır?	77
5.2. Öneriler	83
5.2.1 Uygulamalara Yönelik Öneriler	83
5.2.2 Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	85
KAYNAKÇA	87

EKLER.....	93
AYDA İLETİŞİM FORMU İZİN BELGESİ	93
AİLE YAPISINI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (bir kısmı).....	94
ÖZEL YETENEKLİLER BAŞARI TESTİ (ÖYBASAT).....	95
PROGRAM SONU DEĞERLENDİRME FORMU	98
MEB UYGULAMA İZİNİ	99
AİLE EĞİTİM PROGRAMI (ÖYAEP) (bir kısmı)	100
ETİK KURUL ONAY BELGESİ	101

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Standfort- Bennet Zeka Bölümleri (IQ).....	17
Tablo 2: Araştırma Deseni	53
Tablo 3: Deney ve Kontrol Grubundaki Katılımcı Özellikleri	53
Tablo 4: Deney ve kontrol grubu ÖYBASAT ve AYDA ön test puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi	55
Tablo 5: ÖYBASAT	58
Tablo 6: Katılımcılara İlişkin Bulgular	59
Tablo 7: Madde Analizine İlişkin İşlemler	60
Tablo 8: Üst ve Alt Gruba Göre Madde Analizleri.....	60
Tablo 9: Özel Yeteneklilikle İlgili Eğitim Alıp Almama Değişkenine İlişkin Bulgular	61
Tablo 10: Üst ve Alt Grup t-Testi Tablosu	62
Tablo 11: ÖYAEP Program Ünite ve Süreleri.....	64
Tablo 12: Deney Öncesi ve Sonrası ÖYBASAT Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	66
Tablo 13: Deney Öncesi ve Sonrası AYDA İletişim Test Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	67
Tablo 14: Kontrol Grubu İşlem Öncesi ve Sonrası ÖYBASAT Test Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi.....	68
Tablo 15: AYDA Öntest-SontestPuanlarınınWilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	68
Tablo 16: Deney ve Kontrol Grubu Katılımcılarının ÖYBASAT Son Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin Mann-WhitneyUTesti Sonuçları.....	69
Tablo 17: Deney ve Kontrol Grubu Katılımcılarının AYDA İletişim Becerileri Sontest Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	70
Tablo 18: Program Sonu Deney Grubu Katılımcıların ÖYAEP Hakkında Görüşleri	71

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
ÖYÇ	Özel Yetenekli Çocuk
ÜYÇ	Üstün Yetenekli Çocuk
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Araştırma Kurumu
BTYK	Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
BİLSEM	Bilim ve Sanat Merkezi
ÖYBASAT	Özel Yetenekliler Başarı Testi
ÖYAEP	Özel Yetenekliler Aile Eğitim Programı
AYDA	Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği
RAM	Rehberlik ve Araştırma Merkezi

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Her birey dünyaya kendine özel özelliklerle gelmiştir ve doğuştan gelen her özelliğin çevresinin etkisiyle ortaya çıkması, gelişmesi ve sonuçlar vermesi beklenir. Zekâ ve yetenekler doğuştan sahip olunan, fakat sonradan gelişen özelliklerimizdir (Özbay, 2013). Özel yetenekli çocuklar; yoğun öğrenme isteği, sürekli soru sorma, çeşitli alanlara ilgi duyma, keşfedici, yaratıcı, projeler ve çeşitli etkinliklerde hayal gücünü kullanma, zorluk ve karmaşadan hoşlanma ve yüksek motivasyon özelliklerine sahip bireyler olarak tanınmaktadır. Ancak belirtilen bu özelliklere sahip bireylerin sosyal uyumsuzluk, iletişimde zorluk, inatçılık, dikkat dağınıklığı, sabırsızlık, kurallara uymamama gibi olumsuz davranışlar ortaya koyduğu da yapılan bazı araştırmalarda belirtilen durumlardandır (Ataman ve Çitil, 2018). Araştırmalarda genel olarak, özel yetenekli öğrencilerin bilişsel özellikleri nedeniyle sahip oldukları özel becerileri onları diğerlerinden farkı kılarken, diğer taraftan özel yetenekli bireylerin sosyal, psikolojik ihtiyaçları ve özellikleri onları çeşitli sorunlara karşı savunmasız ve korumasız bir hale getirebilmektedir (Pfeiffer ve Stocking, 2000).

Özel yetenekli çocuklar bazı projelere uzun süre devam edemeyebilirler, belirli bir konuya uzun süre odaklanamamak, derste ilgisini çekmeyen konulara dikkatini toplayamamak, tekrarlayan aktiviteleri sürdürememek sergiledikleri davranışların bazılarıdır. Bu durum onların motivasyon eksikliği ve çabuk sıkılma gibi duygusal davranış sergilediklerini göstermektedir (Ataman ve Çitil, 2018). Ayrıca bu bireylerin ilgi alanlarının sıklıkla değişmesinin yanında ilgisiz olduğu konularda da başarısızlık korkusu, yüksek öz güvene sahip olma gibi özellikler de sergilediği gözlenmektedir (Karakuş, 2010). Tüm bu özellikler başta etkili iletişim olmak üzere, sosyal yaşantılarına, çevre ile olan iletişimlerine, aile ile olan iletişimlerine ve eğitimlerine de büyük ölçüde etki ettiği düşünülmektedir.

Her normal çocuk gibi başkalarını incitebilecek davranışlar sergileyebilen özel yetenekliler, bir konuya takılıp uzun süre vaktini harcayabilir, gereğinden fazla vakit

harcaarak diğer yaşantılardan uzaklaşabilirler (Ataman, 2004; Ataman ve itil, 2018; zbay, 2013). Bu durumlar onların sosyal ve aile yaşantısında sorun yaşamalarına neden olabilir. Özel yetenekli bireylerin topluma kazandırılması, özelliklerinin, davranışlarının sebeplerinin bilinmesi oldukça önemlidir. Özel yetenekli bireyleri anlamının en temel özelliği bu bireylerin nasıl nitelendirildiği ile ilgilidir (Ataman ve itil, 2018). Bütün ocuklarda olduğu gibi, özel yetenekli çocukların eğitim ve gelişimleri üzerinde de anne babaların önemi büyüktür. Özel yetenekli çocuğun, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim alması, sosyal çevresiyle doğru ve etkili iletişim kurabilmesi, mutlu ve dengeli bir birey olarak yetişmesi, aile içi ilişkiler, anne ve babanın tutum ve davranışlarıyla doğrudan ilişkilidir. Ailenin, zel yetenekli çocuklarının özellikleri ve eğitimleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, çocuktan beklentinin yüksek olması ve baskı kurulması, çocuğun ilgi ve yeteneklerinin göz ardı edilmesi gibi sorunlarla karşılaşılmasına neden olmaktadır (Karakuş,2010; Sak 2009). Özel yetenekli çocuğa sahip anne babalar, normal gelişim gösteren çocukların ailelerine oranla daha fazla bilince ve eğitime gereksinim duymaktadır (Davaslığil, 2004; Karakuş, 2010).

Stuart ve Beste (2008) yaptığı çalışmada özel yetenekli çocukların sosyal-duygusal yapıları gereği sezgileri kuvvetli ve hassas oldukları için sosyal iletişim kurmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle de çoğunlukla hayal dünyalarına, düşüncelerine, kendi iç dünyalarına çekilip kapandıkları, girişken olmadıkları için genellikle konuşmaktan kaçındıkları, kendi başlarına kaldıkları veyalnızlıktan hoşlandıkları için bu durumda olduklarını ileri sürmektedirler. Peterson (2009) ise bunun aksine; bu davranışların özel yetenekli bireylerin doğasının bir sonucu olduğunu ileri sürmektedir. Yani zel yetenekli öğrenciler ailelerine, çevrelerine, akranlarına ve öğretmenlerine karşı olumlu bir imaj oluşturmak için sosyal duygusal sorunlarını gizlemek durumunda kalabilirler. Çünkü zel yetenekli çocukların kendi endişe, duygusal boşluk ve inançlarını gizleme, bir maske ardına gizlenme ve sorunlarını kendi başlarına çözme yetenekleri bulunmaktadır (Peterson, 2009). Özel yetenekli bireyler kendilerine uygun ve verimli ortam sağlanırsa bu bireyler topluma ve kendilerine değer katabilirlerken uygun ve verimli ortamlar oluşturulamadığında ise zgven, iletişim, öz saygı ve saygınlık, özbenlik, disiplin ile ilgili konularda sorunlar yaşayabilmektedir (Ataman ve itil, 2018).

Bir birey olarak özel yetenekli çocukların özel farkındalık, eğitim ve çeşitli alanlarda desteğe ihtiyacı olduğu kadar, ailelerinin de bu denli özel desteğe ihtiyaçları vardır. Aile atmosferi, aile içinde kişiler arası iletişim ve etkileşime bağı olarak şekillenmektedir (Ataman, 2008). Aileye ilişkin birçok değişkenin ötesinde aile içi ortamın ve ilişkilerin çocukların, duygusal, bilişsel ve davranışsal işlevsellikleri konusunda kritik bir öneme sahip oldukları bilinmektedir. Ailelerin görevi yalnızca günlük aktiviteleri planlamak değil, çatışma ve sorunları da çözmektir (Cho ve Yoon, 2005). Toplumun en küçük ve en temel yapı birimi olan aile, bireyin içinde bulunduğu en önemli parça, asıl sosyal grup, üyeler arasındaki ilişki ve ilişkilerin yapılaşmasından oluşan bir kurum olarak tanımlanabilir. Sağlıklı aile; bireylerin sorunlarını bir araya gelerek çözebildikleri, birbirlerine bağı, özgürlüklerini kısıtlamayacak şekilde ilgili ve alakalı herkesin bireysel rolünü, kendine düşen görevlerini yerine getirebildiğı, birbirlerinin davranışlarını uygun ifadeler ile eleştirebilen ve aşırıya kaçmayacak şekilde kontrol edebilen, aralarında karmaşık olmayan iletişimin kurulabildiğı sosyal yapılardır (Bulut, 1993; Yıldırım, 2012).

Sağlıklı bir birey olabilmenin temelinde sağlıklı ailede yetişmek yatar. Sağlıklı ailelerde yetişen bireyler ruhsal ve sosyal olarak daha sağlıklı olmaktadır. Sağlıklı bir aile yapısında dürüstlük, kendini ifade etme, ne istediğini dile getirme desteklenir. Bireyler arasındaki farklılıklar doğal kabul edilir. Bu tür ailelerde karşılaşılan sorunlar beraberce çözülür, aile içinde beklentiler ve kurallar nettir. Sağlıksız aile yapısında ise bu durumların aksine bireylerin rollerinde çelişkiler mevcuttur. Problem çözmede aile içi müzakere bulunmaz. Gerçek duygular baskı altında tutulur (Belur, 2014). Bu nedenle; işlevlerini beklenen düzeyde yerine getiren aileler fonksiyonel aile olarak tanımlanırken; aile içi etkileşimin bozuk, iletişimin yetersiz olması nedeniyle aile ve bireysel işlevlerini yerine getiremeyen aileler ise fonksiyonel olmayan aileler olarak tanımlanmıştır. Fonksiyonel ailelerin sekiz temel özelliğı vardır. Yıldırım (2012)'a göre fonksiyonel ailelerin temel özellikleri aşağıda verilmiştir:

- ✓ Aile üyeleri birlikte zaman geçirmekten mutlu olurlar ve aile bireyleri birbirlerini desteklerler. Birlikte zaman geçirmek, beraber etkinlik yapmak onlar için ihtiyaç durumundadır.

- ✓ Bireyler arasında açık ve anlaşılır bir iletişim vardır. İletişimsel sorunlar yaşamazlar. Yaşanması halinde uygun bir ortamda uygun bir zaman ve dil ile çözümlenmeye çalışırlar.
- ✓ Genellikle aile bireyleri iş yapmaktan kaçınmaz ve birbirlerine yardımcı olurlar. Herhangi bir konuda birbirlerine destek ve yardımcı olurlar. Diğer bireylerin yardıma ihtiyaç duyması halinde hemen destek olurlar.
- ✓ Anne-baba için doyum kaynakları evlilik birinci sırada, ebeveynlik ikinci sıradadır. Evlilik kurumunun devamı aile içi huzurun temelini oluşturur. Kurumun devamlılığını sağlamak için anne ve babanın evlilik kurumu bilincine sahip olması beklenir.
- ✓ Bireyler arasında saygı vardır. İletişimin ve aile içi geçimin temel noktalarından biri hiç kuşkusuz saygı ve sevgidir. Saygı olmayan ortamdan sevgi de zamanla uzaklaşır. Saygının temel alındığı aile ortamlarında bireysel ihtiyaçların ve isteklerin dile getirilmesi kolaylaşır. Bu durum aile içi güven ve huzurun devamlılığını korumada oldukça büyük bir etkiye sahiptir.
- ✓ Bireyler arasında kendiliğinden oluşan bağlar vardır. Bir bireyin anne karnına ilk düştüğü andan itibaren kurduğu duygusal bir bağ vardır. Bu bağlara zamanla baba ve ailenin diğer bireyleri de dâhil olur. Bu bağın korunması ve sağlamlaştırılması aile bireylerinin her birinin sorumluluğundadır.
- ✓ Fikir alışverişi vardır. Ortak yaşantıya ve bağlara sahip olmak beraberinde sosyalleşmeyi ve karşılıklı fikir alışverişini zorunlu hale getirmektedir. İletişimin zayıf olduğu, güvensiz, saygısız ve endişeli bir ortam aile bireylerinin her birini farklı veya benzer duygusal sosyal konularda etkileyecektir. Fikir alışverişi, saygı duyulduğu hissiyatını oluşturmada, öz güveni ve bireysel benliği korumada yardımcı olacaktır.
- ✓ Kişisel doyumunu sağlayamayan aileler işlevlerini yerine getiremiyor demektir. Aile içi bireysel saygı kişinin kendine olan öz eleştirilerini yapmasında katkı sağlar. Saygı duyulan bir ortam, fikirlerin önemsenmesi ve dinlenmesi, kişisel duygusal doyuma ulaşmada önemli rol oynar.

Fonksiyonel olmayan aile özellikleri ise aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

- ✓ Bireyler kesin ve açık şekilde kendilerini ifade edemezler ve iletişim dolaylıdır. Ne istediğini bilmek oldukça önemlidir. Fakat ne istediğini doğru aktarmak ise ayrıca büyük önem taşır. Aile içinde bireylerin herhangi bir isteklerini dile getirme yöntemleri, sebepleri ve iletişimleri, etkili dinleme ve saygı gösterme yöntemleri durumun dışarıya nasıl aksettiğini ve kalitesini etkileyecektir. Ne istediğini veya yaşanan bir durumu; doğru ve etkili bir dil ile aktaramamak aile bireylerinin iletişimlerini dolaylı halde gerçekleştirmelerine neden olacak ve muhtemel iletişim yanlışlıklarını da beraberinde getirecektir.
- ✓ Bireylerde benmerkezcilik ağır basar. Aile içi huzurun ve aile kurumunun sağlıklı devamını etkileyen unsurlardan biri de hiç kuşkusuz 'saygı'dır. Bireysel isteklerin önemi kadar diğer aile bireylerinin istekleri, duygu ve düşünceleri de önemlidir. Aile bağının zedelenmemesi ve aradaki iletişimin bozulmaması için diğer bireylerin istek ve arzularına da saygı göstermek aile olgusunun temel taşlarından.
- ✓ Karşılarındaki kişiye göre hareket etmeleri nedeniyle bireysel özelliklerini ve düşüncelerini bilemezler. Bireysel istek ve sosyal çevrenin istekleri arasında denge kurmak oldukça zor olabilmektedir. Tüm yaşantının veya isteklerin, alınmak istenilen kararların bir kişi üzerinden oluşturulması doğru değildir. Bir birey, şahsi duygu ve istekleri bilmeli, kendini tanımalı, bireyselleşmek, kendi duygu ve öz düşüncelerine sahip bir birey haline gelmek için kendi öz varlığının farkında olmalıdır. Bu durum kendine olan öz benliği ve saygıyı da beraberinde getirir.
- ✓ Birey kendi ihtiyaçlarını önemsiz ve zayıf göreceği için saklamaya yönelir. Kendi ihtiyaçlarının farkında olmak ve dile getirebilmek geliştirilebilen özelliklerdendir. Aile ortamlarının bu benliği geliştirmeye olanak sağlaması gerekmektedir. Bireysel duyguları dile getirebilmek, kendi gelecekleri hakkında istek ve dileklerini dile getirebilmek, mutlu bir hayatın temelindedir.
- ✓ Aile üyeleri duygusal sorunlarını birbirlerinden saklamak ister ve bu durum onları oldukça yıpratır. İnsanoğlu doğumundan ölümüne kadar geçen sürede

her anına farklı ve çeşit çeşit duyguları sığdırmaktadır. Endişe, huzur, mutluluk, acı, heyecan, gerginlik vb. duygular doğamızın gereğidir. Mutlu olmadığı bir durumda mutlu rolü yapmak, üzgün olduğu bir durumda duygularını gizlemek büyük çaba gerektirecektir. Aile bireylerinin aynı ortamı paylaşması bu durumu daha da zor bir hale getirecektir. Duygusal bunalımlar zamanla bireyleri yıpratacaktır.

- ✓ Bu tür ailelerde duygusal gelişim risk altındadır. Duygusal ve davranışsal psikiyatrik sorunların olma olasılığı oldukça yüksektir. Düşünce davranışı da beraberinde getirir. Düşünceler duygulardan etkilenir ve dolaylı olarak davranışları da etkileyecektir. Bedensel ve ruhsal sağlığın temeli sağlıklı duygusal gelişimdir.

Özel yetenekli çocuğa ilişkin bilgilerin aileler ve çevre tarafından tam olarak bilinmemesi, ebeveynlerin ve çevrenin yanlış tutum ve davranışlarda bulunmalarına sebep olabilmektedir (Ataman, 2004b). Özel yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin özellikle, çocuklarının sorunları, onların kişilik özellikleri, çocuklarıyla sağlıklı ve etkili iletişim kurma becerileri, çocuklarının eğitim süreçleri, eğitsel çalışma alışkanlıkları gibi konularda zorluklar yaşadıkları belirlenmiştir (Karakuş, 2010).Ailelerin, özel yetenekli çocukların daha fazla zaman, mali kaynak, enerji, bilgi gereksinimleri olmaları nedeniyle zorluk yaşadıkları bir gerçektir. Kendilerini yetersiz ve az donanımlı hissetmeye meyilli aileler, çocuklarına karşı daha otoriter olmaya yönlenebilmektedir. Bu durum aile içi iletişim sorunlarını da beraberinde getirebilmektedir.

Özel yetenekli çocuklar, doğru ve zamanında etkili eğitim aldıklarında sosyal, psikolojik ve kişilik olarak kendilerini iyi yetiştirmiş bireyler olacaklardır. Fakat bu süreçte ailenin herhangi bir yanlış tutum ve davranış sergilemesi çocukların uyum ve davranış problemi göstermelerine neden olabilmektedir (Ataman, 2004b). Özel yetenekli bir bireyin gelişim ve eğitim dönemlerinin verimli ve en doğru şekilde sürdürülebilmesinin temelinde ise ailenin bu konuda sahip olduğu bilinç yer almaktadır. Özel yetenekliliğin ne olduğunu, nasıl tanılanacağını ve tanılama aşamasından sonra neler yapılması gerektiğini bilmeyen ailelerin çocukların eğitimlerini doğru adımlarla yönlendirmeleri de beklenemez.

Araştırmalarında özel yetenekliliği yalnızca geleneksel yaklaşımlara göre belli bir zekâ seviyesine sahip öğrenciler olarak ele almayı çevresel etkenleri de kapsayan gelişimsel bir yaklaşımla inceleyen Ataman ve Çitil (2018) Türkiye'deki özel yetenekli bireylerin tanınması ve eğitimlerinde eksiklikler olduğunu vurgulamışlardır. Özel yetenekliliğin zekâ bölümleri ve eğitim-akademik başarılarından ibaret olmadığını, bu bireylerin tanılama sürecinde sosyal-duygusal gelişimleri ve davranışlarının dikkate alınmadığını dile getirmişlerdir. Özel yetenekli çocukların zekâ seviyelerinin ve bilişsel becerilerin belli araştırmalar ve testler ile yaklaşık da olsa belirlenebileceği fakat bu bireylerin sosyal- duygusal dünyalarının oldukça geniş ve karmaşık olması sebebiyle bu konuda aile ve eğitmenlere desteğin gerektiğince olmadığını belirtmişlerdir.

Özel yetenekli bireyler liderlik, merak, acelecilik ve tezcanlılık, çok soru sorma, otoriteye karşı olma, mükemmeliyetçilik, özel ilgi alanları ve bazı konulara daha yoğun ilgi, belli sürenin üzerinde odaklama problemi yaşama, sıkılma, hızlı öğrenme ve eğitimin yetersiz, basit ve sıkıcı olduğunu düşünme, gelişmiş dil becerisi ve kendine özgün ifade etme şekli, kendisinden yaşça büyük bireyler ile arkadaşlık etme ve yaşlılarıyla geçimde zorluk yaşama, analiz, sentez ve gözlem yeteneği, problem çözme becerisi, oldukça geniş bir hayal dünyası, tekdüzelikten sıkılma ve yeniliklere açık olması, gelişmiş bir mizah ve espri gücü gibi özelliklere sahiptirler (Arslan, 2017; Ataman ve Çitil, 2018).

Belirtilen bu duygu ve davranışlar ortam uyumsuzluğu ve iletişim problemlerini beraberinde getirmektedir. Yüksek zekâ kapasitesi ve bilişsel becerileri bu çocukların her konuda mükemmel oldukları anlamına gelmemektedir. Duygusal yoğunlukları, ölüm, savaş, yalnızlık gibi konularda hassas olmaları, toplumsal değerleri önemsemeleri, çok geniş bir hayal dünyalarının olması kendi dünyalarına dalmalarına ve iletişime kapanmalarına neden olabilmektedir. Konuşmamaları, ne düşündüklerini ve hissettiklerini dışa aktaramamaları veya dolaylı davranış biçimleriyle ifade etmeye çalışmaları bu çocukların zayıf veya asosyal olduklarını göstermez. Bu kapsamda en önemli adım bu bireylere yaklaşımın doğru olmasıdır. Doğru iletişim noktalarını bulmak, bu davranışları neden sergilediklerini anlamada ve onların dünyasına bir nebze de olsa değinmeye katkı sağlayacaktır. Bu durumda en önemli görev ebeveyn ve eğiticilere düşmektedir (Arslan, 2017).

1.1 Problem Durumu

Türkiye'de özel yetenekli çocukların ailelerine yönelik eğitim ve destekleme çalışmalarının yetersiz olduğu görülmektedir, oysaki ailelere verilecek eğitimlerin gelecekte özel yetenekli çocuğun mutluluğunu sağlayacak olmasının yanında aileye de büyük katkı sağlayacağı belirtilmektedir (Arslan, 2017; Ataman ve Çitil, 2018).Saranlı ve Metin (2014) üstün yetenekli çocukların anne ve babalarıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, ailelerin çocukları için doğru okul ve eğitim seçimi ve onların geleceği, çocuğun potansiyelinin nasıl ve ne şekilde değerlendirileceği, çocuklarının öğretmenleri, arkadaşları ve çevresiyle olan ilişkilerindeki sıkıntılar konusunda ihtiyaç belirttikleri görülmüştür. Çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalan aileler çeşitli konularda eğitime ihtiyaç duymaktadır. Ailelerin anne- baba rolleri ile ilgili güvenlerini arttırma, çocuklarıyla yaşadıkları sorunların başka özel yetenekli çocuk sahibi ebeveynlerin de yaşadığını, ortak sorunlar ve bu sorunlara özel çözümler olduğunu farketme potansiyelleri vardır.

Aileler özel yetenekli çocuğa sahip olduklarını öğrendiklerinde, heyecan, mutluluk gibi olumlu duygulara kapılabilmekte ve övüç, gurur, şakınlık gibi tepkiler gösterebilmektedirler (Kurtulmuş, 2010). Aileler çocukları özel yetenekli olsa dahi, çocuk yetiştirme davranışlarını genellikle normal çocuk yetiştirme modeline göre geliştirmişlerdir (Ross, 1964). Çocuk normal beklentisine uymadığında ise aileler zor anlar yaşamakta ve sosyal hayata uyum sağlayamayacaklarını, hatta çocuklarının ciddi sorunları olduğunu düşünmektedirler (Bridges, 1973).

Uygulanan aile eğitimi ve danışmanlığı programlarının aile içi etkili iletişimlerini geliştirmede, aileye çeşitli konularda destek olunmasının faydalı olduğu ortaya konulmuştur (Saranlı ve Metin, 2014). Ancak bu aile eğitim programlarının merkezinde gelişim geriliği gösteren çocuklar, normal çocuklar ve bu çocukların ebeveynleri yer almaktadır. Bu aile eğitim programları özel yetenekli birey ve ebeveynlerinin yaşadığı özel durumları kapsamamaktadır (Applebaum, 1998). Bu nedenle, varolan aile eğitim programları özel yetenekli bireylerin ailelerinin varolan ihtiyaçlarını karşılamamaktadır (Morawska ve Sanders, 2009).

Bir çocuğun ilk eğitimcisi ebeveynidir. Aile içi eğitimin ve iletişimin sağlıklı olması, çocukların hayata sağlıklı başlangıçlar yapabilmeleri için ilk öğretmen görevi gören

anne babanın bilinçli ve iyi bir gözlemci olmalarını gerektirmektedir (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010). Erken gelişim döneminde çocukların davranışsal ve bilişsel farklılıklarını gözlemek, etkili iletişim kurabilmek ve onu anlayabilmek çocuğun kısa ve uzun vadede yaşamını etkileyecektir. Kısa vadede karşılaşılabilecek sorunlar arasında; özel yetenekli çocukların potansiyellerini etkili kullanamamaları, hırçınlık, içe kapanıklık, iletişime kapanıklık, sınırlı ve hatta depresyona girme riski sonuçlarıyla karşı karşıya kalma yer almaktadır. Uzun vadede karşılaşılabilecek sorunlara bakıldığında ise bireyin erken yaşta potansiyelinin ve farklılıklarının belirlenememesi durumunda özel ve bilişsel yeteneklerinin körelmesine ve hatta kaybolmasına neden olabileceği söylenmektedir.

Özel yetenekli bireylerin erken farkedilmesinde en önemli etken anne ve babanın doğru gözlem yeteneğine bağlıdır. Ne yazık ki ailelerin büyük çoğunluğu çocuklarının normalin dışındaki davranışlarını yaramazlık, sinir, hırçın, karakter yapısı olarak yorumlamakta ve çocuklarının özel durumundan haberdar olmamaktadır. Ailelerin çoğu çocuklarının yeteneklerinin sıradışı olduğunu keşfedecek doğru rehberlik ve eğitim fırsatlarından yoksundur. Oysaki özel yetenekli bir bireyin farkedilmesinden, onlar ile nasıl doğru iletişim kurabilecekleri, ne zaman hangi konuda tartışabilecekleri, düşünme becerileri ve problem çözme becerilerine nasıl katkıda bulunabilecekleri, eğitim ve sosyal yaşantılarında nasıl destek olabileceklerine kadar çok çeşitli konularda rehberlik ve eğitime ihtiyaçları bulunmaktadır (Arslan, 2017; Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010)

Ailelerin özel yetenekli bireylerin sıradışı özelliklerini dikkate alarak, kendi değerleri kadar çocuklarının bireysel özelliklerine, bireysel ihtiyaçlarına, duygu ve düşüncelerine cevap veren değerlere de sahip olması gerekmektedir. Özel yetenekli çocuğa sahip olmak kimi aileleri oldukça endişelendirmektedir. Ebeveynlerin en önemli problemlerinden birisi, genellikle özel yetenekli çocuklarının gelişimlerini ve eğitim ihtiyaçlarını desteklemenin zor olduğunu düşüncesine kapılmalarıdır. Bu çocukların bazı ihtiyaçlarının, akranlarından farklı olması, özel yetenekli çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için uygun imkânlar bulmada veya oluşturmada ebeveynlere büyük sorumluluklar yüklemektedir. Sorumluluk yüklenmesi aileleri endişeye sürüklemekte ve beklentiyi yükseltmesi sebebiyle çocuklara baskı yapmalarına neden olabilmektedir. Ailelerin; çocuklarının ihtiyaçlarını doğru oranda

karşılama ve etkili iletişim ile ihtiyaçlarını doğru tespit etmeleri durumunu zorlaştırmaktadır (Robinson, 1993).

Özel yetenekli çocukların ilgi ve isteklerini yerine getirmek ailelerin oldukça büyük bir zamanını aldığını ifade eden Stenberg (1998), yaptığı araştırmaların, özel yetenekli çocukların ailelerinin normal gelişim gösteren çocukların ailelerine oranla; çocuklarıyla yaptıkları şarkı söylemek, kitap okumak, sinemaya gitmek, dergilere abone olmak, şiir okumak, kültürel aktivite ve ilginç yerler gezmek, müze ziyaret etmek ve masal uydurmak gibi etkinliklere daha fazla zaman harcamak zorunda kaldıklarını vurgulamıştır. Tüm bu çabaya rağmen ailelerin her zaman başarılı olmaları beklenemez. Dağlıoğlu ve Alemdar(2010) yaptıkları araştırmada içine kapanık, asosyal ve akademik olarak başarısız olan özel yetenekli çocukların ailelerinin çocuklarından beklentilerinin çok fazla olması sebebiyle çocukta kaygıya sebep olduklarını ve korumacı davrandıklarını dile getirmişlerdir.

Aile bağlarının zayıf olması, az sevgi, az saygı, yetersiz aktivite, ciddi tavır ve sert disiplin kuralları, yetersiz iletişim ve paylaşımlar özel yetenekli çocuğun etkilendiği olumsuz durumlar arasındadır (Çağlar, 2004).

Özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynler çocuklarını yetiştirme sürecinde belirli güçlüklerle ve sorunlarla karşılaşan ailelerinin profesyonel eğitim destekleri ile birlikte kendilerini anlayacak, aynı durumda olan ailelerden oluşan eğitim ve rehberlik eğitim programlarına ihtiyaçları vardır. Aileler için oluşturulmuş farklı aile eğitim programlarına devam etmek özel yetenekli çocukların ailelerinin ebeveynlik görevlerini yerine getirmeye çalışırken yaşadıkları pek çok güçlüğü aşmalarına, çocukla sağlıklı iletişim kurmalarına ve kendilerini bu anlamda yeterli hissetmelerini sağlamasının yanı sıra çocuğun da iletişim ve kendini ifade etme becerilerine büyük katkı sağlayacaktır (Saranlı ve Metin, 2014).

1.2 Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesini ‘Özel yetenekli çocukların ailelerine yönelik iletişim becerileri eğitim programı, katılımcıların özel yetenekle ilgili farkındalık düzeyini ve iletişim becerilerini etkilemekte midir?’ sorusu oluşturmaktadır.

1.3 Araştırmanın Amacı

Özel yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik iletişim becerileri eğitim programının etkisini ortaya koymaktır. Bu araştırma aşağıdaki sorulara yanıt bulmayı amaçlamaktadır.

- 1) Deney ve kontrol grubu ebeveynlerin özel yetenekli çocuklara ilişkin farkındalık düzeyleri açısından ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 1.1. Deney grubu Başarı Testi (ÖYBASAT) ön test- son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 1.2. Kontrol grubu Başarı Testi (ÖYBASAT) ön test- son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 1.3. Deney ve kontrol grubu Başarı Testi (ÖYBASAT) ön test- son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 2) Deney ve kontrol grubu ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarına yönelik iletişim becerileri açısından ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 2.1. Deney grubu AYDA iletişim becerileri ölçeği ön test- son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 2.2. Kontrol grubu AYDA iletişim becerileri ölçeği ön test- son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - 2.3. Deney ve kontrol grubu AYDA iletişim becerileri ölçeği ön test-son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 3) Deney grubu katılımcıların, eğitim programına, eğiticilere ve eğitim ortamına yönelik görüşleri nasıldır?

1.4 Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Bir ülkenin gelişerek çağdaş uygarlık seviyesine ulaşması, o ülkede bulunan insan kaynaklarının verimli ve etkili kullanılması ile ilgili olduğu hiç şüphesiz bir gerçektir. Bu nedenle bir toplumun en önemli insan kaynağı olan özel yetenekli çocuklarını keşfedip, eğiterek toplumsal gelişime katkıda bulunmalarını sağlamak, eğitim sisteminin hiç kuşkusuz en önemli sorumluluklarından birisidir. Öz yetenekli

bireylerin tarih boyunca bilindikleri, var oldukları ve toplumların gelişmelerinde önemli rollere sahip oldukları bilinmektedir. Özel yetenekliler hangi ortamda, koşul veya ülkede dünyaya gelirse gelsinler, gelişip özel yeteneklerini ortaya çıkabilecek eğitime ihtiyaç duyarlar (Şenol, 2011).

Her insan gibi özel yetenekli çocuklar da aile, arkadaş, okul ve toplum gibi bir çevrede yaşamakta ve bu çevre ile ister istemez iletişim kurmak zorundadır. Bu iletişim ve sosyal alanını oluşturan ögeler özel yetenekli çocukları koşulsuz şartsız kabul ettiğinde, bu çocuklar kendilerine özgü özelliklerini kabul ederek kendilerini oldukları gibi gösterebilirler. Bu durum onların düşünce ve davranışlarını daha tutarı hale getirmelerine ve kendilerini farkederek potansiyellerini geliştirmelerine katkı sağlayacaktır (Şenol, 2011). Gross'a (2002) göre üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklar toplum tarafından farklı algılanmaları sebebiyle genellikle yanlış anlaşılmaktadır. Bu çocukların enerjik olmaları hiperaktivite rahatsızlığı, kararlı olmaları inatçılık, fazla sorgulamaları asilik ve aşırı duyarlı olmaları da olgunlaşmamışlık olarak değerlendirilir (aktaran Oğurlu ve Yaman, 2010). Bu nedenle eğitimin ilk adımında bu çocukları anlamak ve etkili iletişim kurarak onların içinde buldukları gerçek dünyaya girebilmek gerekmektedir.

İletişimin bilinen en temel aracı dildir. İletişimin en önemli unsuru olan dil; doğru olmayınca, söylenen ile söylenmek istenen birbirinden bambaşka olabilir (İnceoğlu, 1998). İyi düzeyde konuşma ve dil becerisi kişinin kendisini kolayca ifade edebilmesine, arkadaşlıklar kurmasına, sosyal olarak gelişebilmesine ve daha iyi öğrenmesine yardımcı olabilmektedir. Birçok araştırmada özel yetenekli çocukların normal çocuklara göre daha erken konuştukları ve erken yaşlarda daha geniş kelime yelpazesine ve geniş cümle yapısına sahip oldukları belirtilmiştir (Perleth ve ark., 1993). Özel yetenekli çocukların zihinsel yeteneklerinin en önemli göstergelerinden birisi olan erken yaşlardaki akıcı dil yeteneği onların ne istediklerini kolayca ifade etmelerini, konuşmadan daha önemlisi dili net olarak anlamalarını sağlamaktadır (Freeman, 1993).

Bir çocuk için iletişimin başladığı yer aile ortamı olup, bireyin iletişim becerilerinin gelişmesinin temelinde kendi ebeveyni vardır. Ebeveynler çocuklarıyla etkili bir iletişim kurmak için çocuklarını doğumlarının ilk anlarından itibaren gözlemler, her

hareketini incelemeye değerlendirmeye çalışırlar. Etkili iletişim kurmak bir ailenin çocuğunu keşfetmesinin ilk adımıdır. Bu sebeple çocukları çok iyi tanımak, gelişim özelliklerini bilmek gerekmektedir.

Türkiye’de özel yetenekliler ve ailelerinin ihtiyaç duydukları eğitim ve rehberlik durumları yeterli değildir. Bu konu ülkemizde yeni bir araştırma alanını oluşturmaktadır. Özel yetenekli çocukların ailelerine yönelik etkili, tutarlı, sistemli ve planlı şekilde oluşturulmuş çeşitli eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alanda gördüğümüz örnekler; genellikle alan ile ilgili özel kurulmuş derneklerde, bazı özel okullarda ve bazı üniversitelerin özel yetenekliler programlarının düzenlendiği kurumlarda verilen eğitimler bulunmaktadır. Fakat bu eğitimler, sürekliliği olmayan, belli başı konularda tek veya birkaç derslik eğitimler veya konferanslar şeklindedir. Bunlara ek olarak Bilim ve Sanat Merkezlerinde benzer kısa zamanlı aile eğitimi çalışmaları da bulunmaktadır (Saranlı ve Metin, 2014).

Özel yetenekli bireye sahip ebeveynlerin ihtiyaçları göz önüne alındığında zaman kaybetmeden bu ihtiyaçlarına cevap verebilecek farklılaştırılmış eğitim ve rehberlik programları hazırlanıp, uygulanması günümüzde bir zorunluluk halini aldığı söylenebilir. Sosyal ve kültürel yaşamın temelini oluşturan etkili iletişim kurabilmeyi bilmek ise en büyük eksiklerimiz arasında yer almaktadır. Özellikle, sosyal, duygusal gelişimi normal bireylere göre farklılık gösteren özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin iletişim konusunda daha özenli ve hassas olmaları gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir. Bu durum özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynler için çeşitli alanlarda eğitimler ile gelişimlerine katkıda bulunulması gerektiğini desteklemektedir.

1.5 Sınırlılıklar

Bu araştırma Atatürk Bilim Sanat Merkezine devam eden özel yetenekli çocukların aileleri ile sınırlandırılmıştır.

1.6 Tanımlar

Özel Yetenekli Birey: Özel akademik alanlarda, zekâ, yaratıcılık, sanat ve liderlik kapasitesi yaşlıtlarına göre yüksek performans düzeyi gelişmiş ve bu tür yeteneklerini geliştirmek için gereksinim duyduğu eğitim, örgün eğitim veren okullar tarafından sağlanamayan, ek hizmetlere gereksinim duyan çocuktur (Millî Eğitim Bakanlığı

[MEB], 2007; Özbay, 2013; Şenol, 2011). Özel yetenek kavramı; özel akademik yetenek, özel bilişsel yetenek, dil, fen, matematik ve sosyal bilimler, görsel ve işitsel sanatlar ile psikomotor beceriler, liderlik ve yaratıcılık alanlarını kapsamaktadır (MEB, 2017b; 2013).

Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM): Tüm akranları ile örgün eğitim sisteminde aynı müfredat ile eğitim gören fakat diğer öğrencilerden farklı olarak özel bilişsel, akademik, sözel, dilsel, görsel ve işitsel sanatlar ile psikomotor becerilere sahip öğrencilerin, sahip oldukları potansiyeli değerlendirmek üzere hazırlanmış özel müfredat ile destekleyici eğitim veren kurumlarıdır. Bu kurumlar Millî Eğitim Bakanlığına bağlıdır (Güneş, 2018).

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, özel yetenekli çocuk, üstün zekâlı çocuk, dahi ve deha, özel yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri, özel yetenekli çocuğa sahip olmak, özel yetenekli çocuklarda iletişim, özel çocuklar ile ilgili bilinen yanlışlar, aile danışmanlığı ile ilgili kuram ve araştırmalara yer verilmiştir.

2.1 Zekâ Kavramı

Zekâ; yüzyıllardır üzerine araştırma yapılmış, fakat bilimsel olarak belli kalıp ve sınırlar getirilememiş bir kavramdır. Soyut olan bu kavramın, kişiden kişiye, duygusal, çevresel, kalıtsal faktörlere göre anlık farklılık arz ettiği bilinmektedir. Zekâ, yapılan ilk araştırmalardan bu yana beynin ve içindeki yapıların soyut işlev görmesi olarak tanımlanmıştır. McClelland'ın (1973) çalışmasına göre; Galton yaptığı araştırmalarda zekânın büyük oranda kalıtsal ya da biyolojik kaynaklı olduğunu dile getirmiştir. 1800'lü yıllarda yapılan bu araştırmalarda cinsiyet, aile, beyin büyüklüğünün yanında kafa boyutlarıyla ilgili araştırmalarla zekânın ilişkisi ortaya konmaya çalışılmıştır (aktaran İhlamur, 2017).

Zekâ, insan beyniyle alakalıdır. Zekâ beynin birçok çeşitli yeteneğinin uyumlu çalışarak ortaya koyduğu yetenekler bileşkesidir. Zihnin; bellek, düşünme, algılama, anımsama, öğrenme gibi birçok işlevini içermektedir (Karabulut, 2010). Yapılan araştırmalar ve literatür incelendiğinde; zekâ kavramını tanımlayan tek ve ortak bir tanımın bulunmadığı dikkat çekmektedir. Niesser'in 1979 yılında yaptığı çalışmadan bahseden Kara (2016), zeka kavramını net olarak tanımlamanın mümkün olmadığını ve bunun nedenini ise zekânın doğasından kaynaklanmadığını, kavramların doğası ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Bilinen ilk zekâ araştırmalarını yapan Galton'a göre zekâ; edindiği bilgilerden yeni bir yapı oluşturma, bu bilgiyi uygun zamanda ve uygun yerde kullanabilmektir (aktaran Bümen, 2005). Binet ise zekâyı tanımlarken doğru karar verme ve eleştirel düşünme kavramlarını ele almıştır.

Binet'e göre zekâ, bütün yeteneklerin ortak noktası, çeşitli uyarıcılara uyum sağlama ve problem çözme süreci olarak tanımlanabilir (aktaranAlma, 2015).

Howard Gardner, zekanın tek bir boyutta olmadığını, yani sadece sözel ya da sadece sayısal olarak belirlenip kesin adının konulamayacağını ve zekânın farklı boyutlarının da olduğunu dile getirmiştir. Gardner'a göre zekanın 8 farklı boyutu mevcuttur (aktaran MEB, 2016):

- a) **Sözel- Dilsel Zekâ:** Kelimeleri kullanabilme ve yorumlama yeteneği, yazılı ve sözü anlatım, şiir, öykü yazma ve diğer edebi beceriler sözel zekaya bağlı yeteneklerdir. Sözel zekâ yeteneği yüksek olan bireylerin dili ve kelimeleri etkin kullandığı bilinmektedir.
- b) **Matematikselsel - Mantıksal Zekâ:**Zeka testlerinin ölçmekte olduğu alan olarak bilinmektedir. Genellikle analitik ve bilimsel düşünme becerilerini içerir. Matematik ve fen bilimleri alanları ile ilgilidir. Toplumumuzda en çok değer verilen alan olduğu söylenebilir.
- c) **Müziksel - Ritmik Zekâ:**Gardner müziğin kendine özel bir zekâ boyutu olduğunu savunur. Bu zekâsı üstün olan kişiler müziksel yetenekleri yüksek olan kişilerdir, bir müzik ritmini kolayca yakalayabilirler.
- d) **Görsel- Uzamsal Zekâ:** Uzamsal, dünyanın zihinsel modellerini biçimlendirme yeteneğidir.Bunu yaparken birey, modeli yönetir ve yönlendirir. Üç boyutlu düşünme bu zekâ alanının en bilinen özelliklerindedir.
- e) **Bedensel – KinestetikZekâ:** Beden ile ilgilidir. Bedenimizin etkili biçimde kullanılabilmesi anlamına gelir. Bedensel faaliyetleri içeren tiyatro, bale, spor alanları gibi alanları kapsar. Bu zihinsel zekâ beden hareketleri ve zekâ arasındaki bağlantıyı çok etkili biçimde kurabilir.
- f) **Sosyal Zekâ:** Bu zekâ alanı karşıdaki insanı anlama ile ilgilidir. Bir insan ile nasıl çalışılır, nasıl anlaşılır, o insanı ne güdüler bu gibi özellikleri anlamak ve keşfetmek ile ilgilidir.
- g) **Kişisel- İçsel Zekâ:** Kişisel iç görüdür. Kişinin kendi duygularını anlamasını sağlar. Bu rehberlik ile kendi hareket ve davranışlarını yönlendirebilir.
- h) **Doğacı Zekâ:** Bu zekâ alanı kişinin doğa ile ilgisi, hayvanlara, doğaya saygısı ve sevgisi ile ilgilidir. Çevrecidir.

Gardner'a göre tüm insanlar aslında bu sekiz zekânın tamamına sahiptir. Bazısı çok gelişmiş bazıları ise az gelişmiştir (aktaran Sezginsoy, 2007).

Zekâyı tanımlamak kadar zekâyı ölçmenin de birçok araştırmanın temelini oluşturduğu bir gerçektir. Bümen (2005)'e göre; Alfred Binet'in Paris ilkokullarındaki zeka geriliği olan öğrencileri belirlemek adına geliştirdiği zekâ ölçeği bireysel yetenek ve zekâyı ölçme adına atılmış ilk adımdır. Yelkikalan 2006 yılında yaptığı çalışmada zekâ adına yapılan çalışmaların zekâ testlerinin yaygınlaşması ile ivme kazandığını belirtmiştir. Yelkikalan (2006) aktarımına göre; Alfred Binet ve Theodore Simon'ın hazırladığı ilk zekâ testi daha sonraları Lewis Terman tarafından geliştirilmiştir. Zekâ yaşının kronolojik yaş ile bölüdüğünde zamanla değişmeyebileceği varsayılarak bu oran IQ (Intelligence Quotient) olarak tanımlanmıştır.

$$\checkmark \text{ IQ} = \text{Zekâ Yaşı} / \text{Takvim Yaşı} \times 100$$

Üstün zekâ sınıflandırmaları farklı zamanlarda farklı kişilerce yapılmışlardır. Bunlardan Standfort- Bennet Zeka Bölümleri (IQ) aşağıdaki tabodaki gibidir:

Tablo 1: Standfort- Bennet Zeka Bölümleri (IQ)

Zekâ Aralığı	Açıklama
0-70 Zekâ Aralığı	Zihinsel Yetersizlik
70-80 Zekâ Aralığı	Tutuk Zekâ
80-90 Zekâ Aralığı	Sınır Üstü ya da Tutuk Zekâ
90-110 Zekâ Aralığı	Normal Zekâ
110-120 Zekâ Aralığı	Üstün Zekâ
120-140 Zekâ Aralığı	Çok Üstün Zekâ
140 ve Üzeri Zekâ Aralığı	Deha ve Deha Çevresi

Zeka testi, uygulanma biçimine göre ikiye ayrılır, grup zekâ testleri ve bireysel zekâ testleri. Grup zekâ testleri; birden fazla kişiye aynı anda, bireysel zekâ testleri ise tek kişi ile genellikle yüz yüze yapılan testlerdir. Zekâ testleri, standardizasyonu yapılmış ölçme aracı materyalleri ile test uygulama eğitimini almış uzman testörler tarafından yapılan ölçme araçlarıdır (Ataman, 2004b).

Ülkemizde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kabul gören zihinsel performans ölçümleri sadece rehberlik ve araştırma merkezleri (RAM) tarafından yapılmaktadır. RAM'larda yapılan zekâ testlerinin amacı, özel eğitim ihtiyacı olan (alt- üst) bireylerin belirlenip eğitimlerinin durumlarına göre düzenlenmesini sağlar.

2.2 Üstün Zekâ ve Özel Yetenek Kavramları

Toplum dilinde farklı farklı söylem ve anlamlara sahip olan 'üstün yeteneklilik' kavramı toplumda genellikle akıllı, zeki, kafalı gibi kavramlarla karşımıza çıkarken, literatürde üstün zekâ ve bu ifadeyi karşılık gelen anlık zekâ, zihinsel güç anlamında kullanılmaktadır (Enç, Çağlar ve Özsoy, 1981). Bununla birlikte üstün yeteneklilik; bireyin sosyal çevresinde akranlarına görebarizfarklılık, başarı ve yaratıcılık göstermesi, erken gelişmiş üst düzey becerilere sahip olmak olarak çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır (Şenol, 2011).

Margrain (2001)'e göre İngilizce'de *gifted* ve *talented* kelimelerinin farkını şu şekilde yorumlamak doğru olabilir; ingilizcede "*gifted and talented*" kelimelerinin bazı yerlerde beraber kullanılması *gifted* kelimesinin *üstün zekalı*; *talented* kelimesinin ise; *üstün yetenekli* olduğunu belirtmek içindir (aktaran Kara, 2016).

Bu durumu destekleyen Ataman (2012) üstün zekâ ve üstün yetenek kavramlarını şu şekilde ayırt etmektedir; "*Üstün yetenekli çocuk*: bazı alanlarda akranlarından üstün iken bazı alanlarda normal seviyede hatta bazı alanlarda desteğe ihtiyaç duyarken, *üstün zekalı çocuk* ortalama olarak her alanda akranlarından daha ileri becerilere ve zekaya sahiptir." (Kara, 2011).

Zekâ ve yetenek bakımından çevresindeki diğer akranlarına oranla daha üstün olan çocuklar için son zamanlarda özel yeteneklilik kavramı kullanılmaya başlanılmıştır.

Bu kavram ilk olarak Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun (BTYK) 15 Ocak 2013 yılında yayınladığı Strateji ve Uygulama Planında aynı kavramı tanımladığı ve daha az kategorize edici olması sebebiyle "Özel Yetenek" ifadesi kullanılması tercih edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı ilgili grup başkanlığının adı 652 sayılı MEB Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede "Özel Yeteneklerin Geliştirilmesi Grup Başkanlığı" olarak değiştirilmiştir (MEB; 2017b).

Genel olarak özel yetenekliler aşağıdaki alanların birinde veya birkaçında yüksek performans gösteren bireyler olarak belirtilmektedirler (aktaran MEB, 2016, s. 5):

- ✓ Liderlik yeteneğı,
- ✓ Genel zihinsel yetenek
- ✓ Özel akademik yetenek
- ✓ Yaratıcı düşünme yeteneğı
- ✓ Görsel sanatsal yetenek
- ✓ Psikomotor yetenek.

Üstün yetenekli çocuk; ABD Eğitim Bakanlığına göre aynı yaş, deneyim ve çevre şartlarına sahip akranlarına göre, yüksek düzeyde performans gösteren veya üstün başarı elde eden çocuklardır (MEB, 2007). Ülkemizde özel yeteneklilerin eğitim ihtiyaçlarına karşılık verebilmek amacıyla kurulmuş olan Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesine göre üstün yeteneklilik tanımı; “Özel akademik alanlarda veya zekâ, yaratıcılık, sanat ve liderlik kapasitesi yönüyle yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren ve bu tür yeteneklerini geliştirmek için okul tarafından sağlanamayan hizmetlere gereksinim duyan çocuktur.” şeklinde yapılmıştır (Özbay, 2013; Şenol, 2011).

Renzulli'nin geliştirmiş olduğı üstün yeteneklilik teorisi “3 ring” (üç halka) olarak ifade edilmektedir. Renzulli üstün zekâ veya üstün yetenekliliğın aşağıdaki üç öğenin etkileşiminden ortaya çıktığını ifade etmektedir:

- ✓ Genel ortalamaya göre daha yüksek zekâ gelişimine sahip olmak, normalin üzerinde yeteneklere sahip olmak (yetenek),
- ✓ Yaratıcı çözümler üreterek problemlere farklı açılardan yaklaşabilme becerisi (yaratıcılık),
- ✓ Sorumlu olduğı bir işi sonuçlandırabilecek yüksek motivasyona sahip olma (motivasyon).

Renzulli'ye göre bir işte üst düzeyde motivasyon, sorumluluk, ortaya konulan üründe yenilik ve farklılık ile yaratıcılık var ise bu üstün yetenekliliğin göstergesidir (Renzulli, 1986; Şenol 2011).

Renzulli'nin üstün yeteneklilik ile ilgili bu görüşlerinin yanına sosyal çevre yani aile, okul ve akran çevreleri de eklenmiştir. Üstün zekâ ve yetenekliliğin sadece yaratıcılık, farklılık ve kararlılık olmadığını bunun yanında sosyal davranışlar ve güdülenmenin de bu bireyler için ayırt edici olduğu vurgulanmıştır (Şenol, 2011).

Winner (1996) üstün yetenekliliğin 3 farklı sıra dışı özellik içerdiğini vurgulamıştır:

Erken gelişmişlik: Üstün yetenekli çocuklar bazı alanlarda akranlarına göre daha önce ustalık kazanırlar. Matematik, sanat, tenis, satranç, spor alanları gibi...

Hızlılık: Üstün yetenekli çocukların yaşıtlarına göre öğrenme hızları daha yüksektir.

Derinleşmeye İlgi: Üstün yetenekli çocuklar ilgilerini çeken alanlara, diğer alanlara göre daha çok yoğunlaşmakta ve zaman harcamaktadırlar (aktaran Şenol, 2011).

Üstün yeteneklilik, ait oldukları disiplinler göz önünde bulundurularak Cohn (1981) tarafından aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:

Zihinsel Üstün Yeteneklilik: Sayısal, sözel, uzaysal

Sanatsal Üstün Yeteneklilik: Güzel sanatlar, diğer tüm sanatsal alanlar

Sosyal Üstün Yeteneklilik: Liderlik, özveri ve sempati (Şenol, 2011).

Üstün ve özel yetenek; yalnızca belirlibireylerde bulunan veya kendine has bir özellik değil, bütün insanlarda bulunan yetenek seviyesi her ne olursa olsun, bu özelliklerin bireyde bulunma derecesi, görülme sıklığındaki, ortaya çıkış zamanındaki ve bir araya gelişindeki özgünlükten kaynaklanan bir özelliktir. Bir başka deyişle, farklı türden insanlar değil, bazı özelliklerinin dağılımı, sıklığı zamanlaması ve kompozisyonu açısından farklılık gösteren kişilerdir (Akarsu, 2001; aktaran Şenol, 2011).

Özbay (2013) çalışmasında üstün yeteneğin sadece genel zekâ ile sınırlı olarak görüldüğünü oysa yüksek akademik başarı, keşif ve icat yeteneği, yaratıcı davranışlar

yeteneği, liderlik yeteneği, ilişkilerdeki başarı yeteneği, gorsel ve performansa dayalı sanat dallarındaki yeteneği, sportif yeteneği gibi çeşitli alanlarda gosterilen başarı uştun/ozel yetenek olarak değerlendirildiğini ifade etmektedir.

Turkiye’de uştun zekâlılar; zekâ bolumu çeşitli olceklerde 130 ve daha yukarı cıkanlara, kendi yaşıt ve akranlarından rastgele seçilmiş bir kumenin %98 inden uştun olanlara denir.

“Ozel yetenekliler ise; zekâ bolumu 120 ve uştu olup matematik, teknik ve guzel sanatlar gibi alanlarda yaşıtlarına gore belirgin derecede uştun faaliyet gosterebilmek ozelliginde olan kişilerdir” (MEB, 2016, s.5).

2.3 Uştun Zekâlı ve Ozel Yetenekli Cocukların Sınıflandırılması

Uştun zekâ ve ozel yeteneğin cocuklarda erken yaşlarda keşfedilmesi ve dogru eğitim ile yonlendirilmesi son derece onem taşımaktadır. Bu durumda en buyuk gorev hiç şüphesiz ailelerinden sonra oğretmenlere duşuyor denilebilir. Cocukların sınıf içindeki hal ve hareketlerinin ozenli takibi, gundelik ve ders hayatındaki farklılıklarını anlamaya çalışmak gerekmektedir. Belli bir alanda ozel yeteneği olan bir cocuğun tum alanlarda aynı performans ve yeteneğe sahip olmasını beklemek dogru değildir (Kara, 2016). Ozel yeteneğini sergilediği alanı keşfedebilmek ve geliştirebilmek onemlidir.

Uştun zekâlı ve ozel yetenekli cocuklar, bir yada birden cok alanda daha hızlı gelişim gosterebilmektedirler. Bu cocukların bazı ortak yonleri vardır:

Ozel yetenekli cocuk: Zeka ozelliginde ya da bir veya birden cok alanda akranlarına oranla yuksek performans gosterebilirken diğer alanlarda ortalama duzeyde olur,

Uştun ozel yetenekli cocuk: Belirli bir alanda cok uştun başarı ve yetenek sergilerken diğer alanlarda ortalama duzeydedir.

Yaratıcılık yeteneği ayrıcalıklı olan cocuk: Farklı ve ozgurce duşunur. Muzik ve sanat alanlarında kendine ozgu yetenekler sergiler,

Liderlik gücü ayrıcalıklı olan çocuk: Genellikle kendi akran grupları üzerinde çok erken yaşlardan itibaren yönetme yönlendirme özelliği sergiler, diğer kişileri etkileme yeteneğine sahiptir.

Olağanüstü yetenekli çocuk: Tiyatro, sanat, resim, müzik gibi alanlarda çok üstün başarı ve yetenek gösterir.

Psikomotor alanlarda olağanüstü yetenek gösteren çocuk: Spor, hız, güç gibi alanlarda yüksek yetenek ve performans sergiler (MEB, 2016, s.6).

2.4 Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri

Literatürde üstün yetenekliliği tanımlayan birçok tanıma ulaşmak mümkündür. En belirgin olanı ve kabul göreni; zihinsel yetenek veya zekâlarının kendi akran gruplarına göre daha üstün, gizil güce sahip, yaratıcılık ve başladığı işi tamamlama gücü yüksek, görev anlayışı bulunan çocuklara denilmektedir (Ataman, 1998; Şenol, 2011). Her birinin kendine has özellikleri mevcuttur ve özel yetenekli çocuklar ile homojen bir grup oluşturulamaz. Bu çocuklara ihtiyaçları doğrultusunda eğitim vermek son derece önemlidir.

2.4.1 Erken Gelişim Özellikleri

Bu çocuklar bebekken akranlarına göre daha çok farkındalık gösterirler. Uyarınlara dikkatlerini çabuk çeker ve tepki verirler. Özel yetenekli çocukların dil gelişim özellikleri akranlarına göre yaklaşık üç ila altı ay arasında daha erken başlamaktadır (Saranlı, 2011). Bunun yanı sıra, erken yürümeye başlama, erken konuşma, hızlı öğrenme ve taklit yeteneği, geniş ilgi alanı, yüksek enerji ve hareket yeteneği gibi özellikler genelleştirilemeye dahi özel çocuklarda genellikle görülebilen özelliklerdir (MEB, 2016, s.7). Çok erken yaşlarda konuşma ve okuma becerisi gösteren bu çocuklar; dili kullanarak farklı kelimeler ve cümle yapıları oluşturmaktan büyük zevk duyarlar (Kurtulmuş, 2010).

2.4.2 Kişilik Özellikleri

Özel yetenekli çocukların yaklaşık %90'ının enerjileri yüksektir. Espri anlayışları çok gelişmiştir. Genel olarak hayal güçleri çok gelişmiştir ve hayali arkadaşları vardır. Merhamet, adalet ve dürüstlük duyguları gelişmiştir. Bu çocuklar bağımsız olma özelliği gösterirler. Yüksek amaç ve ideallere sahip olan özel yetenekli

çocuklar üst düzey düşünce becerilerini aktif olarak kullanırlar ve bu durum onlara büyük mutluluk verir (Çamdeviren, 2014). Özel yetenekli çocukların eleştirel yanları da gelişmiştir ve kendilerini acımasızca eleştirebilirler. Mükemmeliyetçi olmaları en önemli özelliklerinden biridir. Neden sonuç ilişkilerine çok odaklıdırlar. Çevreye karşı olan ilgi, alaka ve duyarlılıkları ciddi gözlem yeteneğininideberaberinde getirir. Sıkılgan yapıya sahiptirler, çok çabuk sıkılırlar ve dikkat süreleri kısadır. Liderlik özellikleri gelişmiş olanların grup liderliği, faaliyet ve projelerde öne çıkma, topluluğu yönetme özellikleri dikkat çekmektedir. Genellikle evrensel problemler ile ilgilenirler (Özsoy, 2013; Şenol, 2011).

Hassas ve duyarlıdırlar. Aile bireyleri ve arkadaşlarının mutlu ve huzurlu olmaları onlar için oldukça önemlidir. Karşılarındaki bireylerin duygusal durumlarını hemen farkedebilirler.

Denetçidirler. İç denetim yönü kuvvetli olan bu çocuklar yeni bir faaliyete başlamak için dış kuvvete ihtiyaç duymazlar. Yapabileceklerine inandıkları için kaderci değildirlir ve kendi sorumluluklarını genellikle kendileri almayı bilirler (MEB, 2016).

2.4.3 Bilişsel Özellikleri

Özel yetenekli çocukların bir ya da birden fazla alanda akranlarına oranla hızlı gelişim gösterdikleri ve bu çocukların bazı ortak özelliklere sahip oldukları ileri sürülmektedir. Özel yetenekli çocuklar çoklu beyin kanallarını eş zamanlı kullanabilirler ve aynı anda birden fazla işi yapabilirler. Sözcükleri tanımlama, resimleri bağdştırma gibi bilişsel özelliklerini yaşıtlarına göre çok daha yüksek verimde kullanırlar (Winebrenner, 2001).

Özel yetenekli çocuklar çok meraklıdırlar.İlgilendikleri alana yoğunlaşırlar. Zihinlerindeki enerji onları hep faal tutar ve öğrenme istekleri bu yüzden sürekli aktiftir. Sürekli ve bitmeyen öğrenme istekleri vardır. Bir faaliyet ya da projeye kendileri başlama ve sürdürüp tamamlama yetisine sahiptirler. Problem çözme becerileri çok yüksektir. Konular arasında ilişki kurabilir ve farklı açılardan değerlendirebilirler (Özkan, 2013). Gördüklerini ve duyduklarını olduğu gibi kabul etmez ve eleştirel bakarak irdelemeyi severler. Bilgi transferini kolayca yapabilirler. Neden-sonuç ilişkisine odaklıdırlar ve bağımsız çalışmayı daha çok tercih ederler.

Orijinal fikirler üretirler ve yaratıcıdır. Rutin monoton ve tekrarlayıcı işlerden hoşlanmazlar. Bu yüzden canları çok çabuk sıkılır. Zaman, mekân, ölüm, hayal,gerçek, rüya gibi soyut kavramları yaşitlarına göre daha erken kavrarlar. Çalışma metotlarında ekonomik yolları tercih ederler. Derin, karmaşık ve zor şeylerden hoşlanırlar (Akarsu, 2001). Karmaşık problemleri çözmekten büyük zevk alırlar ve mutlu olurlar. Basit ve yüzeysel durumlar onlara göre değildir. Okumayı yazmayı çok erken yaşlarda öğrenirler ve konuşmaları daha düzgündür. Herkesçe bilinen doğruları irdelemeyi severler.

Özel yetenekli çocukların zihinlerinde kendilerine göre anlama, analiz etme, yorumlama ve sentezleme yöntemleri geliştirirler. Hızlı öğrenmelerinin yanında, gördükleri ve duyduklarını uzun süre zihinlerinde tutabilirler. Zihinden işlem yapmada çok başarılıdır. Geniş hayal gücü yetenekleri ile soyut düşünme becerilerini kullanmayı çok iyi bilirler. Gelişmiş mizah duyguları vardır. Ansiklopedi, atlas, çeşitli kitaplar ve teknolojiye ilgi duyar ve incelemeyi severler (Çağlar, 2004; MEB, 2014; MEB, 2017a).

2.4.4 Sosyal Gelişim Özellikleri

Özel yetenekli bireyler genellikle başkalarının duygu ve düşüncelerine karşı hassastırlar. Karşısındakinin duygu, düşünce ve hislerini kestirebilme yetenekleri yüksektir. Genellikle yalnız kalmayı tercih ederler (Yıldırım, 2012). İdealisttirler. Farkındalıkları yüksek bireylerdir. Mükemmeliyetçidirler. Fakat bu durum her zaman olumlu sonuçlar göstermeyebilir. Mükemmeliyetçilik; çocuğun motive ve hırsını canlı tutarken, herhangi bir eksiklik veya başarısızlık durumunda umutsuzluğa kapılma ve projeden vazgeçmesine neden olabilir. Farkındalıkları çok yüksektir keskin gözlemleri sayesinde aşırı duyarlılık gösterirler. Özel yetenekli bireylerin aşırı duyarlılık beş farklı alanda görülebilmektedir(Akarsu, 2001; Çağlar, 1972; Özkan, 2013):

Psikomotor Duyarlılık:Yoğun hareket enerjisi, hızlı konuşma, aktif fiziksel etkinlik, enerji yoğunluğu, gelişmiş psikomotor yetenek gibi özellikler görülür. Fiziksel enerji gerektiren spor alanları yüzme, atletizm, futbol, basketbol, farklı spor dalları gibi ve bazen de çeşitli el sanatları gibi ince motor becerilerindeki yetenekliliği de kapsar. Psikomotor duyarlılığı yüksek olan çocuklar bir şeyi öğrenirken içlerinde bulunan

yüksek enerjiyi dışarı vurular (Kurtulmuş, 2010). Sürekli hareket etme ve enerjilerini kullanma isteği ve eğiliminde olabilirler. Bu nedenle rutin ders çalışma, kâğıt kalem işlerinde sıkılırlar.Hareket etme isteklerinden ötürü, çocuğun yaramaz ya da hiperaktivite olma durumu ile karıştırılması olası bir durumdur. Özel yetenekli çocukların uykuya daha az ihtiyaç duymaları nedeniyle, normal bireylere oranla daha az uyudukları görülmektedir (Hannell, 2006).

Duyumsamada Duyarlılık: Duyuları diğer çocuklara göre daha hassastır. Dokunma, işitme, görme, hissetme, tat alma gibi... Bu hassas duyarlılık, yaptıkları her işe estetik katma olanağı sağlar. Resim, müzik, dans, spor gibi sanatsal faaliyetlere farklı bir tat ve zevk katarlar. Hassas duyarlılıkları, mekân, yemek, kıyafet seçimlerinde de daha çok görülür.

Zihinsel/Entelektüel Duyarlılık: Sürekli soru sorma, derin öğrenme isteği ve mükemmeliyetçilik duyguları, problemlere yeni ve farklı çözümler bulma arayışları sonucunda görülür. Başkalarının aktardığı bilgileri eleştirirler ve mantıksal süreçlere önem verirler.

İmgelemede Duyarlılık: Genellikle çevrelerinden daha derin ve farklı bilgi arayışında olmaları onları hayali arkadaş edinmeye iter. Sınırsız hayal gücü, çeşitli sihirli masallar, özgün ve yenilikçi fikirler, ayrıntılı rüyalar, hayaller ve anılar bu duyarlılığın sonuçları arasındadır. İmgeleme ve hayal gücü yüksek olan çocuklar düşüncelere, hayallere dalıp gittikleri için, odaklanmaları gereken durumlardan uzaklaşabilirler.

Duygusal Duyarlılık: Bu çocuklar, güçlü sezileri, hayal güçleri, karşısındakini anlama ve hissiyatlarının yüksek olması sebebiyle, duygularını derin ve yoğun yaşama, diğer canlılar, mekânlar ve insanlarla güçlü bağlılık kurabilme gibi sonuçları vardır (Çağlar, 2004; MEB, 2017a).

Özel yetenekli çocuklar duyguları yoğun şekilde yaşadıkları için kaygı düzeyleri de doğru orantıda artmaktadır. Özel yetenekli çocuklar gürültüye ve korkuya karşı çok hassas olurlar. Bunun yanı sıra bu çocukların konuşma sırasında kelimelere yapılan vurgulara, ses tonlamalarına yönelik bir duyarlılıkları vardır. Bu durum özel yetenekli bu çocukların başkalarının duygu durumları hakkında özel çıkarımlarda

bulunabilmelerine olanak sağlar. Erken yaşlarda gelişen bu duygusal hassasiyetler nedeniyle adalet duyguları çok küçük yaşlarda dışa vurmaya başlar (Jost, 2006).Duyguları farketmede çok iyi olsalar bile duygularıyla başedip, duygulara göre davranışlarını düzenlemede güçlük yaşayabilirler ve desteğe ihtiyaç duyabilirler.

Çamderviren (2014)'e göre bu çocukların duygusal hassasiyetleri çok yüksek olduğu için, açlık, savaş, aşk, ölüm, şiddet gibi konulara erken yaşta ilgi duymaya başlarlar. Yalnız kalma, seilmeme, iş bulamama, saygı görmeme gibi endişelere kapılabilirler. Bu yüksek duygusal duyarlılık onları çok kolay kırabilir, incitebilir, eleştiriye güçlü ve sert yanıtlar vermelerine neden olabilir ve sosyal yaşantıdan uzaklaştırabilir. Özel yetenekli çocukların aşırı duyarlı olmaları onları sosyal yaşantılarından biraz uzaklaştırabilir. Hatta çoğu zaman kendilerine yanlış bir şey olduğu kaygısına kapılabilirler. Yoğun duyarlılık olumlu ve olumsuz etkilere neden olabilmektedir (Akarsu, 2001; MEB, 2014; Özkan, 2013).

2.5 Fiziksel Özellikleri

Özel yetenekli çocukların akranlarına göre her yaş döneminde bedeni gelişim ve sağlıkta onlardan üstün oldukları düşünülmüş ve bu alanda çalışmalar yapılmıştır. Dünya'da üstün yetenekli çocukların eğitiminde öncülük eden Osmanlı İmparatorluğu Enderun Mekteplerine öğrenci seçimi yapılırken; çocukların bedeni gelişimleri, fiziki güzellikleri, sağlıklı olmaları üstün yetenekliliğin belirtilerinden sayıldığı için kıstas olarak kullanılmıştır. Genel olarak fiziksel özellikleri; doğumlarında diğer çocuklara göre daha ağır ve uzun boylu doğarlar, her yaşta akranları ile yapılan kıyaslamada belirli derecede ileri gelişmişlik gösterirler, her yaşta akranlarına kıyasla daha iri, kuvvetli ve sağlıklıdır. Akranlarına göre daha erken yaşta konuşmaya ve yürümeye başlarlar, bu durum zekânın üstünlük derecesine göre daha erken yaşlara kadar gözlenebilir (Özbay, 2013). Fiziksel olarak organ sağlıkları daha iyidir. Sağlıklarını çok iyi korurlar ve genelde hastalık şikâyetleri daha azdır (Özkan, 2013).

Özel yetenekli çocukların beden özürlerine çok az rastlanır. Omuz ve kalçalarının daha geniş ciğerlerinin daha kuvvetli olduğu da yapılan araştırmalarda belirtilen özelliklerdendir. Bebekken bingıldıkları diğer akranlarına göre daha erken ve hızlı kapanır. Duyu organları keskindir. Bebeklerdeki bu aşırı duygusal hassasiyet,

kıyafetlerindeki markalardan, üstündeki battaniyeden ve aşırı sestten rahatsız olma gibi tepkiler doğurabilir (MEB 2014). Ancak özel yetenekli çocukların fiziksel gelişimleriyle ile yetenek alanları arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağı yapılan araştırmalar ve akademik çalışmalar ile desteklenmekte ve geçmişe göre bugün daha fazla kabul görmektedir. Özel yetenekli bireylerin tanılama sürecinde fiziksel özelliklere yer verilmemektedir. Dolayısıyla yukarıda belirtilen özel yetenekli çocukların fiziksel özelliklerinin doğruluğu sorgulanabilir (MEB, 2014).

Üstün nitelikte sinir sistemine sahip olmaları enerjilerini yükseltir ve daha az uykuya ihtiyaç duymalarını sağlar. Yüksek enerji hiperaktivite ile karıştırılmamalıdır. Hiperaktif çocuklar istemli dikkat ve davranış denetimini oluşturamazken özel yetenekli çocuklarda daha farklıdır. Enerjik ve istediklerinde dikkat toplama yeteneğine sahiptirler. Ancak özel yetenekli olup, hiperaktivitesemptomları gösteren çocuklara da rastlamak mümkündür.

Yukarıdaki özellikler özel yetenekli çocukların genel fiziksel özellikleri olarak tanımlanmaktadır. Sağlık, beslenme, aile ekonomik durumuna göre çocuğun gelişimini etkileyecektir. Doğumdan ölüme kadar her yaşta üstün bedeni özellikler özel yetenekli olmanın göstergesi olarak kullanılamasa da diğer özelliklerin yanında destekleyici unsurlardır (Akarsu, 2001; Çağlar, 1972; Özkan, 2013).

2.6. Özel Yetenekli Çocuklar ile İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar

Toplumda üstün zekâ, dâhilik, özel yetenekli olmak gibi durumlara karşı bilinen bazı yanlışlar vardır (Ataman ve Çitil, 2018; MEB, 2014; MEB, 2017a). Bunlar;

- ✓ Özel yetenekli çocuklar fiziksel olarak çok çabuk gelişirler ve kısa ömürlüdürler.
- ✓ Özel yetenekli bireyler uyumsuz ve sorun çıkaran bireylerdir.
- ✓ Özel yetenekliler sıksa, gözlüklü, kısa boylu ve tombul olurlar.
- ✓ Özel yetenekli çocuklarda ruhsal ve davranış bozuklukları gözlemlenir.
- ✓ Kardeşlerinin en küçüğünün özel yetenekli olması olasılığı daha yüksektir.
- ✓ Sosyal olarak zayıftırlar ve hep yalnız kalırlar.

- ✓ Arkadaş edinemez ve asosyaldirler.
- ✓ Akademik başarısı yüksek olan her öğrenci özel yeteneklidir.
- ✓ Özel yetenekli öğrenciler normal sınıflarda örgün eğitim alamazlar.
- ✓ Özel yetenekli bireyler hızlandırma ile sınıf atlatıldığında veya okula erken yaşta başladığında üst yaştaki öğrencilere sorun yaşarlar.
- ✓ Yaramaz ve çok hareketli çocuklar hiperaktiftir ve özel yeteneklidir.
- ✓ Tüm özel yetenekli bireyler kendinden üst seviyedeki eğitimlere ilgi duyar ve başarılı olurlar.
- ✓ Her konuda ve derste hep birinci olur ve çok başarılıdırlar.
- ✓ Özel yetenekli bireyler zaten ayrıcalıklı bireylerdir. Eğitime ihtiyaç duymazlar.
- ✓ Çocuk zekâsını anne ve babasından alır.
- ✓ Otizmlı, aspergersendromlu, özel öğrenme güçlüğü çeken, dikkat eksikliği bulunan çocuklar özel yetenekli olamazlar.
- ✓ Özel yetenekliler için yapılan özel eğitim planlamaları çocuğun duygusal ve sosyal problemler yaşamasına neden olur.
- ✓ Örgün eğitim yeterlidir ve okulda başarılı oldukları için okulu severler.
- ✓ Yüksek zekâlı olmaları başarılı bir geleceğin garantisidir.
- ✓ Çok zeki oldukları için yaptıkları işte yardıma ihtiyaç duymazlar.

Toplumda oluşan bu yanlış algıların değişmesi çok kolay olmamaktadır. İnsanların inandıkları ve doğru bildiklerini değiştirmek için eğitimlerinin önemi oldukça büyüktür. Bu yanlış algıların ve bilgilerin oluşmasında, yaygınlaşmasında film ve dizilerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Filmlerde üstün zekalı bireylerin kısa ömürlü olması, genellikle matematik gibi sayısal alanda yeteneklerinin vurgulanması, her alanda mükemmel başarıyı sağlayacakları, genelde yalnız ve

uyumsuz bireyler olarak gösterilmeleri gibi durumlar özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin düşünce ve davranışlarını etkilemektedir (Şentürk, 2018).

2.7 Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Olmak

Kuşkusuz bebek bekleyen ailelerin tamamı sağlıklı bir bebeğe sahip olmak ister. Özel yetenekli çocuğa sahip olduğunu öğrenen ailelerin tepkileri aileden aileye değişmektedir. Bazı aileler bu durumu zihinsel engel olarak görmekte ve gizlemeye çalışmaktadır. Bazı aileler ise bu durumun büyük bir şans olduğuna inanmakta ve çocuklarının akademik başarısı yönünde beklentilerini arttırmaktadır. Bu nedenle toplumun özel yetenekli çocuklara ilişkin tutumlarının farklılık gösterdiklerini belirtmektedirler (Dağlıoğlu ve Alemdar 2010).

Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin kendilerine has bir takım özellikleri olduğunu vurgulayan Wingart (1997), bu ailelerin en önemli özelliği olarak; duygusal anlamda açık olmaları olarak belirtmiştir. Enright ve Ruzicka (1989) ise bu ailelerin en önemli farklılığının sahip oldukları bazı değerlere çok kuvvetli sarılmaları olduğunu dile getirmiştir. Başarılı olma, kazanma, tutarlı olma gibi kavramlara diğer ailelere göre daha çok değer verdikleri, mükemmelliyetçiliğe özen gösterdikleri yaptığı çalışmada vurgulanmışlardır.

Mc Mann ve Oliver (1988)'a göre özel yetenekli çocuğa sahip olmak aileyi birçok alanda etkilemektedir. İlk olarak ailenin halihazır temposu değişecektir. Çok hareketli ve aktif olan çocuk fazla ilgi isteyecek ve ailelerin uyku düzeni, iş temposu, gibi bir çok düzeni etkilenecektir. Bu durum ise aile içi iletişimi ve ilişkileri etkiler. Özel yetenekli ve üstün akademik yeteneğe sahip olan bu çocuklar aile bireylerini yönetmeye çalışabilir. Bu durum aile içi güç dengelerini değiştirecektir.

Webb (1993)' e göre aile içi sorunlar, sorun çıkarmak yada çatışmak istedikleri için ortaya çıkmaz. Daha çok özel yetenekli çocuklar ile ilgili bilgi eksikliğinden ve nasıl iletişim kuracaklarını, karşılaşılan problemi nasıl çözeceklerini bilmemelerinden dolayı ortaya çıkar.

Özel yetenekli çocuklar sahip oldukları özellikleri nedeniyle bazı sorunları da beraberinde yaşamaları olağan bir durumdur. Bu sorunlar korku, endişe,

mükemmeliyetçilik, sosyal yalnızlık, içekapanıklık, depresyon, başarısızlık, çok soru sorma ve tatminsizlik, aşırı düşünme ve kafaya takmak gibi konular olabilir.

2.7.1 Korku/Kaygı ve Depresyon

Özel yetenekli çocukların duygusal yoğunluğa sahip olmaları ve çok derin düşünceleri onları korku ve kaygı duymaya iter. Bunların büyük kısmı yersiz ve gereksiz olsa da bu durumla baş etmeleri hiç de kolay değildir. Ölüm, kaybetme, başarısızlık, tatminsizlik ve anlaşılamamak onları kaygı hissetmeye itebilir (MEB, 2017b). Çok çabuk duygusal kırılma yaşarlar. Olaylara derinlemesine ve duygusal bakmaları ve bu durumun çevreleri tarafından anlaşılabilmesi kaygılarını kuvvetlendirir. Bu durumların bu çocuklar için normal olduğunun bilinmesi gerekir. Bu tür bir farkındalık çocuğun çevresindeki bireylerin de aynı duygular ile çocuğa eşlik etmelerini engelleyecektir. Bu durumda aileye büyük görev düşmektedir (Özby, 2013). Çünkü kaygı ve depresyon sorunu yaşayan çocuk kendi kendine baş etme ve sorunların üstüne gelme becerisini ailesinde öğrenir. Bu konuda çocuğa model olmak çok önemlidir. Çocuğa içinde bulunduğu bu durumun bir felaket olmadığını ve deneyim olduğunu vurgulamak gereklidir. Çocuğa farklı insanların özellikle yetişkinlerin arasındayken söz hakkı tanımak, onu dikkatli şekilde dinleyerek önemli olduğunu hissettirmek bir diğer çözüm önerisidir. Çocuğa her zaman doğruyu ve en iyiyi yapamayacağını onun da hataları ve eksikleri olabileceğini söyleyerek rahatlatmak ailelere yapılan diğer önerilerdir (MEB, 2017b; Özby, 2013).

2.7.2 Düşük Başarı ve Motivasyon Eksikliği

Özel yetenekli çocukların girdiği her sınavdan en yüksek notla başarıyı yakalayacağı algısı toplumda yanlış bilinen durumlardan biridir. Özel yetenekli çocuklardaki motivasyon eksikliği, başarıyı önemsememe, dersin ilgisini çekmemesi, çok zeki olduğunu düşünme ve inanma gibi durumlar çocuğu başarısızlığa itebilmektedir. Bu tür durumlara önlem alınmalıdır.

Aileler motivasyonu sağlamak ve başarısızlığın önüne geçmek için birçok yöntemle başvurmaktadırlar. Çocuğun sürekli peşinden koşmak, ona yalvarmak, birşeyler kanıtlamaya ve anlatmaya çalışmak, dil dökmek, kaynakları önüne sermek, sürekli ısrarcı davranmak, ödül vereceğini söylemesi genellikle olumlu sonuç

vermemektedir (Ataman ve Çitil, 2018). Bu durumda ailelere düşen görevlerin başında çocuğunu iyi tanımak ve onun motivasyonunu sağlayacak şeyin ne olduğunu bulmak gerekir. Herkesin önemseydiği bir şeyler elbet vardır (Ataman ve Çitil, 2018). Küçük bir nesne, obje, müzik, ödül ve ceza yöntemi motivasyonu sağlamada etkili olabilmektedir. Boş vaatler, tutulmayan sözlerin de çocukta daha sonraki süreçte olumsuz dönütler vereceğini unutmamak önemlidir (Özby, 2013). Düşük başarıya neden olan durumlar arasında okul devamsızlığı, ödev yapmama, zayıf düzenleme becerileri, dikkatsizlik ve odaklanamama, düşük özgüven ve benlik algısı ve aile içi problemler de yer almaktadır.

Aileye öneriler arasında; çocukları için ulaşılabilir hedefler koymak başta gelmektedir. Her ne kadar başarısız olsa da başarabilecek potansiyelinin olduğunu aşlamak, evde merak uyandırıcı aktif bir ortam sağlamak, okul aktivitelerini desteklemek ve katılmak oldukça önemlidir. Dikkat edilmesi gereken en önemli nokta ise özel yetenekli öğrencinin diğer çocuklar ile kıyaslanmamasıdır (MEB, 2017b; Özby, 2013).

2.7.3 Mükemmeliyetçilik

Özel yetenekli çocuklar ince düşünürler ve detaycıdırlar. Başarı motivasyonun yüksek olması ve ayrıntıcı olmak her ne kadar başarı için önemli olsa da aşırıya kaçtığında hastalık derecesinde çocuğun hayatını etkileyebilmektedir (Özby, 2013). Bu durum mükemmeliyetçiliği beraberinde getirmektedir. Bu durumda çocuk hata yapmaktan kaçmakta ve hatayı asla kabul edememektedir. Yanlış yapma korkusu olan mükemmeliyetçi çocuklar genellikle süreli testlerde yanlış yapma ve mükemmeli yakalama korkularından dolayı sorun yaşayabilmektedir. Açık uçlu klasik sınavlarda ise mükemmel cevap ve cümleyi bulma endişesi öğrencinin hata yapmasına, süresini doğru kullanmamasına ve başarısız olmasına neden olabilmektedir (Şenel, 2015).

Ebeveynler mükemmeliyetçi, otoriter, yüksek beklenti sergileyen turum ve davranışlar sergilediklerinde çocuklarını da mükemmeliyetçi olmaya sevk etmektedirler. Bu tür durumlarda özel yetenekli çocuk iki türk mükemmeliyetçilik sergileyebilir: içe dönük ve dışa dönük. Dışa dönük mükemmeliyetçilik geliştirse; çevresine karşı mahçup olmaya, çevresini hayal kırıklığına uğratmaktan korkmaya ve

yalnızca başarıya odaklanmaya başlar. İçe dönük mükemmeliyetçilik geliştirse; başarısızlığa tahammül edememe ve kendi kendini suçlamaya başlar (Coşar Cigerci, 2006).

Mükemmeliyetçiliği hemen ortadan kaldırmak çok da mümkün değildir. Mükemmeliyetçilik eğer başarılı olunmayan bir durum için tekrar tekrar denemekse başarıya götürebilir, fakat eğer korkma, kendine çekilme, kaçınma davranışlarına itiyor ise başarısızlığı da beraberinde getirecektir. Ailelere çocuklarının bu durumla baş edebilmeleri için büyük görev düşmektedir. Her insanın yapıp yapamayacağı şeylerin olduğunu, zamanında kendilerinin de hayal kırıklıkları yaşadıklarını söylemek ve çocuğu rahatlatmak, başarısız olsalar bile vazgeçmemeleri gerektiği ve başarabilecek potansiyele sahip oldukları çocuklara hatırlatılmalıdır. En önemlisi çocuğu özel yetenekli ailenin çocuğunun da başarısız olabileceğini ve mükemmel yapamadığı durumların da olabileceğini kabullenmesidir (MEB, 2017b; Özbay, 2013).

2.7.4 İnternet ve Teknoloji Bağımlılığı

İlgi duydukları alana normalden daha çok odaklanan ve motivasyonlarını o yöne yönlendiren özel yetenekli çocuklar eğer bilgisayar oyunları ve internette aradıkları mutluluğu bulurlarsa durumu bağımlılığa kadar götürebilirler. İnternet bağımlılığı sadece geçirilen zamanın çokluğunu ifade etmez. Hangi amaçla kullanıldığı da bağımlılığın bir parçasıdır. Sanal güçleri ve ilgilerinin yüksek olması özel yetenekli çocukları diğer çocukları internet bağımlısı olma konusunda öne çıkarmaktadır.

Aileler teknoloji ve internet bağımlılığının önüne geçebilmek adına ev ortamında teknolojiyi doğru ve süreli kullanarak çocuklarına örnek olabilirler. İnternet ve teknolojiden uzaklaştıracak sosyal etkinliklere yönlendirmek de ayrıca bir yöntemdir. Gerektiğinde bir uzmandan yardım almak, şiddet içeren oyunlardan uzak tutmak, bunların yerine daha eğlenceli zekâ ve strateji oyunlarını tanımak ve beraber oynamak da ailelere yapılan öneriler arasındadır. Güvenlik programları kullanmak ve cihazları ortak alanlarda kullanmak da önemlidir (MEB, 2017b; Özbay, 2013).

2.7.5 Etiketlenme

Üstün zekâlı, özel yetenekli çocuklarda zihin bedene oranla daha erken gelişim gösterir. Bu çocukların belirlenmesi, sınıflandırılması, etiketlenmeleri belirli zekâ

testleri gibi belirli ölçme araçları kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Ortak görüş, bu çocukların erken teşhis edilmesi ve uygun eğitime yönlendirilmeleri yönünde olsa da etiketlenmenin etkileri konusunda farklı fikirler de ortaya çıkmaktadır.

Genellikle özel yetenekli çocuklar arkadaşları ve çevreleri tarafından üstün ve süper olarak algılanmalarının sonucunda kıskanılma durumları ortaya çıkabilmektedir. Bu damgalanmanın sonucunda çocuk kendini sürekli kanıtlama gereği duyabilmektedir. Beklentileri yerine getirme çabası çocuğu daha çok strese ve baskıya maruz bırakabilmektedir. Bu durumlarda çocuğa, yapamayacağı şeylerin de olabileceği, kendini kimseye kanıtlamak zorunda olmadığı güzel bir dille anlatılabilir (MEB, 2016, s. 5).

2.7.6 Öz Disiplin Geliştirme

Aile tutumları çocukta disiplini etkileyen unsurdur. Eğer aile çocuğuna korumacı davranıyor ve yapması gereken işleri üstlenerek kendisi yapıyor ise çocukta özgüven eksikliğine neden olabilmektedir. Ailelerdeki otorite ve baskıcı tutumlar ise çocuğun karar verme becerilerini zayıflatabilir ve çocuk otoriter ortama göre disiplin algısı geliştirir (Applebaum, 1998).

Demokratik aile tutumu ise çocuğa özgür alan tanınacağı için kendi kararlarını alabilme ve öz disiplinini oluşturma imkânı verecektir. Disiplin sorunlarını ortaya çıkaran etkenler, kıskançlık, misilleme, kendini gösterme, güç isteği, çaresizlik, cesaretsizlik, tutarsız aile tutumları olabilmektedir (MEB, 2017b). Aileler; ev ortamında tüm bireyleri kapsayan kurallar koymalıdır. Çocuğa neyi yanlış yaptığını söyleyerek yanlış vurgulamak yerine neyi yapması gerektiğini söyleyerek doğruya yönlendirmek, çocukla güç ve otorite savaşına girmemek, bireysel söylemek yerine bir aile toplantısında kişiye vurgu yapılarak değil genelleyerek kuralları söylemek öz disiplin geliştirmede ailelere önerilerdir (MEB, 2016, s.5;MEB, 2017b; Özbay, 2013).

2.8 Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukları Tanılama Süreci

Özel yetenekli bireylere kendi yetenek ve potansiyellerini ortaya koyabilecekleri, geliştirebilecekleri eğitim ortam ve olanaklarının sağlanması konusunda erken ve doğru tanılama yapılması çok önemlidir. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi MEB (2016)

verilerine göre; nüfusun yaklaşık %68'i normal zekâ, yaklaşık %14'lük kısmı parlak zekâlı bireyler ve %2'lik gibi bir kısmı ise üstün zekâlıları oluşturmaktadır.

Hiçbir ebeveyn çocuğunun normalin altında zekâ seviyesine sahip olduğunu görmek ve kabullenmek istemez. Bu sebeple üstün zekâlı, özel yetenekli çocukların belirlenmesinde objektif araçların kullanılması son derece önem arz etmektedir. Tanılama süreci bireyin kendisinde ve ailede ve hatta ailenin yakın çevresinde bazı tutum ve davranış değişikliklerine neden olabilmektedir. Üstün zekâlı ve özel yetenekli olarak tanılanan bireyin hem kendisinin hem de aile ve çevresinin kendisinden beklentileri değişebilmektedir. Bu beklentiye üstün zekâlı ve özel yetenekli tanısı konulmuş birey olumlu ya da olumsuz dönütler verebilir. Bununla beraber, seçilemeyen bireylerin de benlik algılarında bazı hasarlar ve olumsuz gelişmeler söz konusu olabilmektedir(MEB, 2016).

Tanılama süreci, bireyin yaşantısını etkileyen bir süreç olması sebebiyle oldukça dikkatli, kritik ve ayrıntılı olarak ele alınması gerekmektedir.

Üstün zekâlı ve özel yetenekli bireyleri tanılamada kullanılacak yöntem ve araçlar(MEB, 2016);

- ✓ Başarı testleri
- ✓ Aday gösterme
- ✓ Grup zekâ testleri
- ✓ Çocuk gelişim profilleri
- ✓ Arkadaş gözlem ve kanaati
- ✓ Aile geçmişinin incelenmesi
- ✓ Öğretmen gözlem ve kanaati
- ✓ Alternatif değerlendirme yöntemleri
- ✓ Bireysel zekâ, yaratıcılık, yetenek testleri

Türkiye’de özel yetenekli çocukların tanılanması iki şekilde yapılmaktadır. Bireyin BİLSEM sürecinde tanılanması ya da RAM’a başvuru yapılarak tanılanmanın yapılması ile üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklar belirlenebilir. Bakanlıkça belirlenen tanılama yaşı ve sınıfı dikkate alınarak ve zihinsel yetenek, müzik yeteneği ve görsel sanatlar alanındaki yetenekleri doğrultusunda çocuklar BİLSEM’e aday gösterilirler. Gerekli iş ve işlemler Bakanlık tarafından belirlenmiş olan tanılama takvimi doğrultusunda yürütülür (MEB, 2016).

Özel yetenekli çocuk tanılama süreci 3 genel aşamada olur:

Aşama 1: Öğrencinin devam ettiği sınıf öğretmenin e-okul sistemi üzerinden öğrenci gözlem formu doldurması ile başlar. Çocuğun genel zihinsel yetenek, görsel sanatlar ve müzik alanında gözlemlenen yetenekleri üzerine doldurulan bu form ile öğrenci BİLSEM’e aday gösterilir(MEB, 2016).

Aşama 2:Bireyin sınıf öğretmeni tarafından aday gösterilmesinden sonra, Bakanlığın belirlediği biçimde merkezi grup tarama uygulamasının yapılmasını kapsar(MEB, 2016).

Aşama 3: Grup tarama uygulamasından belirlenmiş performans seviyesini gösteren çocukların bireysel inceleme sürecinin başlamasıdır. Bireysel inceleme süreci sonunda istenilen performansı gösteren öğrenciler artık birer BİLSEM adaydır. Bu öğrenciler ayrıca örgün eğitim gördüğü okulunda bulunan destek eğitim odasından da faydalanabilir(MEB, 2016).

Üstün yetenekli bireylerin bakanlığın belirlediği BİLSEM tanılama sınıf seviyesinin dışında ise Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde (RAM) tanılama sürecine girerler. RAM’deki tanılama süreci şu şekilde gerçekleşir; özel yetenekli olduğu düşünülen çocuğun örgün eğitim gördüğü okuldaki okul rehber öğretmenin rehberliğinde sınıf öğretmeni tarafından eğitsel değerlendirme isteği formu doldurulur. Form kapalı zarf içinde veliye iletilir. Veli randevu gününde verilen form ve çocukla beraber RAM’a gider. Çocuk RAM’deki yetkili testörler tarafından bireysel incelemeye alınır. Çocuk istenilen performansı gösterdiğinde Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu kararıyla özel yetenekli birey tanısı alır. Tanılan çocuklar örgün eğitim aldığı okullarda destek eğitim odalarından faydalanır (MEB, 2017b).

2.8.1 Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)

Bilim ve Sanat Merkezleri; örgün eğitim seviyesi okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin öncelikli olarak örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini engellemeyecek ve aksatmayacak biçimde, yeteneklerinin farkında olarak ve bu yeteneklerini geliştirerek en üst seviyede kullanmalarına yardımcı olacak şekilde destek veren bağımsız kurumlardır. Diğer bir tanım ile; Tüm akranları ile örgün eğitim sisteminde aynı müfredat ile eğitim gören fakat diğer öğrencilerden farklı olarak özel bilişsel, akademik, sözel, dilsel, görsel ve işitsel sanatlar ile psikomotor becerilere sahip öğrencilerin, sahip oldukları potansiyeli değerlendirmek üzere hazırlanmış özel müfredat ile destekleyici eğitim veren kurumlardır. Bu kurumlar Millî Eğitim Bakanlığına bağlıdır (Güneş, 2018). BİLSEM'e gelen öğrenci var olan potansiyel ve yeteneklerinin ortaya çıkarılması için belirli eğitim programlarından geçirilir. Üç farklı yetenek alanından da merkeze gelen öğrenci; uyum programı ile başlar. Uyum programında öğrenci tanıma aşamasındadır (MEB, 2017b; Şenel, 2015). Kurumu, programları ve öğretmenlerini tanıır. Uyum programı ile beraber BİLSEM'de toplam beş genel program mevcuttur.

2.8.1.1 Uyum Programı

BİLSEM'e kaydı yapılan üstün zekâlı ve özel yetenekli öğrencilerin uyumlarını sağlamak amacıyla kurumu, programları, öğretmenlerini ve diğer öğrencileri tanımalarını amaçlayan programdır. Bu programda öncelikli olarak BİLSEM'in misyon ve vizyonları tanıtılır. Yapılan etkinlikler BİLSEM kültürünü oluşturmayı amaçlar. Yapılan etkinlikler ile öğrencinin psikolojik, sosyal ve kişisel gelişimlerine katkı sağlamak hedeflenir. BİLSEM'in sağladığı laboratuvar, yetenek geliştirme odaları, atölyeler tanıtılır. Bu dönemde her öğrenci için bir rehber öğretmen sorumlu kılınır (MEB, 2017b; Özbay, 2013; Şenel, 2015).

2.8.1.2 Destek Eğitim Programı

Eğitim basamağı olan uyum programını tamamlamış, genel zihinsel yetenekli birey olarak tanılanmış öğrencilerin; geliştirilmesi gereken temel becerileri ve tüm alan-disiplinler ile ilişkilendirilmesini esas alan programdır. Destek eğitim programı ile öğrencinin iletişim, iş birliği, grupla çalışma, öğrenmeyi öğrenme, bilimsel araştırma yapabilme, problem çözme, etkili ve eleştirel düşünme, karar verme, sosyal

sorumluluk, teknoloji kaynaklarını etkin kullanma gibi temel becerilerin kazandırılması amaçlanır (MEB, 2017b; Şenel, 2015).

2.8.1.3 Bireysel Yetenekleri Fark ettirme Programı (BYF)

Destek eğitim programından sonraki eğitim basamağıdır. Adından da anlaşılacağı üzere öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark etme ve ortaya çıkarmalarını amaçlayan programdır. Destek eğitim programını tamamlayan öğrenciler gruplara ayrılırlar. Öğrencilere özel yeteneklerini ortaya çıkaracak ve geliştirecek programlar hazırlanır ve uygulanır. Bu dönemde çocuklar yetenek alanlarına göre proje hazırlamaya yönlendirilirler (MEB, 2017b; Özbay, 2013; Şenel, 2015).

2.8.1.4 Özel Yetenekleri Geliştirme Programı (ÖYGP)

Bireysel yeteneklerini fark ettirme programını tamamlayan öğrencilerin bir sonraki aşamasıdır. Bu dönemde her öğrencinin sahip olduğu özel yetenek alanına uygun eğitimlerin ve geliştirmeyi amaçlayan program ve projelerin yoğunlaştırıldığı ve hızlandırıldığı program basamağıdır (Özbay, 2013). Öğrencilerden yetenekli oldukları alanda üretim yapabilmeleri beklenir. Öncelikle öğrencinin alan ile ilgili sahip olduğu yeteneklerini fark etmesini sağlayan etkinlikler planlanır, daha üst düzey ve derinlemesine sanatsal etkinliklere bu aşamalardan sonra başlanılır (MEB, 2017b; Özbay, 2013; Şenel, 2015).

2.8.1.5 Proje Üretimi ve Yönetimi Eğitim Programı

Bu aşamada öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri önemlidir. Öğrenci ile bir alanda grup ile veya bireysel olarak yürütülen eğitim programlarıdır. Proje üretimi alanında öğrenci her yıl en az bir proje hazırlar. Bilgiden çok projelere yoğunlaşılır. Ortaya çıkan özgün proje ve fikirlerin patent alması, endüstriyel hale getirilmesi çalışmaları gerçekleştirilir (Özbay, 2013).

BİLSEM okul ya da takviye kursu değildir. Özel öğretim kursu ve özel okul da değildir. Okulda ders, sınıf, sınıf düzeyi, diploma var iken BİLSEM’de zenginleştirilmiş eğitim, atölye, program düzeyi ve program bitirme sertifikaları vardır (MEB,2014; MEB, 2017a;MEB, 2017b;Özbay, 2013; Şenel, 2015).

2.8.2 Destek Eğitim Odaları

Özel yetenekli çocukların bu odalardan faydalanabilmeleri için BİLSEM ya da RAM'dan üstün yetenekli öğrenci tanısı almış olmaları gerekmektedir. Bu kurumlar dışında üstün/özel yetenek tanısı konulan öğrenciler bu odalardan yararlanamazlar. Bu odalar ile özel yetenekli üstün zekâlı çocuklara yetenekleri ve ilgilerini geliştirebilecekleri imkanların sunulduğu ortamdır. Program farklılaştırma, bireyselleştirmeye yönelik uygulamalar destek eğitim odalarında yapılmaktadır (Kara, 2016; Şenel, 2015).

2.8.3 Farklılaştırma Yöntemleri

Özel yetenekli bir öğrencinin, öğretmenin o anda üstünde durduğu bilgiyi çeşitli şekillerde önceden öğrenmiş olması, ya da diğer arkadaşları daha yeni öğreniyorken yöntemde çoktan uzmanlaşmış olması gibi durumlara çok sık rastlanmaktadır. Böyle durumlarda öğrenciler sıkılmakta ve boş boş oturmakta, eğitimden zevk almamaya başlamaktadır. Bir de öğretmen bu durumu fark etmediğinde öğrenci kendini bir şekilde fark ettirmek için uğraşmaktadır. Bu fark ettirme yönlendirmeleri çoğu zaman sınıfta öğretmen ve diğer çocuklar arasında tartışma ve sürtüşmeleri beraberinde getirebiliyor. Bu tür durumların yaşanmaması mümkün hale getirilmelidir. Özel yetenekli çocuklar farklılaştırmaya ihtiyaç duyuyorlar (Kara, 2016; Şenel, 2015). Bu farklılaştırma yöntemleri; hızlandırma, zenginleştirme, gruplama olarak 3 ana yöntemden oluşmaktadır.

2.8.3.1 Hızlandırma

Öğrencinin; belirlenmiş olan standart müfredat programını normal süresinden daha kısa sürede tamamlaması demektir. Bu model kendi içinde farklılıklar gösterse de genel olarak, anaokuluna ve üniversiteye erken kabul, sınıf atlatma, yaz okulları, sıkıştırılmış müfredat veya konu bazında çocuğun gelişimine göre ilerleme de hızlandırmanın içine girer (Şenel, 2015). Bunlar gibi 18 farklı hızlandırma yöntemi mevcuttur. Öğrencinin hızlandırmadan yararlanıp yararlanmayacağı ile ilgili karar birden fazla onayı gerektirir. Sınıf öğretmeni, okul rehber öğretmeni, aile, üstün yetenekliler uzmanı gibi kişilerden oluşan bir komisyon tarafından ortak karar ile onay verilmelidir. Bu aşamada en önemli dikkat edilmesi gereken nokta özellikle öğrencilerin sosyal-duygusal gelişimlerinin göz önünde bulundurulmasıdır. Hazırbulunmuşluk ve motivasyon düzeyine uygunluk çok önemlidir. Bazı çocuklar

için okula erken başlatma kararı verilirken, çocuğun fiziksel gelişmişliğinin yeterliliğine de ayrıca dikkat edilmelidir (Kara, 2016; MEB, 2017b; Şenel, 2015).

2.8.3.2 Zenginleştirme

Sıradan sınıf ortamının sunduklarının dışında çok daha geniş kapsamlı ve derin bir eğitim için olanak sağlanmasıdır. Standart ve sıradan sınıf seviyesindeki çalışmaların üstünde, geliştirilmiş bir öğretme stratejisi içerir. Hızlandırma gibi farklı sınıf ve seviyeye geçmeyi içermez (Şenel, 2015). Çeşitli materyaller, projeler, üst düzey bilişsel üniteler, farklı uzmanlık alanındaki öğretmenlerden öğretmenlerden yararlanmak, yarışmalara hazırlanmak, üstün yetenekli çocuklar ile birlikte grup çalışmaları yapmak bunlar arasında sayılabilir. Öğrencilerin meraklı olduğu alanlar ile ilgili çalışmalar yapmak öğrencinin motivasyonunu arttıracaktır (MEB, 2017a; Şenel, 2015).

Özel yetenekli öğrencilerin eğitimlerindeki zenginleştirme uygulamalarında dikkat çeken 7 ortak nokta aşağıdaki gibidir, zenginleştirme (MEB, 2017a, Şenel, 2015);

- ✓ Üst düzey ürünleri ve süreçleri bir araya getirir.
- ✓ Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri ile ilgili etkinlikleri kapsar.
- ✓ Disiplinler arası kapsamlı bir içeriğe sahiptir.
- ✓ Bağımsız, etkili öğrenmeyi kapsar.
- ✓ Eğitim müfredatının ve öğretimin bireyselleştirilmesini ve farklılaştırılmasını gerektirir.
- ✓ Yaratıcılığı ve problem çözme becerisini geliştirir.
- ✓ Ürün geliştirirken profesyonel araçların kullanımını gerektirir.

2.8.3.3 Gruplama

Üstün yetenekli öğrencilerin kendilerini yalnız ve dışlanmış hissetmeleri son derece önemlidir. ÜSYE çocuklarının farklı ilgi ve yeteneklerde olmaları ‘ben çok farklıyım, neden hiç arkadaşım yok, tuhafım...’ gibi düşüncelerden kurtulmaları ve kendilerini kapatmanın önüne geçmek için tam zamanlı, yarı zamanlı ya da homojen

gruplama yöntemleri ile kendi bilişsel seviyelerine yakın diğer öğrenciler ile bir araya getirmeleri gerekmektedir. Bu uygulamalara ek olarak, atölye gezmeleri, alan ve saha gezileri, özel seminerler, birebir eğitimler de üstün yetenekli çocukların yararlanabileceği eğitimler arasında yer almaktadır (MEB, 2017a; Şenel, 2015).

2.9 İletişim

İletişim insanın ana rahimine ilk düştüğü andan itibaren içinde sahip olduğu beceridir. İnsan varlığını sürdürebilmesi için çevresi ve kendisiyle etkileşim halinde olmalıdır. Bu etkileşimi sağlayan en önemli faktör ise iletişimdir. Toplumumuzdaki iletişim tanımı genellikle konuşmak ve karşılıklı etkileşim kurabilmek anlamına gelse de aslında iletişim yaşamın ta kendisi yani her şeydir (Eroğlu, 2015, Üstünel, 2011).

İletişim; mağara duvarındaki yazı, televizyon ve gazetedir. İletişim; yüz ifadelerimiz, mimiklerimiz, gözyaşımız, duygularımız hatta rüyalarımızdır. İletişim; saç şeklimiz ve giyim tarzımızdır. İletişim, beden dilimiz ve kelimelerimizdir. Kısaca adı iletişim; kendimiz ve çevremizle oluşturduğumuz her türlü sözlü ve sözsüz etkileşimlerdir (Kaya, 2016; Üstünel, 2011). İletişim bazen araya mesafe koymaktır. Yeterli ve gerekli etkileşimi sağlayabilmektir. İletişim bazen bakmaktır. Bakarak da iletişim mesajı verebiliriz ya da gülererek de istediğimiz iletişim mesajını göndermiş oluruz.

Bilgi paylaşma faaliyeti olan iletişim, kişilerin kendi ihtiyaçlarını dile getirme, ifade etme ve sosyal çevresinin onları dinleme ihtiyaçları sonucunda ortaya çıkar. Bu tanımlara göre iletişim için şunları söylemek mümkündür (Eroğlu, 2015):

- ✓ Toplumun temelini oluşturan en önemli sistem,
- ✓ Toplumsal yapının düzenli işleyişini sağlayan bir araç,
- ✓ Bireysel davranışları görüntüleyen ve etkileyen bir teknik,
- ✓ Sağlıklı sosyal süreçler için zorunlu bir alan,
- ✓ Toplumsal uyum için gerekli bir sanattır

İletişimin temel özellikleri şunlardır (Üstünel, 2011):

- ✓ İletişim alışverişidir.
- ✓ Mesajlar sözlü ve sözsüz olabilir.
- ✓ Mesajları alma biçimimiz algılarımız tarafından belirlenir.
- ✓ İletişim kişiyle yapılır.
- ✓ İletişimin zaman ve mekân sınırlaması yoktur.
- ✓ İletişimde amaç etkili ve aktif olmaktır.
- ✓ İletişim anlamların paylaşılmasıdır.

Özetleyecek olursak; iletişim, bilgi ve semboller ile birbirlerine gönderdikleri ve aldıkları, hatta yorumlayarak özümstedikleri iletilerdir (Üstünel, 2011).

2.10 İletişim Bir Bütündür

İletişim tek bir iletiye bağlı kalmaz. Ses tonu, beden dili, kelimeler ile bir bütündür. Kelimeler 'ne' söylediğimizle ilgili iken, beden dili ve ses tonu bu kelimeleri ve mesajları 'nasıl' söylediğimizle ilgilidir. Kelimeler değişmemesi şartıyla; kelimeler %10, ses %30 ve beden dili %60 ile büyük çoğunluğu oluşturur. Bu nedenle kelimelerden daha çok beden dili ve ses tonlamaları hatalı olduğunda iletişimin büyük kısmı zarar görmektedir (Üstünel, 2011).

2.10.1 Beden Dili

Doğru ve etkili iletişimin temelinde bulunan beden dili; karşımızdakinde büyük oranda etki oluşturmaktadır. Nasıl durmamız gerektiği verilen mesaj oldukça önemlidir. Beden dili iletişimin temelini oluşturmaktadır (Eroğlu, 2015; Kaya, 2016; Üstünel, 2011).

2.10.2 Ses Tonu ve Konuşmanın Akıcılığı

Ses tonlaması, konuşma şekli karşımızdakini vermek istediğimiz mesaja bağlar ya da tamamen uzaklaştırır. Sert ve kaba ses tonu, kesik konuşma şekli dikkati dağıtır ve iletişimin etkililiğini bozar. Akıcı bir üslup, hoş ve sakin bir ses tonu ya da konuya ve mesaja göre değişebilen heyecanlı bir ses tonu, karşı tarafta etki bırakacaktır (Eroğlu, 2015; Kaya, 2016; Şentürk, 2015; Üstünel, 2011).

2.10.3 Beden Duruşu

Beden duruşu toplumumuzda da oldukça dikkat edilen ve hatta saygı göstergesi olan bir olgudur. Karşımızdaki insana karşı duruş şeklimiz vermek istediğimiz mesajı etkileyecek ve karşımızdaki bizim beden duruşumuzdan vermek istediğimiz mesajı çözmeye çalışacaktır (Eroğlu, 2015; Kaya, 2016; Şentürk, 2015).

2.10.4 Mimikler

Konuşma sırasında en çok bakılan ve odaklanılan kısım hiç şüphesiz yüzdür. Kişi içinde bulunduğu, hissettiği duygu ve düşüncelerini beden diliyle, ve çoğunlukla da mimikleriyle dışa vurur. Yüz ifadesi verilmek istenilen mesaj ile uyum içerisinde olur ya da alınan mesaja göre şekil değiştirir. Dolayısıyla iletişimde mimikler oldukça önemlidirler (Eroğlu, 2015; Kaya, 2016; Şentürk, 2015; Üstünel, 2011).

2.10.5 Mesafe ve Bedensel Temas

İletişim kurarken oluşturulan mesafelerle de vermek istediğimiz mesajı iletiriz. Yakınlık ve temas ilişkiye sıcaklık katabilir ya da bu istekte olmayan kişiler için rahatsızlık hissi uyandırabilir. Dolayısıyla mesajın etkililiği için mesafe ve bedensel temas kurmak iletişimde oldukça etkilidir (Eroğlu, 2015; Kaya, 2016; Şentürk, 2015; Üstünel, 2011).

2.11 Empati

Son zamanlarda kendinden sıkça bahsettiren bu kavram, bir insanın kendisini başkasının yerine koyarak, onun gibi düşünmesi, hissetmesi ve onudoğru olarak anlamaya çalışması demektir. Empati kurmak insan ilişkilerinin devamlılığı açısından oldukça önemli bir unsurdur. Empatinin kurulması iletişimin başladığını, alıcıların açıldığını ve etkili bir iletişimin olduğunu göstergesidir (Kaya, 2016).

Empati aslında insanın karşısındakinin varlığını kabul etmesiyle başlar. Onu kabul etmek ve anlamaya çalışmak iletişimin büyük çoğunluğunun kurulduğunu gösterir. Empati üç aşamadan oluşur: ilk aşama; olayları karşımızdaki gibi algılamaya çalışmak, bir sonraki aşama; karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini doğru şekilde anlamaya çalışmak, en son aşama ise; kendisini anladığımızı karşımızdakine ses tonu, beden dili ve duygularımızla ifade etmek (Eroğlu, 2015; Kaya, 2016; Şentürk, 2015; Üstünel, 2011).

Her ne kadar empati kurduğunu iddia eden insanlar olsa da doğal oluşum gereği herkes kendine has bir bireydir ve tam olarak bir başkası gibi hissedemez ve düşünemeyiz. Çünkü ister istemez başkası gibi düşünmeye çalışsak da o anda yine kendi düşüncelerimiz ve duygularımız da karışacaktır. Bu yüzden empati; önce karşıdaki insanı anlamak, tanımak ve içinde bulunduğu şartları göz önüne alarak onu anlamaya çalışmaktır (Üstünel, 2011).

Özel yetenekli çocuklar, duygularını son derece içlerinde ve derin yaşayan çocuklardır (Kaya, 2016). Onlar gibi düşünmek, hayal gücüne sahip olmak ve hissetmek oldukça zordur. Fakat ailelerin çocuklarıyla etkili iletişim kurabilmeleri ise öncelikle onları anlamaya çalışmalarıyla başlar. Onlar gibi hayal kurmayı denemek, belki beraber bir film izleyerek onlar gibi hissetmeye çalışmak onlarla iletişim kurmayı kolaylaştıracaktır. Aynı hayalin içine girmek ve beraber aynı hisleri yakalamaya çalışmak çocuğa güven aşılayacaktır ve anlaşıldığını hissettirecektir (Eroğlu, 2015; Kaya, 2016; Üstünel, 2011).

2.12 Ben Dili Sen Dili

‘Sen’ mesajı iletişimi engeller. Sen mesajı genellikle kızgınlık ifadesidir. Sen mesajları bizim hakkımızda bir ileti göndermediği için odak hep karşıdaki kişidir. Suçlama, eleştiri ve tehdit içerebilen sen dili; karşıdakini sinirlendirir ve savunmaya çoğu zaman ise iletişimden kaçmaya iter. Konuşulan konu önemini yitirir ve etkili iletişim yapılamamış olur. Sen dilinde tartışmalar kimin üstün geleceği ve yeneceği tartışmalara dönüşür. Bu nedenle amaç iletişim kurmak ve sorun çözmekten uzaklaşır ve sorunu daha da derinleştirir (Eroğlu, 2015; Kaya, 2016).

Ben mesajı ise olumsuz durumlar oluşturan duyguları kendi üzerimizden karşı tarafa yansıtan cümlelerdir (Eroğlu, 2015). Ben mesajı ile karşı tarafı yargılamadan gerekli mesaj verilmeye çalışılır. Ben mesajı tehdit, yargı algısı içermediğinden karşı tarafın savunması düşer ve dinlemeye ve anlamaya başlar. Etkili iletişimin yolu açılmış olur. Bazı sen dili ve ben dili ifadeleri aşağıdaki gibidir

Sen dili: Derste gürültü yapma! Senin yüzünden dersi dinleyemiyorum.

Ben dili: Derste konuşmamalısın. Dersi anlamakta zorlanıyorum.

Sen dili: Mesajlarımna neden cevap vermiyorsun?

Ben dili: Mesajlarımna cevap dönersen iletişimimiz daha kaliteli olur.

Sen dili: Senin yüzünden düştüm!

Ben dili: Bir dahaki sefere daha dikkatli olmalısın.

2.13 İkna Etme ve Hayır Deme Sanatı

Bireyler arasındaki iletişim, duygu, bilgi, tutum, düşünce ve kanılar ile, iletişimin kaynağı ile alıcı arasında etkileşim kurarak karşı tarafta değişim oluşturma sürecidir. Aslında en basit konuşmanın bile bir tür ikna olduğunu söylemek mümkündür. Toplumda insanlar iletişim sürecinde birbirlerini verdikleri iletişim mesajlarına ikna etmeye çalışırlar. Çünkü iletişimde karşı tarafa aktarılmaya çalışılan bilgi ikna ile sonuçlanır. Aristo ikna için şu cümleyi kurmuştur ‘ İletişim ikna etmenin bütün uygun anlamlarıdır’. Günlük hayatta kurulan her iletişimiknaya yönelik olmayabilir. Birisinin halini hatırını sormak sadece o kişinin durumunu anlamaya yöneliktir. Fakat ikna etmek sistematik bir iletişim süreci gerektirir. Kullanılan kelimeler, mimikler, beden dili ve bilgilerin doğruluğu karşı tarafa doğru aktarıldığı sürece ikna gerçekleşir (Şentürk, 2015). İkna etme, düşünce ve davranışları değiştirilmesi hedeflenen kişinin yaşantısında değişiklikler oluşturmaktadır.

Hayır diyebilmekise ayrıca bir sanattır. Mütevazılık önemli bir erdemdir fakat hayır diyebilme cesaretini gösterebilmek çok daha büyük bir erdemdir. Bir toplumda yer edinebilmek, sevilme ve kabul görmek için her şeye evet demek büyük yanıştır (Şentürk, 2015). Rahatsız olunan şeylerinin söylenememesi, uzun süre dile getirilememesi ve katlanmak zorunda kalınması duygusal bunalıma neden olur. Bazı zamanlarda kırıncı olmamak için, bazen çekindiğimizden dolayı, bazen ise gerginlik olmasın diye ‘hayır’ diyemiyoruz. Oysa kendine güvenerek ve ne istediğini bilerek bunu ifade edebilmek iletişimin ilk basamağıdır (Ihlamur, 2017).

Öncelikle ‘hayır’ demenin kendimize ‘evet’ demek olduğunun farkına vararak, ‘hayır’ diyebilmenin özgürlük olduğunu hissederek, sınırları belirlemek ve bunun önemine vakıf olmak ruh sağlığı ve kişisel farkındalık için son derece önemli olduğunu bilerek, kararlı, özgüven sahibi bir insan olmanın temel unsurunun yeri

geldiğinde ‘hayır’ diyebilmek olduğunun bilincinde olarak ‘hayır’ demeyi başarmak mümkündür (Şentürk, 2015). Peki nasıl ‘hayır’ diyeceğiz?Öncelikle birisi bir şey istediğinde hemen cevap vermek yerine zaman istemek önemlidir. İsteğin detaylarını öğrenmek ve soru sormak gerekir. Özellikle ‘hayır’ derken nezaket ve saygı kurallarını korumak çok önemlidir (Arslan, 2017; Şentürk, 2015).

2.14 Özel Yetenekli Çocuklar ile İletişim

İletişim, yüzyıllardır üzerine çalışılan, çeşitli tanımlar ile yorumlanan ve yöntemleri üzerine çok konuşulan bir kavramdır. Bu kavram çok geniştir ve çeşitli modellere sahiptir. İletişim, bireyler ve gruplar arasındaki bilgilendirme, teşvik, eğitim, duygu aktarımı amacıyla kurulan, sözlü ya da sözsüz etkileşimlerdir. Dil ile sese dökülerek semboller ile ifade edilen mesajlar sözlü iletişim iken; mimik, jest ve beden dili ile desteklenen mesajlar ise sözsüz iletişim türüdür ve sözlü iletişimi destekleyen unsurlardır (Şentürk, 2015). İletişim normal sürecinde bile engellere rastlarken; elbette ki özel yetenekli çocuklar ile iletişim söz konusu olduğunda bu durum değişme göstermektedir.

Özel yetenekli çocukların, ailelerinin özel yetenekli çocuğa sahip olmaları nedeniyle çok şanslı olduğu ve çocuğun yetenekli ve zeki olmasından dolayı bu ailelerin işlerinin çok daha kolay olduğu inancı ve düşüncesi yanlış bir inanç ve algıdır (Arslan 2017). Aslında gerçek olan bu ailelerin içinde bulunduğu durumun zorluğudur. Bu çocuklar daha çok bilgiye ihtiyaç duymaları ve tatmin olmamalarından dolayı daha çok soru sorar, iletişim kurmaya çalışır, duygusal olmalarından ötürü kullanılacak iletişim kaynağının yanlış seçimi durumu karmaşıklığa itebilir. Bu çocuklar daha fazla kaynağa ve ilgiye ihtiyaç duyarlar. Çocuklar, her zaman daha fazla öğrenme ve tatmin olma, kendilerini iyi hissedecekleri ortamlara girme eğiliminde oldukları için ailelerin bu çocukların nerde ve kimlerle arkadaşlık ettiklerini çok daha yakından takip etmeleri gerekmektedir (Arslan 2017; Ihlamur, 2017).

2.15 İletişim Engelleri

Anne ve babalar çocuklarını dinler, ihtiyaçlarını gidermek için iletişime geçerler. Ama aslında önemli olan nokta bu iletişimin nasıl yapıldığıdır. Kişiler arası iletişimde bazen engellerle karşılaşılır. Bu durumun farkında olarak veya olmayarak

iletişim kurmaya çalışılır. Bu sırada karşılaşılan çeşitli engeller bulunur. İletişim engelleri denilen bu engeller aslında iletişim kurduğumuzu zannederken farkında olmadan boşa harcanan enerjiden ibarettir (Şentürk, 2015; Üstünel, 2011). Bahsi geçen bu iletişim engelleri yalnızca çocukların değil yetişkinlerin de iletişimlerine engel teşkil etmektedir.

Kendine olan güven, benlik ve saygının verilen emirler, gözdağı, ahlak dersi verme, eleştirme ve yargılama gibi iletişim engelleri ile olumsuz olarak etkileneceği hiç şüphesiz ortadır. İletişim engelleri zamanla kişinin kendine olan güvenini kaybetmesine, kendini sosyal yaşantıya ve çevresiyle iletişime kapatmasına neden olabilmektedir (Şentürk, 2015). Önemli olan nokta bu engellerden tamamen kurtulmak değil bu engelleri en aza indirmektir. Karşımızdaki kişinin konuşmasını anlamak, ne anlatmak istediğine odaklanmak hem iletişimin etkililiğini artırır hem de karşımızdakine değer ve özgüven katar. Belli başlı iletişim engelleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

2.15.1 Emir vermek, Yönlendirmek, Uyarmak, Gözdağı Vermek

Anne ve babaların genellikle uyguladığı iletişim engelidir. ‘bir daha böyle yaptığını görürsem..., sakın bir daha yapma!, ..’ gibi cümlelerle, çocuklarıyla iletişimi koparmalarına neden olmaktadır. Çocuğun cevabı: ‘tamam etmem’ olduğunda iletişim kopar ve muhtemelen aynı hatayı yeniden yaptığında ailesinden saklar (Şentürk, 2015; Üstünel, 2011; Yıldırım, 2012).

2.15.2 Ahlak Dersi Vermek

‘Bu yaptığın çok kötü, sana yakışmıyor!’ gibi cümleler çocukta utanç duygusu ve suçluluk oluşturabilir. İletişime engel olan bu duygular sonucunda çocuk daha fazla anlatmayı reddedecek ve iletişim kesilecektir (Şentürk, 2015; Yıldırım, 2012).

2.15.3 Yargılamak, Eleştirmek, Suçlamak

‘Sen böyle yaparsan..., tabi böyle olur!’ gibi eleştiri, suçlama ve yargılar, çocuğun karşı taraftan beklediği cevabı ve doğruları alamaması neticesinde son bulur ve iletişim kopar (Şentürk, 2015; Üstünel, 2011).

2.15.4 Ad Takmak, Alay Etmek

‘Sen kabadayı mısın ki kavga ediyorsun? Horoz musun sen?’ gibi iletişim cümleleri çocuğun utanç duyma, küçük düşme gibi duygulara kapılmasına neden olacağı için iletişim engeline takılmış olacaktır (Şentürk, 2015; Yıldırım, 2012).

2.15.5 Yorumlamak, Analiz Etmek

‘Bence arkadaşını kıskandığın için kavga ettin’ gibi cümlelere çocuk ‘sizce ben neden kavga ettim?’ diye içinden geçirse de dışına ‘tamam’ diye tepki vermesi durumunda iletişim kopacak ve etkili iletişim sağlanamayacaktır (Şentürk, 2015; Üstünel, 2011).

2.15.6 Yatıştırmaya ve Avutmaya Çalışmak

‘Boşver yarın yine barışırsınız.’ gibi direktifler karşısında duyguları yoğun olan çocuk kolayca ‘boşvereyim, tamam üzülmeyleyim’ diyemeyeceği için duygularını ifade edememesinden ötürü içinde yaşayacak, belki içine kapanıklığa neden olacak ve nasıl olsa beni anlamıyorlar diye düşünebileceği için iletişim kesilecektir (Şentürk, 2015; Yıldırım, 2012).

2.15.7 Soru Sormak, Sorgulamak

Bir dedektif gibi sert ifadelerle arka arkaya sorulara boğmak da iletişimi engelleyen unsurlar arasındadır (Şentürk, 2015).

2.15.8 Konuyu saptırmak

‘Neden kavga ettiniz? Nerede ettiniz? O çocuğun dersleri iyi mi?’ gibi konudan konuya atlamak konunun özünün kaybolmasına neden olur (Yıldırım, 2012).

2.16 Özel Yetenekli Çocuk ve Aile Arasındaki İletişim

Yavuzer (1990)’a göre büyüme aşamalarında başarılı olan çocuklar; sağlıklı aile ilişkileri içinde yetişmiş çocuklardır. Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin iki kat daha özenle iletişim kurmaları gerekmektedir. Özel yetenekli çocuğun daha duygusal ve hassas olması, daha çok bilgiye ilgili olması ve çok soru sorması, kendini sürekli olarak çevresinden farklı hissetmesi zaten çocuk için aşılması zor süreçlerdir. Özel yetenekli çocuk, adalet duygusunun gelişmiş olması, uyaran beklentisi ve akademik tatmin beklentisi nedeniyle aile içi çatışmalar ortaya çıkmasına ve ailenin bu alanda kendini yetersiz hissetmesi aile içi problemlere neden olur (Silvermann, 1993).

Ailenin bu süreçte çocuğuyla etkili iletişim kurabilmesi son derece önemlidir. Çocuklarını ilgi duydukları yöne yönlendirmeleri, eğitimlerinde ve oluşturacakları sosyal çevresinde güvende olmalarını sağlamaları aileye düşen başlıca görevler arasındadır. Aksi durumlarda çete liderlerinin genellikle özel yetenekli çocuklardan oluştuğu unutulmamalıdır. Ailelerin özel yetenekli çocuklarıyla nasıl iletişim kuracaklarını bilmeleri ve iletişim kurarken nelere dikkat etmeleri gerektiğini bilmeleri önemli bir ihtiyaçtır (Yıldırım, 2012).

Her çocuk belli bir döneminde yalnız kalmak ve hayatlarına karışılmamasını istemektedir. İlişkiler kopmamalı ve sıcak tutulmaya çalışılmalıdır. Evdeki atmosfer çocuğu güvende ve mutlu hissettirmelidir. Pizza ısmarlamak, sinema geceleri düzenlemek gibi aktiviteler çocuğun aile ile olan ilişkisini sıcak tutmak için yardımcı olacaktır (Ihlamur, 2017; Yıldırım, 2012).

Özel yetenekli çocuklar meraklı olmaları sebebiyle sık sık soru sorabilirler. Bu durumda çocuğun sorduğu sorular büyük bir sabırla yanıtlamaya çalışılmalıdır. Çocuğunuzun sorduğu sorular aslında çocuğun ilgi noktalarının haritasıdır. Sorduğu sorulardan yola çıkarak ilgi noktasını keşfetmeye çalışmak, çocuğunuzla konuşurken küçümseyici ve önemsenmediğini hissettiren kelimelerden ve ifadelerden uzak durmak sağlıklı bir iletişim için oldukça önemlidir (Ihlamur, 2017).

Aile içi etkili iletişimin bireylerin yaşayacakları aile hayatlarına, bireysel gelişimlerine etki ettiği görülmektedir. Ebeveynler aile içinde bireylerin etkileşimlerinin önemini iyi hissettirebilirlerse ve aile içinde etkinliklerin, duyguların paylaşılmasını teşvik edebilirlerse bireyler arası etkili ve sağlıklı iletişim artar (Young and Schrodt, 2016).

2.17 Ailenin ve Aile Danışmanlığının Önemi ve İlgili Arştırmalar

Aile, biyolojik, duygusal, ekonomik, tarihsel bağları olan kendilerini bir evin parçaları olarak hissettiren kişileri bir arada tutan toplumun en küçük yapı birimidir. Aynı şekilde aile bireylerin birbirlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkiledikleri bir sistem olarak tanımlanabilir. Bu sistem, bireyin karakteri, kişiler arası ilişkiler ve grup olmak üzere üç temel sistemden oluşan hiyerarşik bir organizasyondur (Ihlamur, 2017; McMann ve Oliver, 1988).

Aile sisteminin yaşam döngüsü içerisinde yürütmek zorunda olduğu bazı görevler vardır. Bu görevler (Nazlı, 2003);

- ✓ Kimlik görevlerini yönlendirme
- ✓ Ailedeki değişiklikleri yönetme
- ✓ Ev halkının devamını sağlama
- ✓ Sınırları düzenleme
- ✓ Aile içi duygusal durumları yönetme.

Sağlıklı bir birey olabilmenin temelinde sağlıklı ailede yetişmek yatar. Sağlıklı ailelerde yetişen bireyler ruhsal ve sosyal olarak daha sağlıklı olmaktadır (Yıldırım, 2012). Sağlıklı aileler; aile birimine ve bireylerine bağlılık gösterir, karşılıklı kıymet bilmek ve yakınlık önemlidir, aile bireyleri birlikte vakit geçirmekten mutluluk duyarlar, aralarında etkili iletişim vardır, kriz yönetebilme, destekleme ve cesaretlendirme yapılıdır (Arslan, 2017; Ihlamur, 2017).

Çiftlerin çocuk sahibi olma kararı ve aileye yeni bir üyenin gelmesi mevcut dengeyi bozar. Yeni üyenin tüm sorumluluğunu ebeveyn paylaşacaktır. Aile her zaman çocuğun gelişiminde en temel, en belirgin ve en güçlü role sahiptir. Çocuğun kapasitesi ve eğilimleri iyi ya da kötü yönde ailesinin etkilerini taşımaktadır. Aile çocuğunun potansiyelini doğru yönlendirebileceği gibi, özellikle sağlıksız ve fonksiyonel olmayan ailelerde, çocuğun olumsuz özellikleri tetiklenebilir (Young and Schrodt, 2106; Webb, 1993). Colangelo ve Davis (2003) mutlu ve fonksiyonel aileler üzerinde yakın zamanda yapılmış araştırmaların işlevsel ve destekleyici aile yaşamının hem ailenin hem de tek tek bireylerin başarısını, mutluluğunu ve yaşamdan doyum elde etmelerini olumlu yönde etkilediğini yaptıkları çalışmalarda belirtmişlerdir.

Aile danışmanlığı, ailelerin yaşadıkları sorunların, duygu ve düşüncelerinin ortaya konularak, problemler ve çözümleri üzerine kara vermelerine yardımcı olmayı amaçlayan bir süreç olarak tanımlanabilir. Aile bireylerinin farkındalıklarının artması

içinde buldukları problemlerin çözümlerini bulmada etkili olmaktadır (Arslan, 2017; Glading, 2002; Ihlamur, 2017).

Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin, aile ve çocuk arasındaki iletişim, çocuğu doğru ve sağlıklı yönlendirme ve yönetebilme, sağlıklı ve fonksiyonel aile ortamını oluşturma açısından diğer ailelere göre zorlanabilecekleri bir gerçektir. Bu nedenle; özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarını karşılamak bu çocukları desteklemek adına yapılabilecek en önemli faaliyetlerden biridir. Ihlamur'un (2017) çalışmasında da belirttiği üzere özel yetenekli çocukların ve ailelerin ihtiyaçlarının genelden farklılaştığı söylenebilir. Türkiye'de özel yetenekli çocukların ailelerine yönelik destekleyici, yönlendirici danışmanlık çalışmalarının yeterince olmaması büyük eksiklikler arasındadır (Glading, 2002).

Toplumumuzdaki 'üstün zekâ' 'özel yetenek' algısı bireyin üstünlüğü olarak algılanabilmekte ve bireyden beklentileri arttırabilmektedir. Üstünlüğün beklentileri arttırması ile beraber bu durumun beraberinde getirdiği problemlerin ve olumsuzlukların göz ardı edildiği söylenebilir (Arslan, 2017). Çocuğun özel yetenekli ve üstün zekâsından gelen özellikleri kendisi ve çevresiyle sosyal etkileşimini etkileyebilir. Hassas, duygusal yapıları, inatçı ve mükemmeliyetçi karakterleri, içine kapanıklık ve etiketlenme durumları ise iletişimi zorlaştıran özelliklerin temelini oluşturmaktadır (Ihlamur, 2017).

Etkili bir danışmanlık sürecinin temeli danışanını çok iyi tanımaktır. Bu çocukların özel olduklarını, akranlarından farklı olduklarını ve bu ailelerin diğer ailelere göre daha farklı danışmanlık ihtiyaçlarına sahip olduklarını bilmek danışmanlık süreci için oldukça önem arz etmektedir (Arslan, 2017).

Hackney de (1981) ailelerin beş alanda endişe yaşadıklarını vurgulamıştır (aktaran Ihlamur, 2017):

- ✓ Aile rollerinde değişiklik
- ✓ Ebeveyn rollerinde değişiklik
- ✓ Ailede adaptasyonların yapılması

- ✓ Aile ve toplum arasında sorunların oluşması
- ✓ Aile ve okul arasında sorunların oluşması

Ihlamur'un (2017), Moon, Kelly ve Feldhusen'den aktarımına göre; akran ilişkileri, duygusal adaptasyon, sosyal adaptasyon ve stres alanlarında ihtiyaçların ortaya çıktığı araştırmalarda aileler ve danışmanlardan çıkan veriler danışmanlık ihtiyacının önemini ortaya koymuştur.

Saranlı (2011) yaptığı çalışmada ailelerin rehberlik alanında en çok ihtiyaç duydukları alanlara göre veriler ortaya koymuştur. Bu ihtiyaçlar; aile içi iletişim, özel yetenekli çocukların eğitimleri, sosyal duygusal ihtiyaçları, gelişim konusunda bilgi ihtiyaçları, gelişimsel özellikleri, ebeveyn rolleri, özel yetenek tanımı, toplumsal sosyal ilişkiler olarak sıralanabilir (Nazlı, 2003).

Alsop, 1995'te Özel yetenekli çocuğa sahip 42 aile ile yaptığı çalışmada ailelerin, arkadaşlık, aile, iletişim konularında sıkıntılar yaşadıkları ve bu konularda destek aradıkları ortaya koymuştur (aktaranIhlamur, 2017).

Ogurlu ve Yaman (2013) yaptıkları çalışmada ailelerin en çok ihtiyaç duydukları rehberlik alanlarının mükemmeliyetçilik, aşırı duyarlılık, yetenek geliştirme programlarının yetersizliği, iletişim, kurallara aşırı bağlılık olarak belirtmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın türü ve deseni, araştırma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin analizinde kullanılan yöntemler ile araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği açıklanmıştır.

3.1 Araştırmanın Türü ve Deseni

Araştırmada nicel araştırma türlerinden öntest-sontest kontrol gruplu deneysel model kullanılmıştır.

Deneysel desen; farklı gruplar arasında yapılan belirli uygulamaların belli değişkenler açısından farklılaşma durumlarını inceler. İstatistiksel teknikler yardımıyla gruplar arası karşılaştırmalar yapılarak sonuca ulaşılır. Nicel araştırmalar ile genelleştirilebilir sonuçlar türetilmektedir. Nicel araştırma yöntemleri farklı gruplar arasında karşılaştırma yapabilme imkânı sunmaktadır. Araştırma kuramlarının doğruluk dereceleri araştırılabilir.

Deney, önceden belirlenen hipotezlerin sınanması amacıyla, değişkenler arasındaki ilişkilerin kontrollü bir ortamda incelenmesidir. Neden-sonuç ilişkisini göstermek için kullanılan deneyde, katılımcı belirli bir bağımsız değişkenetabi tutulduğunda belirli bir olgunun ortaya çıktığını ve katılımcı bu bağımsız değişkene tabi tutulmadığı takdirde bu olgunun ortaya çıkmadığını göstermelidir. Deneyde, özellikleri birbirine denk olan iki gruptan biri bağımsız değişkene tabi tutulmaz. Bu grup kontrol grubu olarak adlandırılırken, bağımsız değişkene tabi tutulan diğer grup ise deney grubunu oluşturmaktadır. Deney sürecinde bağımsız değişken dışındaki etkilerin her iki grupta da aynı düzeyde olması sağlanır. Araştırmadadeney grubuyla kontrol grubu karşılaştırılır ve deney grubunun davranışlarında meydana gelen farklılıklar incelenerek bağımsız değişkenin neden olduğu sonuçlar ortaya konmaya çalışılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018).

Araştırmanın deseni Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Araştırma Deseni

Gruplar	Ön-test		Uygulama		Son-Test	
	ÖYAEP Başarı Testi		(6 Oturum)		ÖYAEP Başarı Testi	
	AYDA İletişim Ölçeği				AYDA İletişim Ölçeği	
Deney	X		X		X	
Kontrol	X		-		X	

3.2 Araştırma Grubu

Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında Orta Karadeniz’de bir Bilim Sanat Merkezi velileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu 12 deney, 12 kontrol olmak üzere 24 ebeveyn oluşturmuştur. Araştırma grubunun seçiminde kolay ulaşılabılır amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Gönüllülük esasına bağlı olarak programa katılmak isteyen velilerden 12 kişi deney grubu olarak belirlenirken, zaman sorunu yaşadıkları için programa katılmayan ama araştırmaya destek vermek isteyen velilerden de kontrol grubu oluşturulmuştur. Deney ve kontrol grubunun her ikisinin de özel yeteneklilerle ilgili herhangi bir eğitim almamış olmalarına dikkat edilmiştir.

Deney ve kontrol grubunun demografik özelliklerine ilişkin veriler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Deney ve Kontrol Grubundaki Katılımcı Özellikleri

Özellikler	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	F	%	F	%
Cinsiyet	Kadın	8 66,67	9 75,00	
	Erkek	4 33,33	3 25,00	
Yaş	28-35 yaş	2 16,67	2 16,67	
	36-43 yaş	8 66,67	7 58,33	
	44-51 yaş	2 16,67	3 25,00	
Eğitim düzeyiniz (Anne)	Lise	1 8,33	1 8,33	
	Üniversite	8 66,67	10 83,33	

	Lisansüstü	3	25,00	1	8,33
	Lise	-	-	1	8,33
Eğitim düzeyiniz (Baba)	Üniversite	11	91,67	9	75,00
	Lisansüstü	1	8,33	2	16,67
	1 çocuk	5	41,67	5	41,67
Çocuk sayısı	2 çocuk	6	50,00	5	41,67
	3 ve üzeri çocuk	1	8,33	2	16,67
	Kız	5	41,67	3	25,00
ÖY Çocuğunuzun cinsiyeti	Erkek	7	58,33	9	75,00
	1.Çocuk	9	75,00	10	83,33
ÖY Çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuz	2.Çocuk	3	25,00	1	8,33
	3.Çocuk	-	-	1	8,33
	Evet	-	-	-	-
Ailede başka ÖY var mı?	Hayır	12	100,00	12	100,00
	Evet	-	-	-	-
ÖY konusunda eğitim aldınız mı?	Hayır	12	100,00	12	100,00

Araştırmada deney grubunu oluşturan katılımcıların çoğunluğunu %66,67 kadınlar oluştururken %33,33'lük kısmını erkek bireyler oluşturmaktadır. Kontrol grubunda ise; katılımcıların %75'i kadın bireylerden oluşmaktadır. Deney ve kontrol grubu katılımcılarının yaş dağılımları arasında büyük bir fark olmamakla birlikte büyük çoğunlukta 36-43 yaş arası bireyler oluşturmaktadır.

Ebeveynlerin büyük çoğunluğu lisans mezunu olmakla birlikte katılımcılar arasında lisansüstü eğitim düzeyine sahip 4 birey yer almaktadır. Deney grubunu oluşturan ailelerde tek çocuğa sahip 5 aile varken; iki çocuğa sahip 2 aile, 3 ve üzeri çocuğa sahip aile sayısı ise 1dir. Kontrol grubunda ise tek çocuğa ve 2 çocuğa sahip ailelerin sayısı eşit ve 5 iken; 3 ve üzeri çocuğa sahip aile sayısı 2'dir.

Kontrol grubu ailelerde özel yetenekli çocukların cinsiyet dağılımı ise; %41,67 oranında kız ve %58,33 oranında erkek çocuktur. Kontrol grubunda %75 oranla erkek çocukları özel yetenekli iken kızların oranı %25'tir. Katılımcılarda deney ve kontrol grubunda özel yetenekli çocuğun kaçınıcı çocukları olduğu sorusunun yanıtı

%83,33 gibi yüksek bir oranla ilk doğan çocukları olduğu yanıtı alınmıştır. Deney ve kontrol grubu katılımcılarımızın tamamı ailelerinde sadece bir çocuklarının özel yetenekli olduğuyantını vermişlerdir. Katılımcılara yönlendirilen ‘Daha önce Özel Yeteneklilik konusunda eğitim aldınız mı?’ sorusuna ‘Hayır’ yanıtını vererek daha önce öze yeteneklilik üzerine hiçbir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir.

3.2.1 Araştırma Gruplarının Denkliğine İlişkin Bağımsız Gruplar Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Araştırma öncesinde deney ve kontrol grupları ÖYBASAT ve AYDA İletişim becerileri öntest puanları arasında denklik olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U Testi ön test puanları karşılaştırılmıştır. Deney ve kontrol grubu katılımcıların ön test ÖYBASAT ve AYDA İletişim becerilerinden aldıkları puanların sıra ortalamaları, sıra toplamları ve Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Deney ve kontrol grubu ÖYBASAT ve AYDA ön test puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi

	Grup	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	P
ÖYBASAT	Deney	12	13,46	161,50	60,500	,492
	Kontrol	12	11,54	138,50		
AYDA	Deney	12	12,71	152,50	69,500	,884
	Kontrol	12	12,29	147,50		

Tablo 4’ten elde edilen değerlere göre ÖYAEP’e katılan deney ve kontrol grubu ebeveynlerin araştırma öncesinde yapılan ÖYBASAT ve AYDA İletişim becerileri ön testlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır (U=66,500, p>.05). Diğer bir deyişle grupların uygulama öncesinde özel yeteneklilere ilişkin farkındalık düzeyleri ve iletişim becerileri puanları ortalamalarının birbirine denk olduğu söylenebilir.

3.3 Verilerin Toplanması

Bu bölümde veri toplama araçları ve veri toplama sürecine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Veri toplama sürecinde aşağıdaki basamaklar dikkate alınmıştır:

- a. Çalışmada kullanılması planlanan veri toplama araçları için gerekli izinlerin alınması (Ölçekler, resmi uygulama izinleri vb.)
- b. Deney ve kontrol grubu katılımcıların belirlenmesi
- c. Deney ve kontrol gruplarına ön testlerin (Özel Yetenekliler Başarı Testi-ÖYBASAT ve AYDA İletişim Becerileri Testi) uygulanması.
- d. Deney grubuna 6 haftalık Özel Yetenekliler Aile Eğitim Programının (ÖYAEP) uygulanması.
- e. Deney ve kontrol grubuna son testlerin uygulanması

Araştırmada etik kurul izninden sonra Bilim Sanat Merkezi (BİLSEM) ile iletişime geçilmiş ve gerekli yasal izinler doğrultusunda eğitimlerin yapılması kararlaştırılmıştır.

2018-2019 Eğitim öğretim yılında BİLSEM’de herhangi bir aile eğitimi yapılmamış olması planlanan aile eğitimine gönüllü katılım olmasında önemli rol oynamıştır. Bu doğrultuda 2018-2019 yılı içerisinde kayıt hakkı kazanmış çocukların ebeveynlerinden eğitime katılabileceğini ifade eden kişiler araştırmaya dahil edilmiştir.

3.4 Araştırmanın İç ve Dış Geçerliliği

Deneysel çalışmalarda doğru sonuçlara ulaşmak, araştırmanın geçerliliği açısından oldukça önemlidir.

Bir araştırmada geçerlik; araştırma ölçeğinin araştırmanın amacına hizmet edip etmediğiyle ilgilidir. Geçerlilikle ilgili aşağıdaki üç noktaya vurgulama yapılır;

- a) Araştırmada kullanılan ölçme aracının ölçülmek istenen özellikleri ölçmeye uygun olması,
- b) Araştırmada yapılan ölçümlerin doğru ve uygun bir şekilde yapılması,
- c) Uygulama sonunda ölçüm verilerinin araştırılmak ve ölçülmek istenilen özelliğe uygun olmasıdır (Karasar, 2000).

Dış geçerlik; araştırma örneklem grubu üzerinde yapılan bir çalışmanın sonucunun genellenebilirliği ile ilgilidir. Kısaca; elde edilen sonuçların kişilere, zamana ve

olaylara genellenebilir mi konusuyla ilgilidir. Bu nedenle çalışmaya katılan katılımcıların homojen ve tarafsız olarak seçilmesi araştırmının dış geçerliği açısından büyük önem arz etmektedir (Ercan ve Kan, 2004).

Bu araştırmada dış geçerliğin sağlanmasında; çalışmaya katılan katılımcıların yansız olarak seçilmesi ve gönüllü olarak araştırmaya dahil olmalarına dikkat edilmiştir.

Araştırmanın iç geçerliği; ölçme araçları deney ve kontrol gruplarına grup halinde bağımsız olarak uygulanmıştır. Araştırma süresince uygulamaların tamamı araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Araştırma boyunca deney ve kontrol grubu katılımcılarına ölçüm verilerinin etkilenmemesi için araştırmada hangi hipotezlere göre neyin ölçüldüğüne dair bilgi verilmemiştir. Araştırmayı oluşturan grupların daha önce özel yeteneklilik ile ilgili herhangi bir eğitim almamış olmalarına dikkat edilmiştir. Araştırma ve program boyunca katılımcıların devamlılığı sağlamalarına dikkat edilmiştir.

3.4 Veri Toplama Araçları

3.4.1 Özel Yetenekliler Başarı Testi (ÖYBASAT):Özel yetenekliler başarı testi (ÖYBASAT), yetişkinlerin özel yetenekli çocuklara ilişkin konulardaki bilgilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Testin geçerlik güvenirlik çalışmasına ilişkin süreç aşağıda verilmiştir.

Test geliştirme sürecine ilişkin işlemler Şeker ve Gençdoğan'ın (2014) başarı testi için önerdiği işlem basamaklarından hareketle oluşturulmuştur. Bu basamaklara göre aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir:

1. Kapsamın belirlenmesi: Testin amacı, özel yeteneklilere ilişkin farkındalık eğitimi olarak belirlenmiştir. Buradaki temel amaç, farkındalık eğitiminde kazanımlara ne derece ulaşıp ulaşılmadığının ortaya konulmasıdır.
2. Hedeflerin / kazanımların belirlenmesi: Özel yeteneklilere ilişkin farkındalık eğitimi kapsamında kazanımlar belirlenmiştir. Bu doğrultuda sekiz kazanım bulunmaktadır.
3. Belirtke tablosunun hazırlanması: Konuya ilişkin kazanımlardan hareketle belirtke tablosu oluşturulmuştur. Farkındalık eğitimine ilişkin kazanımlar göz önüne alınarak oluşturulan soru sayıları ve soruların son hali Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: ÖYBASAT

Kazanımlar	İçerik	Soru Sayısı	Sorular
Zekâ ve tanılama kavramına ilişkin temel kavramları bilir.	Zekâ -ÖY Tanım – tanılama süreci ve testler	2	6-17
Özel yeteneklilerle ilgili yanlış algıları kavrar.	Yanlış Bilgiler	2	9-12
Özel yeteneklilerin kişilik özelliklerini açıklar.	Genel kişilik özellikleri	2	2-19
Özel yeteneklilerin sosyal gelişim özelliklerini açıklar.	Zihinsel gelişim özellikleri	2	13-16
Özel yeteneklilerin zihinsel gelişim özelliklerini açıklar.	Sosyal gelişim özellikleri	2	15-20
Özel yeteneklilerin uyumsuz gelişim özelliklerini kavrar	Uyumsuz gelişim özellikleri	3	1-5-7
Özel yeteneklilere yönelik eğitim stratejilerini öğrenir.	ÖY eğitimstratejileri	3	3-14-18
Bilim sanat merkezlerinin yapısını kavrar.	Bilim Sanat Merkezi (BİLSEM)	2	4-11
Özel yeteneklilerle ilgili aile içi iletişim becerilerini değerlendirir.	ÖY anne- baba tutumları	2	8-10

4. Test sorularının tasnif edilmesi. Uzman görüşleri de alınarak, testin şekline ve madde sayısına karar verilmiştir. Kazanımlara bağlı kalarak, Özel Eğitim Hizmetleri Rehberlik Genel Müdürlüğünün hazırlamış olduğu Özel Yetenekliler Destek Eğitim Odası Farkındalık Kursu Eğitici Uygulama El Kitabı'nda (2017) yer alan maddeler ve konuya ilişkin tutum ve algı ölçekleri gözden geçirilerek 32 maddeden oluşan bir başarı testi hazırlanmıştır.

5. Testin uygulanması/puanlanması: Bu aşamada test ön uygulamaya tabi tutulmuştur. 50 kişiden oluşan ön uygulama neticesinde ve 3 alan uzmanından (1 ölçme değerlendirme, 2 özel eğitim uzmanı) alınan görüş sonucunda anlaşılmayan bir madde ve aynı kazanımı ölçen iki madde testten çıkarılmıştır.

6. Testin uygulanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması: Uzman görüşleri alınarak hazırlanan 29 maddelik başarı testi 134 kişiden meydana gelen bir ebeveyn grubuna uygulanmıştır. Uygulamada güvenilirlik için KR-20 hesaplanmıştır.

7. Madde analizinin yapılması: Test puanlanırken doğru cevaplara 1, yanlış cevaplara 0 verildiği için alınabilecek en yüksek puan 29 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların en yüksek ve en düşük puan alan gruplara ait verilerin analizi neticesinde her bir maddenin madde güçlük indeksi (p), madde ayırtıcılık indeksi (D) hesaplanmıştır. Testten alınan puanların analizi sonucunda güçlük düzeyi yüksek ve ayırt edicilik indeksi düşük olan 9 madde testten çıkarılırken 3 madde de kazanımlar da göz önüne alınarak revize edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmada ölçülmek istenen durum özel yeteneklilerle ilgili yetişkinlerin farkındalık düzeyleri olduğundan çalışma grubu oluşturulurken amaçlı örnekleme tercih edilmiştir. Bu doğrultuda çalışma grubunu, tanınması yapılmış özel yetenekli çocuklarla ilişkili olan özel yetenekliler konusunda bir eğitim almış (52) ve almamış (82) toplam 134 katılımcı oluşturmuştur. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6: Katılımcılara İlişkin Bulgular

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	87	64.9
	Erkek	47	35.1
Yaş	26-35	66	49.2
	36 ve üzeri	68	50.8
ÖY ile ilgili eğitim aldınız mı?	Evet	52	38.8
	Hayır	82	61.2

Tablo 6’ya göre katılımcıların %64,9’u kadınlardan oluşurken, %61,2’sinin konuya ilişkin herhangi bir eğitim almadığı, yaş bakımından da katılımcıların tamamının genç yaş aralığında (18-65) olduğu görülmüştür.

Verilerin Analizi

Veriler bir bilgisayar programı ile analiz edilmiş, güvenilirlik, madde güçlük, ayıricılık indekslerinde aşağıdaki ölçütler kullanılmıştır:

Tablo 7: Madde Analizine İlişkin İşlemler

p: Madde güçlük indeksi	D: Madde ayırt edicilik indeksi	KR-20 güvenilirlik
$p = \frac{D_{\bar{u}} + D_a}{N_{\bar{u}} + N_a}$	$D = \frac{D_{\bar{u}} - D_a}{N_{\bar{u}} \text{ veya } N_a}$	$KR - 20 = \frac{K}{K - 1} \left(1 - \frac{\sum p \cdot q}{S^2_x} \right)$

Madde güçlük indeksinin +1.00'e yaklaşması testin basit olduğu ve soruyu bilenlerin sayısının arttığı, indeksin .00'a yaklaşması durumunda ise testin çok zor olduğu anlaşılır. Bu nedenle testin güvenilirliği açısından madde güçlük indeksinin orta düzeyde (.40 ile .60 arasında) olması tercih edilir. Maddelerin bilen öğrenci ile bilmeyen öğrenciyi ayırt etme gücü olarak da ifade edilen ayırt edicilik indeksi -1.00 ile +1.00 arasında değer almaktadır. .40 ve üzeri ayırt ediciliğe sahip maddeler başarı testinin geçerlik düzeyinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada madde seçimlerinde ideal test geliştirme ilkelerine uyulmaya çalışılmıştır. Bademci'ye (2005) göre güvenilirlik katsayısı hesaplanırken, tüm maddelerin iki değerli olduğu durumlarda (doğru-yanlış) Cronbach'ın alfa katsayısı da, KR-20 de kullanılabilir. Bu çalışmada testin güvenilirliği için Kuder-Richardson-20 (KR-20) tercih edilmiştir. Çünkü KR-20 yöntemi 0-1 şeklinde kodlamanın yapıldığı başarı testlerinde genellikle tutarlı sonuçlar vermektedir. Bu çalışmada da KR-20 iç tutarlık katsayısı .70 olarak bulunmuştur.

Tablo 8: Üst ve Alt Gruba Göre Madde Analizleri

Soru	D _ü Üst grup doğru sayısı	D _a Alt grup doğru sayısı	P Madde güçlük indeksi	D Madde ayıricılık indeksi
1	26	7	.50	.68
2	14	5	.25	.32
3	15	5	.42	.36
4	29	20	.91	.32

5	18	1	.35	.61
6	29	19	.80	.36
7	22	11	.77	.39
8	25	4	.68	.75
9	29	6	.54	.82
10	14	4	.22	.36
11	27	12	.61	.54
12	27	17	.90	.36
13	29	7	.79	.79
14	29	15	.82	.50
15	23	8	.41	.54
16	29	20	.94	.32
17	29	5	.67	.86
18	11	3	.13	.29
19	21	5	.42	.57
20	20	11	.64	.32

Tablo 8'e göre testten alınabilecek en yüksek puan 20 olup, testin güçlük indeksi .13 ile .94 arasında, ayırteedicilik indeksi ise .29 ile .86 arasında değişmektedir. Tüm katılımcıların cevapları analiz edildiğinde testin madde güçlük indeksi .58 ve madde ayırıcılık indeksinin .50 olduğu tespit edilmiştir. Teste ilişkin maddelerin ayırıcılık indeksleri ve madde güçlük indeksi hesaplanırken Ayas'ın (2009) yorumu dikkate alınmıştır. Buna göre $p < .35$ =zor madde; $.35 < p < .85$ = orta güçlükte madde ve $.85 < p$ = kolay madde olarak değerlendirmiştir. Madde ayırıcılık kriterlerinde de .20 - .29= orta (gözden geçirilmeli); .30 - .39=İyi (kullanılabilir); $.39 < D$ = Çok iyi şekilde ele alınmıştır. Bu doğrultuda testteki bütün maddelerin ayırıcılık indeksleri hesaplanmış ve kapsam geçerliliği de göz önüne alınarak 1, 2, 4, 5, 10, 11, 21, 25, 27. maddeler testten çıkarılmıştır.

Tablo 9: Özel Yeteneklilikle İlgili Eğitim Alıp Almama Değişkenine İlişkin Bulgular

	N	Ort.	S	Sd	t	p
Evet aldım	52	13.07	2.79	117.76	3.84	.000
Hayıralmadım	82	11.08	3.13			

Tablo 9'a göre katılımcıların özel yetenekliliğe ilişkin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlar arasında özel yeteneklilerle ilgili eğitim alıp/almama değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir ($t(117.76)=3.843$; $p < .05$). Eğitim alan katılımcıların ($\bar{x}=13.07$) ve almayan katılımcıların ($\bar{x}=11.08$) puan ortalamaları incelendiğinde eğitim alanların özel yetenekliliğe ilişkin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu, farklılığın eğitim alanlar lehine olduğu gözlenmiştir.

Tablo 10: Üst ve Alt Grup t-Testi Tablosu

	N	Ort.	S	sd	t	P
Alt grup	27	8.10	1.76	69.91	-19.88	.000
Üstgrup	27	15.62	1.48			

Tablo 10'agöre katılımcıların özel yetenekliliğe ilişkin farkındalık düzeylerine ilişkin puanların testi yarılama yöntemi ile analiz sonucunda anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir ($t(69.91)=-19.88$; $p<,05$). Alt grupta yer alan katılımcıların ($\bar{x}=8.10$) ve üst grupta yer alan katılımcıların ($\bar{x}=15.62$) puan ortalamaları incelendiğinde üst grupta yer alanların özel yetenekliliğe ilişkin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu, farklılığın üst grup lehine olduğu gözlenmiştir.

Testingüçlük indeksinin.13 ile .94 arasında, ayırt edicilik indeksinin .29 ile .86 arasında değiştiği ve testin tamamına ilişkin madde analizinde, madde güçlük indeksinin .58 ve madde ayırcılık indeksinin .50 olduğu tespit edilmiştir. Başarı testinde konuya ilişkin eğitim alanlar lehine anlamlı fark bulunması, testin üst grup ve alt gruba ilişkin analizlerinde de üst grup lehine anlamlı fark çıkması testin geçerliği ve güvenilirliğini desteklemektedir. Özel yeteneklilerle ilgili temel konuları kapsayan farkındalık eğitimleri için katılımcı yetişkinlerin konuya ilişkin başarılarının güvenilir ve geçerli bir şekilde ölçülmesinde kullanılacak bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

3.4.2 Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği (AYDA): Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği (AYDA), Gülerce (1996) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. 36 ifadeden oluşan ölçekte anne-baba ve çocuk formu olmak üzere farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin anne-baba formu kullanılmıştır. Ölçeğin geçerliği için benzer ölçeklerle korelasyonuna ilişkin

değerlendirmeler yapılmıştır. Aile Ortamı Ölçeği için Pearson Momentler çarpımı korelasyon katsayısı .53; Beavers-Timberlawn Aile Değerlendirme Ölçeği, $r=.78$; Minnesota Danışma Envanteri Aile İlişkileri, $r=.69$ oranında yüksek korelasyon olduğu saptanmıştır. Güvenirlik için yapılan test-tekrar-test güvenirlilik katsayısı, Pearson Momentler Çarpımı korelasyonu .79; iki yarım yöntemi Stanley korelasyon katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Ölçekte cevaplar, “bizimkiyle tamamen aynı” dan bizimkinin tam tersi” şeklinde 10 aralıklı bir cevaplama şekline sahiptir. Cevaplar puanlanırken 5’li likert olarak değerlendirilmektedir. Formda “İletişim” (9 madde), “birlik”(9madde) “yönetim” (8), “yetkinlik” (5 madde), “duygusal bağlam” (5 madde), “direnç” (6., 10., 11., 33. ve 35. maddelerin her birinden alınan puanların aritmetik ortalamalarının toplamı) ve “doyum” (9., 17., 31., 32. ve 36. maddelerin her birinden alınan puanların aritmetik ortalamalarının toplamı) olmak üzere yedi alt faktöre sahiptir. Yüksek AYDA puanı, aile açısından “iyi” ve “sağlıklı” durumu ifade etmektedir (Gülerce, 1996).

3.4.3 Program Sonu Değerlendirme Ölçeği: Araştırmada hazırlanmış olan program doğrultusunda 5’li likert şeklinde derecelendirilmiş 10 madde ve açık uçlu 2 sorudan oluşmuştur. Uzman görüşünün alındığı bu ölçekte; programın kazanımlarına ne derece ulaşıp ulaşılmadığı, programa ilişkin eleştiri ve öneriler sorulmuştur. Ölçeğin güvenirlilik katsayısı Cronbach Alpha değeri .77’dir.

Likert maddeler, 5 “kesinlikle katılıyorum”, 4 “kısmen katılıyorum”, 3 “katılıyorum”, 2 “kısmen katılmıyorum” ve 1 “kesinlikle katılmıyorum”, şeklinde puanlanmıştır. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması için beşli ölçek aralıkları 0.80 ($5-1=4$ $4/5=0.80$) oranında eşit aralıklar olarak aşağıdaki şekliyle belirlenmiştir:

Kesinlikle katılıyorum	4.20 – 5.00
Kısmen Katılıyorum	3.40 – 4.19
Katılıyorum	2.60 – 3.39
Kısmen Katılmıyorum	1.80 – 2.59

Kesinlikle Katılmıyorum 1.00 – 1.79

3.5 Verilerin Analizi

Verilerin analizinde deney ve kontrol grubu katılımcıların öntest-sontest uygulamalarına ait değerlerin, $n < 30$ olması sebebi ile non-parametrik testlerden Mann-Whitney U Testi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır.

3.6 Özel Yetenekliler Aile Eğitim Programı (ÖYAEP)

Bu programın amacı; üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin, özel yeteneğe ilişkin bilgi düzeylerini (fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel), ebeveynlerin etkili iletişim ile ilgili temel bilgi ve becerilerini, benlik saygısı ve kendini gerçekleştirme yetileri ile ilgili mevcut durumlarını ortaya koymak ve bu kazanımları edinmelerine katkıda bulunmaktır.

Bu program, haftada bir gün ve altı haftalık bir süreç şeklinde toplam 12 saatlik bir süreyi kapsamaktadır. Bu programın öğretiminde;

1. Hedefler, MEB Özel Eğitim Programı Özel Yetenekli Çocuklar Modülü genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde belirlenmiştir.
2. İçerik hazırlanması ve uygulanması sürecinde katılımcıların özelliklerine dikkat edilmiştir.
3. Eğitim durumları düzenlenirken, katılımcıların ilgisini çekecek, eğitime aktif katılımını sağlayacak yöntem (tartışma, problem çözme vb.) ve teknikler, beyin fırtınası, drama, rol yapma vb. kullanılmıştır.

Katılımcıların özellikleri göz önünde bulundurularak uygun tekniklere (tutum ölçekleri öz değerlendirme vb) yer verilmiştir. Bu program yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak hazırlanmış; bu kapsamda katılımcıların öğrenilen bilgileri yorumlamaları ve yapılandırmalarına imkân sağlanmış, katılımcı merkezli bilgilendirme ve eğitime yönü esas alınmıştır. Programda; hedefler, içerik, öğrenme durumları ve ölçme değerlendirme basamakları yer almaktadır.

Tablo 11: ÖYAEP Program Ünite ve Süreleri

ÜNİTE	ÜNİTE ADI	SÜRE(DK)	PROGRAM İÇİ YÜZDESİ	ÖĞRENME ÜRÜNÜ SAYISI
-------	-----------	----------	---------------------	----------------------

1	Zeka, Zeka Testleri, Özel Yetenekli Çocuk Tanımı	120	20	5
2	Özel Yetenekli Çocuklar Gelişim Özellikleri	120	20	8
3	Özel Yetenekliler Eğitimi	120	20	7
4	İletişim Nedir? İletişim Özellikleri Nelerdir?	120	20	9
5	Etkili İletişim Aile İçi İletişim	120	20	6
TOPLAM		600	%100	35

ÖYAEP programı 5 ünite ve 6 oturumdan oluşmaktadır. İlk üç oturumu; zeka kavramı ve tanımı, zeka testleri, özel yeteneklilik tanımı ve tanılama süreci, özel yeteneklilerin genel özellikleri, özel yetenekliler hakkında toplumda doğru bilinen yanlışlar; özel yeteneklilerin bilişsel zihinsel, sosyal duygusal gelişim özellikleri ile; uyumsuz gelişim özellikleri, duyuşsal özellikleri ve sosyal özellikleri oluşturmaktadır. Dördüncü oturumu; özel yeteneklilerin eğitim stratejileri, BİLSEM ve özel yetenekli çocukların ebeveyn tutumlarını oluşturmaktadır. Beşinci ve altıncı oturumlar ise iletişim ve aile içi iletişim konularından oluşmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

4.1 Deney Grubu Ön Test – Son Test Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada deney grubunu oluşturan katılımcıların Başarı Testi (ÖYBASAT) ve İletişim Becerileri (AYDA) öntest- sontest puanlarına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

4.1.1 Başarı Testi (ÖYBASAT) Ön Test- Son Test Puanları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Araştırmada ÖYAEP'e katılan katılımcıların ÖYBASAT'tan aldıkları öntest-sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığına ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 12'de verilmiştir:

Tablo 12: Deney Öncesi ve Sonrası ÖYBASAT Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

ÖYBASAT	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	Z	P
Negatif sıra	0	,00	,00	-3,066	,002
Pozitif sıra	12	6,50	78,00		
Eşit	0				

Tablo 12'ye göre ÖYAEP'e katılan deney grubunun ön test ve son test sonrası Başarı Testine yönelik puanları arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonucunda, son test lehine anlamlı bir fark saptanmıştır ($z=-3,066$; $p<.05$). Araştırmada deney grubu katılımcıların başarı testi son test puan ortalamalarının ($\bar{x}=18.33$), öntest puan ortalamalarına ($\bar{x}=11.16$), göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.1.2 Ayda İletişim Ölçeği Ön Test- Son Test Puanları Arasında Anlamli Bir Fark Var mıdır?

Araştırmada ÖYAEP'e katılan katılımcıların AYDA İletişim Ölçeğinden aldıkları öntest-sontest puan ortalamaları arasında anlamli bir farkın olup olmadığına ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 13'te verilmiştir:

Tablo 13: Deney Öncesi ve Sonrası AYDA İletişim Test Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

AYDA İletişim	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	z	P
Negatif sıra	2	3,00	6,00	-2,235	,025
Pozitif sıra	8	6,13	49,00		
Eşit	2				

Tablo 13'e göre ÖYAEP'e katılan deney grubunun ön test ve son test sonrası AYDA İletişim becerilerine yönelik puanları arasında anlamli bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonucunda, son test lehine anlamli bir fark saptanmıştır ($z=-2,235$; $p<.05$). Araştırmada deney grubu katılımcıların başarı testi son test puan ortalamalarının ($\bar{x}=37.58$), öntest puan ortalamalarına ($\bar{x}=36.50$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.2 Kontrol Grubu Son Test Puanlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın kontrol grubu olan katılımcıların Başarı Testi (ÖYBASAT) ve AYDA İletişim Becerileri öntest-sontest puanlarına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

4.2.1 Başarı Testi (ÖYBASAT) Ön Test- Son Test Puanları Arasında Anlamli Bir Fark Var mıdır?

Araştırmada kontrol grubu katılımcılarının ÖYBASAT'tan aldıkları öntest-sontest puan ortalamaları arasında anlamli bir farkın olup olmadığına ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir:

Tablo 14: Kontrol Grubu İşlem Öncesi ve Sonrası ÖYBASAT Test Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi

ÖYBASAT	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	z	p
Negatif sıra	5	3,80	19,00	-,424	,672
Pozitif sıra	4	6,50	26,00		
Eşit	3				

Tablo 14'e göre ÖYAEP'e katılan kontrol grubunun ön test ve son test sonrası ÖYBASAT becerilerine yönelik puanları arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonucunda kontrol grubuna ilişkin istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($z=-,424$; $p>.05$). Farklı bir deyişle, puanlarının sıra ortalaması dikkate alındığında kontrol grubunun öntest-sontest puanları birbirine yakın çıkmıştır.

4.2.2 AYDA İletişim Ölçeği Ön Test- Son Test Puanları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Araştırmada ÖYAEP'e katılan katılımcıların AYDA İletişim Ölçeğinden aldıkları öntest-sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığına ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 15'te verilmiştir:

Tablo 15: AYDA Öntest-Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

AYDA İletişim	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	Z	P
Negatif sıra	2	7,50	15,00	-,908	,364
Pozitif sıra	7	4,29	30,00		
Eşit	3				

Tablo 15'e ÖYAEP'e katılan kontrol grubunun ön test ve son test sonrası AYDA İletişim becerilerine yönelik puanları arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonucunda kontrol grubuna ilişkin istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($z=-,908$; $p>.05$). Farklı bir deyişle, puanlarının sıra ortalaması dikkate alındığında kontrol grubunun öntest-sontest puanları birbirine yakın çıkmıştır.

4.3 Deney ve Kontrol Grubu Son Test Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın amacına ilişkin, ÖYAEP Deney ve kontrol Grubu Katılımcıların ÖYBASAT ve AYDA İletişim Becerileri son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" sorusuna ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

4.3.1 Başarı Testi (ÖYBASAT)'a İlişkin Bulgular

ÖYBASAT son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır? Araştırmada deney ve kontrol grubu katılımcıların son test ÖYBASAT'tan aldıkları puanların sıra ortalamaları, sıra toplamları ve Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Deney ve Kontrol Grubu Katılımcılarının ÖYBASAT Son Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	P
Deney	12	13,46	161,50	,000	,000
Kontrol	12	11,54	138,50		

Tablo 16'dan elde edilen değerlere göre ÖYAEP'e katılan ebeveynlerle katılmayan ebeveynler arasında uygulama sonrasında ÖYBASAT son testinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda gruplararası deney grubu lehine anlamlı bir fark saptanmıştır ($U=,000$, $p<.05$).

4.3.2 AYDA İletişim Becerilerine İlişkin Bulgular

AYDA İletişim becerileri son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır? Araştırmada deney ve kontrol grubu katılımcıların son test AYDA İletişim becerilerinden aldıkları puanların sıra ortalamaları, sıra toplamları ve Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Deney ve Kontrol Grubu Katılımcılarının AYDA İletişim Becerileri Sontest Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	P
Deney	12	12,96	155,50	66,500	,747
Kontrol	12	12,04	144,50		

Tablo 17’den elde edilen değerlere göre ÖYAEP’e katılan ebeveynlerle katılmayan ebeveynler arasında uygulama sonrasında AYDA İletişim becerileri sontestinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır (U=66,500, p>.05).

4.4 ÖYAEP Uygulanan Deney Grubu Katılımcıların Uygulanan Programa Yönelik Görüşleri Nelerdir?

Bu bölümde programa ilişkin deney grubu katılımcıların görüşleri “Program Sonu Değerlendirme Anketi” ve görüşmeler neticesinde analiz edilerek; program hedeflerine ulaşma, programa ilişkin eleştiri ve öneriler, programın etkililiği başlıkları altında sunulmuştur.

4.4.1 Katılımcıların Hedeflere İlişkin Görüşleri

ÖYAEP temel üniteleri: özel yeteneklilikle ilgili farkındalık sağlamak ve aile içi iletişim becerilerini geliştirmek şeklinde belirlenmiştir. Program sonunda ise deney grubu katılımcılara programa ilişkin “kesinlikle katılıyorum (5)”, “kesinlikle katılmıyorum (1)” şeklinde derecelendirilmiş olan 5’li likert olarak hazırlanan program sonu değerlendirme anket formu uygulanmıştır. 10 İfadeden oluşan bu anket formunda programa yönelik görüşler, öneri ve eleştiriler yer almıştır. İlk üç ifade

programın özel yeteneklilerle ilgili kazanımlarını, 4-7. İfadeler iletişime ilişkin kazanımları, 8-10. ifadeler ise programın genel içeriği, memnuniyeti ifade etmektedir.

Program sonu hedeflere yönelik değerlendirmeye ilişkin frekans ve yüzdeler Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: Program Sonu Deney Grubu Katılımcıların ÖYAEP Hakkında Görüşleri

	Anket İfadeleri	N	\bar{x}
1	Program, çocuğum hakkında taşıdığım kaygılar konusunda yalnız olmadığımı anlamamı sağladı.	12	5,00
2	Program sayesinde çocuğumla benzer gelişim özelliklerine sahip çocukların aileleri ile tanışma şansım oldu.	12	5,00
3	Program sayesinde çocuğumun gelişim özellikleri hakkında genel bir bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum.	12	5,00
4	Program, çocuğumla kurduğum iletişim kaynaklı sorunları fark etmemi sağladı.	12	4,33
5	Duygularımı ifade etmede sözlü ve sözsüz iletişimin önemini fark etmemi sağladığını düşünüyorum.	12	3,67
6	Beden dilinin iletişimdeki önemini fark etmemi sağladığını düşünüyorum.	12	3,50
7	Olaylara ve insanlara farklı açılardan bakabilmemi sağladı.	12	3,42
8	Eğitimcilerin konularında yeterli olduğunu düşünüyorum.	12	5,00
9	Program içeriğinin yeterli olduğunu düşünüyorum.	12	3,92
10	Programa katıldığım için memnunum.	12	5,00
	Genel	12	4,38

Katılımcıların görüşlerine göre eğitim programının özel yeteneklilere ilişkin kazanımlara ulaşma oranı “Kesinlikle Katılıyorum” ($\bar{x}=5,00$) düzeyindedir. İletişimle ilgili ortalama ise “Kısmen Katılıyorum” ($\bar{x}=3,73$), programa ilişkin içerik, eğiticiler ve memnuniyet ise “Kesinlikle Katılıyorum” ($\bar{x}=4,64$) düzeyindedir. Programa ilişkin genel değerlendirme ise “Kesinlikle Katılıyorum”($\bar{x}=4,38$) düzeyindedir.

Katılımcılardan açık uçlu sorulara ilişkin K6, öneri ve eleştiriler kısmına şöyle yazmıştır: *“Evde sürekli çocuğumla sorun yaşıyordum. Sağlıklı iletişim kuramıyor, başkalarının (BİLSEM’dedahil) çocuklarına bakıp neden bizim ki böyle diye sorup duruyordum. Her şeyden önce bu konuda yalnız olmadığımı ve öncelikle çocuğumu değiştirmek yerine kabullenmem gerektiğini anladığımda ne kadar mutlu olduğumu anlatamam.”*

K2, *“Özel yeteneklilere ilişkin bildiğimi zannettiğim birçok şeyin efsaneden ibaret olduğunu öğrendiğimde çocuğuma yaptığım zulüm yüzünden çok utandım. Eğitimlerin eve yansıdığını ise eşimin söylemesi utancımı ve mutluluğumu katladı.”*

K9, *“Çocuğum BİLSEM’e kayıt hakkı kazandığında çok gururlanmıştım. Ama aynı zamanda matematikte yaşadığımız sorunları ise anlamlandıramıyordum. Gelişimin her alanda olmayabileceğini, çocuğumun özel yetenekli olarak tanınmasının onun desteklenmemesi anlamına gelmediğini, onun yalnızlığını ve şefkat gösterilmesi gerektiğini burada anladım.”*

Öneriler bakımından (bütün katılımcılar tarafından uygulama sırasında da sürekli hatırlatılmıştı) K1 ise, *“Bu tür eğitimler bizler için bulunmaz bir fırsat. Aynı şekilde bu fırsatın zorunlu olarak, özellikle sınıf öğretmenleri başta olmak üzere bütün öğretmenlere verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü onlar da bizim gibi yanlış algılara sahipler. Ya da ne yapacaklarını bilmiyorlar.”* ifadesini kullanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç ve Tartışma

Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında Orta Karadeniz’de bir Bilim Sanat Merkezi velileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu 12 deney, 12 kontrol olmak üzere 24 ebeveyn oluşturmuştur. Araştırma deneysel bir araştırma olup deney ve kontrol gruplarına öntest ve sontest uygulanmıştır.

5.1.1 Ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarının özelliklerinin farkındalığı açısından ön test son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırma sürecinde deney ve kontrol gruplarına uygulanan ÖYBASAT verilerine göre; araştırmaya kontrol grubu olarak katılım sağlayan ebeveynlerin ÖYBASAT testi ön test ve son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmaya deney grubu olarak dâhil olan ve 6 haftalık ÖYAEP programına katılım sağlamış ebeveynlerin ÖYBASAT öntest-sontest puanları arasında son test lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada ÖYAEP programına katılmış ailelerin son test puanları ile programa katılmamış ve araştırmanın kontrol grubunu oluşturan ailelerin başarı testi son test puanlarına ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre; gruplar arasında programa katılmış ve eğitim almış deney grubu lehine anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu durumda araştırma verilerine göre; 6 haftalık eğitim programı ÖYAEP’e katılım sağlamış olan ebeveynlerin; özel yeteneklilik farkındalıklarına ve bilgi düzeylerine katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kurtulmuş (2010) ebeveynler ve özel yetenekli çocuklar ile ilgili yaptığı çalışmada benzer bulgulara ulaşmıştır.

Çalışma evrenini oluşturan ebeveynlere uygulanan eğitim programı sonunda AYDA “Ebeveyn Davranış Değerlendirme Formu” uygulanmış ve deney ve kontrol grupları

ön test- son test puanları arasında anlamlı farklar elde edilmiştir. Bu anlamlı fark; uygulanan eğitim programında yer alan iletişim ve etkinlik uygulamaları sonucunda elde edilmiştir. Aileler ve özel yetenekli çocukları arasındaki etkili iletişim ve ilişkilerin daha olumlu yönde gelişmesine katkı sağlayan benzer eğitim programları ve çalışmalar göstermektedir ki; özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynler öncelikle çocuklarını, özelliklerini tanıyıp bilmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Çocuğunu tanımak, özelliklerini, duygu ve düşüncelerini, özel yetenekliliğin beraberinde getirmiş olduğu farklı dünyaları keşfetmek, çocuğa doğru yaklaşım ve davranışlarda bulunmak, kurdukları iletişimin etkin ve etkili olmasını da aynı derecede etkilemektedir.

Benzer bir çalışma yapan Adler (2006), özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin katıldığı destek eğitim programlarının; ailelerin çocuklarına ilişkin bilgi, iletişim, özel yeteneklilerin eğitimleri hakkında bilgi sahibi olmalarına oldukça büyük katkı sağladığını ve ebeveynlerin bu çocukların davranışlarını, duygularını daha iyi anlayarak empati kurmaya başladıklarını, aralarında kurdukları iletişim ve bağın kuvvetlendiğini ortaya koymuştur.

ÖYAEP deney ve kontrol grupları öntest-sontest sonuçlarına göre; özel yetenekli çocuğa sahip ve eğitim programına katılım göstermiş ebeveynlerin eğitim sonunda; özel yeteneklilik kavramı, özel yeteneklilik tanısı, eğitim süreçleri, özel yetenekli çocuk duygu ve davranışları, halk arasında doğru bilinen yanlışlar, iletişimden kaynaklı problemler ve özel yetenekli bireylerin bilişse ve duyuşsal farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmuşlardır. Kontrol grubu ön test son test puanları arasında anlamlı bir farkın olmamasının ise kontrol grubu ebeveynlerine eğitim verilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sarı (1999) da benzer bir çalışma yapmış ve aile eğitim programı sonuçlarını incelemiştir. Özel gereksinimli çocuğa sahip aileler ile yapmış olduğu bu çalışmada eğitim sonunda ebeveynlerde oluşan davranış, tutum, bilgi ve düşünceleri incelemiş ve eğitimden önceki sonuçlar ile eğitim sonrasında elde ettiği sonuçlar arasında anlamlı farklar elde etmiştir.

Yapılan bu çalışmalar özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin bilgi, çocuğunu tanıma, davranış geliştirme, iletişim gibi konularda uygulanan eğitimler sonucunda olumlu sonuçlar elde edildiğini desteklemektedir.

5.1.2 Ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarına karşı iletişim becerileri ön test son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

ÖYAEP'e katılan deney grubunun ön test ve son test sonrası AYDA İletişim becerilerine yönelik puanları arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan test sonucunda, son test lehine anlamlı bir fark saptanmıştır. Araştırmada deney grubu katılımcıların AYDA son test puan ortalamalarının, öntest puan ortalamalarına, göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumda; ÖYAEP programının ebeveynlerin iletişim becerilerine katkı sağladığı yorumu yapılabilmektedir.

Bu olumlu yöndeki farkın nedeni deney grubunda ailelere uygulanan ve katılımcıların etkin katılımı sağlanarak özel yetenekli çocukların özellikleri, eğitimleri, etkili iletişim becerileri konularda eğitim programının uygulanması olduğu görülmektedir. Eğitimden önce ve sonraki puan ve cevaplar incelendiğinde; ebeveynlerin eğitim sonunda kendilerini daha etkin ve olumlu değerlendirdikleri düşünülmektedir. Ayrıca program esnasında ve sonrasında yapılan eleştiri ve yorumlar göz önünde bulundurulduğunda ebeveynler özel yetenekli çocukları hakkında yanlış bilgi ve düşüncelerin olduğu ve bu bilgi ve düşüncelerin değişmeye başladığını dile getirmişlerdir. Bu nedene uygulanan eğitimin ebeveynlerin iletişim becerilerine katkı sağladığı yönündeki düşünceleri desteklemektedir.

Deney grubunun ön test ve son test sonrası AYDA İletişim becerilerine yönelik puanları arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan testler sonucunda kontrol grubuna ilişkin istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Farklı bir deyişle, puanlarının sıra ortalaması dikkate alındığında kontrol grubunun öntest-son test puanları birbirine yakın çıkmıştır.

ÖYAEP'e katılan ebeveynlerle katılmayan ebeveynler arasında uygulama sonrasında AYDA iletişim becerileri son testinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann-

WhitneyU testi sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Deney ve kontrol grupları arasında AYDA iletişim becerileri son test sonuçlarının birbirine yakın puanlarda çıkmasına ailenin kendini çocuk eğitiminde yeterli görmesi, iletişimde sorun yaşamadığını ve çocuğunu iyi tanıdığını düşünmesi gibi durumların neden olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveynlerin yaş ve tecrübe unsurları dikkate alındığında iletişim konusunda kendilerini yeterli görmeleri verilen cevapları etkilediği yönünde düşünceleri de beraberinde getirmiştir. Çevreden duyulan bazı yanlış bilgiler, film, dizi, tv programları ile özel yetenekli çocuklar hakkında yanlış algıların oluşturulması, çocuk ve iletişim ile ilgili yanlış yönlendirmelerin yapılması, ebeveynlerin düşüncelerini şekillendirebilmekte ve iletişim konusunda eksiksiz ve doğru adım attıklarını düşündürebilmektedir. Özel yetenekliliğin anlamının çok dışında ve yanlış yorumlayan ailelerin çocukları ile olan iletişimlerinde de doğru olmayan yöntemleri tercih ettikleri bilinmektedir. Bir başka ifadeyle; özel yetenekli çocuğunun ne yemek istediğinden, nereye gitmek istediğine kadar organize eden; özel dersler aldırarak kendi belirledikleri alana yönlendirmek için zorlayan ailelerin çocukları ile iletişimlerinin ne derece sağlam olduğu sorgulanmalıdır (Kurtulmuş, 2010). Eğitim sırasında ebeveynlerin çocuklarını ne kadar az tanıdıkları ve doğru iletişim yöntemleri kullandıklarını zannettiklerini ifade etmeleri de bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Bu durum göstermektedir ki, özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin özellikle çocuklarının eğitimleri konusunda bir arayış ve yönlendirme içine girdikleri zaman, doğru yönlendirme ve bilgilendirme yapılmadığında çevrelerinden duydukları, kendi ebeveynlerinden gördükleri yetiştirme yollarına başvurabilmekte ve özel yetenekli çocuklarının akranlarından farklı olduğunu gözardı edebilmektedir. Bu durum her ne kadar anne ve baba doğru davranış, iletişim ve yetiştirme yöntemleri kullandığını düşünse de özel yetenekli çocuklarda farklı etkiler ile karşı karşıya bırakabilmektedir. AYDA iletişim formu deney ve kontrol grupları arasında son test puanlarında anlamlı bir farkın çıkmaması ebeveynlerin iletişim konusunda kendilerini yeterli hissettiklerini düşünmelerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Özel yetenekli çocuklar ve aileleri ile ilgili bir diğer çalışma ise Morawska ve Sanders (2009) tarafından yapılmış ve anne ve babaların özel yetenekli çocuklarına karşı ebeveynlik davranışlarının geliştirilmesi ve bu eğitimlerin çocuklar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ebeveynlere uygulanan eğitim sonunda anne baba bilgi ve davranışlarında olumlu yönde gelişmeler elde edilmiştir. Ayrıca anne babanın kendine has çocuk yetiştirme bilgi ve alışkanlıklarında gelişmeler meydana geldiği de ortaya konulmuştur.

Ebeveyn ve iletişim konusunu araştıran Işık (1993), uygulanan eğitim sonucunda ebeveynlerin iletişim becerilerinde olumlu yönde değişiklik olduğunu saptamıştır. İletişim ve aile içi çatışmaya vurgu yapan araştırmacı, etkili iletişim becerilerini destekleyici program ve etkinlikler ile ebeveynler üzerinde olumlu etkiler elde ettiğini ve aile içi bireylerin birbiri ile olan iletişimden kaynaklı problemlerinin oldukça aza indiğini ve duygusal, davranışsal bozukluklarında önemli derecede düzelme gösterdiğini ortaya koymuştur. İlişkileri daha olumlu algılayan ebeveynlerin çocuklarına karşı olan tutum ve davranışları değişiklik göstermekte ve aradaki bağları kuvvetlendirmektedir.

İletişim becerileri eğitimine katılan aileler ve çocukları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir diğer çalışma göstermektedir ki; iletişim becerileri eğitimi alan ebeveynlerin eğitim almayan ebeveynlere göre aile içi bireyler ve çocukları ile daha olumlu ilişki ve iletişim kurmalarına katkı sağlamıştır (Kanisberg ve Levant, 1988; aktaran Kurtulmuş, 2010).

Özel yetenekli çocukların bilişsel, duygusal, sosyal olarak akranlarından farklı oldukları hatırlanacak olursa, bu çocukların ebeveynlerinin iletişim eğitimlerine ihtiyaç duydukları ve yapılan eğitimlerin olumlu sonuçlar ortaya koyduğu literatür ile de desteklenmektedir.

5.1.3 Ebeveynlerin uygulanan eğitim programına ilişkin program sonu; programa, eğiticilere ve eğitim ortamına yönelik görüşleri nasıldır?

ÖYAEP program üniteleri özel yeteneklilik ile ilgili farkındalık sağlamak ve aile içi iletişim becerilerini geliştirmek şeklinde belirlenmiştir. Program sonunda ise deney grubu katılımcılarına programa ilişkin 5'li likert, kesinlikle katılıyorum (5),

kesinlikle katılmıyorum (1) olarak hazırlanmış program sonu değerlendirme ölçeği uygulanmıştır. Toplam 10 ifadeden oluşan ankette programa yönelik görüşler, öneri ve eleştiriler yer almıştır.

Program sonu frekans ve yüzdelerine göre aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

1. “Program, çocuğum hakkında taşıdığım kaygılar konusunda yalnız olmadığımı anlamamı sağladı.” sorusuna cevap veren ebeveynlerin tamamı ‘kesinlikle katılıyorum’ seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu durum, özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin kendilerini yalnız hissettikleri ve başka ailelerin de özel yetenekli çocuğa sahip olup olmadıklarını bilmediklerini ve bu durumun sadece kendilerinde olduğu endişesini taşıdıklarını ortaya koymuştur. Program; eğitime katılan ailelerin, Türkiye’de ve dünyada özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin oldukça çoğunlukta olduğunu, içinde buldukları durum konusunda yalnız olmadıklarını anlamalarına katkı sağlamıştır.

2. “Program sayesinde çocuğumla benzer gelişim özelliklerine sahip çocukların aileleri ile tanışma şansım oldu.” sorusuna cevap veren ebeveynlerin tamamı ‘kesinlikle katılıyorum’ seçeneğini işaretlemişlerdir. Sonuçlara göre; programa katılan ailelerin kendileri gibi özel yetenekli çocuğa sahip aileler ile tanışma imkanının olması kendilerini yalnız hissetmemeleri gerektiği algısını oluşturmuştur. Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin program süresince birbirleri ile olan iletişimleri gözlemlendiğinde bu durumun onların üzerinde olumlu etkiler bıraktığı yorumu yapılabilmektedir.

3. “Program sayesinde çocuğumun gelişim özellikleri hakkında genel bir bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum.” sorusuna ebeveynlerin tamamı ‘kesinlikle katılıyorum’ cevabını vermişlerdir. Sonuçlara göre ailelerin 6 haftalık eğitim programı ile özel yetenekli çocukların gelişim özellikleri hakkında bilgi ve farkındalık düzeylerini arttırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Tüm katılımcıların ‘kesinlikle katılıyorum cevabı vermesi’ programın ailelere özel yetenekli bireylerin gelişim özellikleri konusunda katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

Programa katılan ailelerin özel yeteneklilik kazanımları ile ilgili yanıtladıkları soruların tamamına tam puan vermiş olmaları göstermektedir ki; ÖYAEP programı

katılımcılara özel yeteneklilik ile ilgili kazanım sağlamış ve farkındalıkları, bilgilerini arttırma konusunda katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra; özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin kendilerini yalnız hissettikleri, benzer durumdaki diğer aileler ile günlük hayatta iletişime geçemedikleri ve program sayesinde bu konudaki algılarının değişmesine katkıda bulunduğu da sonuçlar arasındadır.

4. “Program, çocuğumla kurduğum iletişim kaynaklı sorunları fark etmemi sağladı.” Sorusuna ebeveynlerin büyük çoğunluğu ‘kesinlikle katılıyorum ve kısmen katılıyorum’ cevabını vermişlerdir. Özel yetenekli çocuğa sahip olmanın getirmiş olduğu iletişim zorlukları ve bu konuda ailelerin yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmamaları aile ve çocuk arasındaki iletişimi olumsuz etkilemektedir. Özel yetenekli çocuk ile kurulması gereken iletişim özel bir ilgi ve bilgi gerektirmekte olduğu hiç şüphesiz bir gerçektir. Özel yeteneklilik farkındalık ve bilgi eksikliği yaşayan ailelerin iletişim becerileri konusunda ekstra zorluk yaşamaları olağan bir durumdur. 6 haftalık program süresince özel yetenekli bireyler ile iletişim kurmanın yolları ve yöntemleri üzerinde durulmuştur. Program sonu değerlendirme ölçeği verilerine göre ailelerin özel yetenekli çocuğuyla iletişim sorunu yaşadıklarını farketmeleri konusunda verimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. “Duygularımı ifade etmede sözlü ve sözsüz iletişimin önemini fark etmemi sağladığını düşünüyorum.”. Program sonu değerlendirme ölçeğinde programa katılan ebeveynlerin ilgili soruya verdikleri cevap ‘kısmen katılıyorum’ aralığında yoğunlaşma göstermiştir. Program süresinin kısıtlı olması ve ebeveynlerin iletişim konusunda yaş ve tecrübeleri esas alındığında kendilerini yeterli görmeleri iletişim konusunda öz eleştiri yapılması konusunda engel teşkil edebilmektedir.

6. “Beden dilinin iletişimdeki önemini fark etmemi sağladığını düşünüyorum.” Sorusu 5’li likertortalama $\bar{x}=3,50$ puan ile sonuçlanmıştır. Programa katılan ailelerin çoğunluğu beden dilinin iletişimdeki önemini fark etmelerine katkı sağladığına kısmen katılıyorum cevabı vermişlerdir.

7. “Olaylara ve insanlara farklı açılardan bakabilmemi sağladı.” Program sonu değerlendirme ölçeğinde iletişime ilişkin kazanımları ölçmek için hazırlanmış bu

soruya katılımcıların cevapları ortalama olarak ‘kısmen katılıyorum’ yönünde olmuştur.

Program sonu değerlendirme ölçeğinin iletişim becerilerini ölçmek için hazırlanan 4, 5, 6 ve 7. Maddelerine verilen cevaplara ve test sonucu ortalamalarına göre; programa katılan ebeveynlerin ortak görüşlerinin ÖAYEP programının 6 haftalık süre sonunda iletişim becerilerine kısmen katkıda bulunduğu yönünde olmuştur. Bu durum programa katılan ailelerin çocuk büyüme tecrübeleri, yaş faktörü, tecrübe ve iletişim konusunda olan öz güvenleri, öz eleştiri yapılabilir ve program süresinin kısıtlı olması sonuçları etkilediği yorumları yapılabilir.

8. ‘Eğitmcilerin konularında yeterli olduğunu düşünüyorum.’ Sorusuna katılımcıların tamamı ‘kesinlikle katılıyorum’ cevabını vermişlerdir. Oranın %100 olması program süresince katılımcı ailelerin eğitimcilerden ve aktarılan bilgilerden memnun olduğu ve güven ortamı oluşturduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin yaş ve tecrübeleri göz önüne alındığında alışlagelmiş bilgi ve alışkanlıkların değiştirilmesi, inançların yeniden oluşturulması ve yanlış bilinenlerin revize edilmesi çok kolay olmayan bir süreçtir. Katılımcı ailelerin program süresince eğitimciden ve eğitimci bilgi birikimlerinden memnun olması, özel yetenekliler ile ilgili aktarılan bilgilere ve doğruluğuna olan inancı arttırmada büyük etkiye sahip olmuştur. Ayrıca; ailelerin eğitimcilerin bilgi ve birikiminden emin olmaları sayesinde eğitim için güven ve huzur ortamı oluşmuş, ailelerin eğitime zaman ayırmalarını ve derse devamlılık durumlarını etkilemiş ve 6 haftalık eğitim programının aksamadan devam etmesine katkı sağlamıştır.

9. “Program içeriğinin yeterli olduğunu düşünüyorum.” Sorusuna gelen yanıtların ‘kısmen katılıyorum’ frekansında yoğunlaşmıştır. Özel yeteneklilik alanı oldukça geniş bir alandır. Program süresinin kısa olması program içeriğinin kısıtlanmasına neden olmuştur. Bu durum katılımcı ailelerin ÖYAEP programının içeriğinin yeterli olmadığı kanısında olmalarına neden olmuştur.

10. “Programa katıldığım için memnunum.” Sorusuna tüm katılımcıların cevabı ‘kesinlikle katılıyorum’ seçeneğinden yöne olmuştur. Programa katılan tüm bireylerin, program süresi ve içeriği her ne kadar kısıtlı olsa da katılım sağladıkları için memnun olduklarını belirtmişlerdir.

ÖYAEP programına katılan deney grubu ailelerinin program sonu değerlendirme anketi verilerine göre; özel yetenekliliğe ilişkin kazanımlara ulaşma oranı, tüm katılımcıların cevapları ile ‘kesinlikle katılıyorum’ ($\bar{x}=5,00$) düzeyindedir. Bu durum programın, özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlere özel yeteneklilik konusunda kazanım sağladığını göstermektedir.

ÖYAEP programına katılan deney grubu ailelerinin program sonu değerlendirme anketi verilerine göre; iletişim becerilerine ilişkin kazanımlara ulaşma oranı, katılımcıların cevapları ile ‘kısmen katılıyorum’ ($\bar{x}=3,73$) düzeyindedir. Bu durum programın, özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin iletişim konusunda kazanım memnuniyeti yüksek oranda olmamakla birlikte, belirli bir düzeyde kazanım sağladığını göstermektedir.

ÖYAEP programına katılan deney grubu ailelerinin program sonu değerlendirme anketi verilerine göre; eğiticiler ve memnuniyet durumuna ilişkin kazanımlara ulaşma oranı; Tüm katılımcıların cevapları ile ‘kesinlikle katılıyorum’ ($\bar{x}=4,64$) düzeyindedir. Bu durum programın, özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin eğiticiler ve programdan oldukça memnun kaldıklarını göstermektedir.

ÖYAEP programına katılan özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin program sonu değerlendirme anketi verilerine göre; programa ilişkin genel değerlendirme ‘Kesinlikle Katılıyorum’ ($\bar{x}=4,38$) düzeyindedir.

Bu çalışmanın amacı özel yetenekli çocuklara sahip ailelere yönelik iletişim becerileri eğitim programının etkililiğini ortaya koymak ve önerilerde bulunmaktır. Programa katılan ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarının özelliklerinin farkındalıkları, özel yetenekli çocuklarına karşı sahip oldukları iletişim becerilerinin geliştirilip geliştirmediği, eğitim programının hedeflenen amaca ulaşması incelenmiştir.

Özel yetenekli bir çocuğa sahip olmak ailelerin genelinde çok şanslı oldukları, çocuklarının çok başarılı bir hayatı olacağı, bilişsel gelişimlerinin hızlı ve özel olması sebebiyle bir yetişkin kadar mantıklı ve akıllı davranışlar sergilemesi gerektiği beklentisini oluşturmaktadır. Bununla beraber birçok ailede ise bu çocukların farklı olması endişe ve kaygı duygusuna sebep olabilmektedir (Ihlamur, 2017).

Araştırma sonuçlarına göre; çevresinde özel yetenekli çocuğa sahip başka aileler ile tanışmamış, çocuğunun öğretmeninden gerekli bilgileri edinememiş ebeveynlerin çocuklarına karşı nasıl yaklaşımları gerektiğini bilemedikleri, etkili iletişim kurmada zorlandıkları ortaya konulmuştur. Bu durum araştırmaya katılan ebeveynlerin ifadelerinde de açıkça görülmektedir. Katılımcılardan gelen (K9) “ *Bu program sayesinde yalnız olmadığımızı anladık*” yorumu bu durumu desteklemektedir. Bunun yanı sıra; halk arasında özel yetenekliler için doğru bilinen efsanelerin de ailelerin çoğu zaman yanlış davranış ve düşünceye sahip olmalarına neden olduğu araştırma sonucunda ortaya konulmuştur. Bu çocukların ömrünün kısa olduğu, vücudunda başka organlarının daha az gelişmiş olabileceği, uyumsuz, huysuz ve içe kapanık asosyal oldukları, matematik ve bilim alanında çok başarılı oldukları vb. halk arasında kalıplaşmış yanlış bilgiler ailelerin çocukları ile olan iletişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum katılımcıların yorumları ile desteklenmektedir. Programa katılan bazı ebeveynlerin (K2, K5, K8) “ *Özel yeteneklilere ilişkin bildiğim birçok şeyin yalnızca efsanelerden ibaret olduğunu gördüğümde, çocuğuma yaptığım zulümden utandım.*” yorumu birçok katılımcı tarafından desteklenmiştir. BİLSEM eğitim kurumlarına kayıt yaptırmış veya hâlihazırda eğitimlerine devam eden öğrencilerin ailelerinin katılımı ile yapılabilecek etkinlikler, veli görüşme ve tanışma toplantıları, yılsonu gösterileri, çeşitli gezi organizasyonları vb. etkinlikler ailelerin birbiri ile tanışma ve kaynaşmalarına olanak tanıyacaktır. Aileler özel yetenekli çocuğa sahip birçok ailenin farkında olacak ve bu durumun yalnız oldukları hissini yok etmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Programa katılan ebeveynler; çocukları ile iletişim kurmakta zorlandıklarını ve bu konuda diğer çocuklardan farklı olarak özel yetenekli çocuklarına nasıl yaklaşımları gerektiğini bilmediklerini sık sık dile getirmişlerdir. Katılımcılardan birinin (K6) “*Çocuğumla evde sürekli sorun yaşıyor ve sağlıklı iletişim kuramıyordum, başkalarının çocukları ile kıyaslıyor kendi çocuğumun olumsuz davranışlarına anlam veremiyordum. Çocuğumu değiştirmek yerine öncelikle olduğu gibi kabullenmem gerektiğini anladım.*” yorumu göstermektedir ki ailelerin öncelikle özel yetenekli çocuklarını tanımaları ve kabul etmeleri gerekmektedir. Bu durumu ön test- son test ÖYBASAT sonuçları da desteklemektedir. Ön test-son test puanları arasında çıkan

anlamli fark gostermektedir ki; ebeveynlerin ozel yeteneklilik farkindaliklarini arttirmak icin egitime ihtiyaclari vardir.

Arastirma sirasinda yapilan gozlemler, arastirma bulgulari gostermektedir ki; ozel yetenekli cocuga sahip ailelerin oncelikli ihtiyacli yalnız olmadiklarini hissetmek ve ozel yetenekli cocuga sahip olmanın kötü ya da çok mükemmel bir şey olmadığını bilmelerini saglamaktır. Özel yeteneklilik ile ilgili saglam ve dogru bilinç olusturulmuş ailelerin çocuklarına da aynı bilinç ile yaklaşıacakları arastirma sonucunda ortaya konulmuştur. Bilinçli aileler çevrelerindeki yanlış bilgileri de değiştirmede etkili olabilir, oluşan yanlış algıları yok etmeye büyük katkı sağlayabilir.

Arastirma sonuclarina göre; uygulanan eğitim programı, özel yetenekli cocuga sahip ailelerin özel yeteneklilik farkindaliklarini arttırmış, yanlış bilinen bilgileri ise revize etmelerine olanak saglamıştır.

5.2 Öneriler

5.2.1 Uygulamalara Yönelik Öneriler

- ✓ Her birey ifade özgürlüğüne sahiptir. Özel yetenekli ebeveynlerin vakit ayırıp eğitime katılmalarını sağlamak için onlara kendilerini rahat hissedebilecekleri bir eğitim ortamı sunmak katılım devamlılığı için son derece önemlidir. Arastirmada katılımcı ebeveynler için eğitim süresince konuşma, yorum yapma, sorunlarını dile getirebilme gibi rahat bir eğitim ortamının olusturulmuş olması, yaşadıkları problemleri ve yanlış bildiklerini dile getirmede rahat hissetmelerini saglamıştır. Arastirma sonunda yapılan değerlendirme testi sonuclari; katılımcıların tamamının eğitimden ve ortamdaki memnuniyetlerini göstermiştir. Eğitim ortamlarının ve eğitimcilerin önemi eğitimin etkililiği açısından oldukça büyüktür. Eğitim ortamlarının ifade özgürlüğünü kısıtlamayan ve rahatlatıcı ortamlardan oluşması önemlidir. Ebeveynlerin yaş ortalamaları, özel yetenekli cocuga sahip olmanın vermiş olduğu karmaşık duygular, tecrübe ve yaşantıları göz önüne alındığında kendi öz eleştirilerini yapmaları ve bunu dile getirmeleri hiç de kolay değildir. Birçok aile kendi özelinde çocuk yetiştirmede

mükemmel olduğunu düşünebilir. Bu algıyı bir nebze de olsa kırmak, yanlış davranışların ve bilgilerin farkındalığını oluşturmak, eğitimin gerekliliğini hissettirmek, eğitimin programının etkililiği ve değiştirilmek istenilen davranışlar açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle; özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin eğitim ortamlarının daha özenli ve hassas oluşturulması gerektiği önerilmektedir.

- ✓ Özel yetenekli çocuğa sahip aileler genellikle çocuklarının özellikleri hakkında bilgi sahibi olmamakla birlikte veya eksik ve yanlış bilgi birikimine sahiptirler. Toplum içinde doğru bilinen yanlış algılar, okul öğretmenlerinin yönlendirmeleri, ailenin beklentileri vs. bir çok durum ailelerin özel yetenekliler hakkında inançlarını ve bilgi dağarcıklarını şekillendirmektedir. Bu durumda eğiticinin önemi ön plana çıkmaktadır. Ailelerde oluşmuş yanlış algıları kırmak, revize etmek, onları programa dahil etmek ve kendi kendilerine öz eleştiri yapmaya yönlendirmek son derece önemlidir. Bu noktada eğitimcilerin alanında uzman, ailelerin hassasiyetlerine karşı hassas olması önemlidir. Yapılacak yeni çalışmalarda eğiticinin alanında uzman olması ve yaş ortalaması olarak orta yaşın üzerindeki kendilerince tecrübe sahibi ebeveynler ile etkili iletişim kurabilecek eğitimcilerden seçilmesi önerilmektedir.
- ✓ Yapılan araştırmanın eğitim program süresi 6 hafta ile sınırlıdır. Özel yeteneklilik ve iletişim gibi yoğun içerikli konuların verimli işlenmesi için daha fazla eğitim süresine ihtiyaç duyulduğu çıkan sonuçlar arasındadır. Velilerin derslere katılımlarının yoğun olması, sorunlarını ve fikirlerini ifade etmeleri için olanak tanınması süre ihtiyacını arttırmakta ve eğitimin içeriğinin tamamlanması için daha uzun süreli eğitim programı ihtiyacını da ortaya koymaktadır. Veliler de program sonunda daha uzun soluklu eğitim programına ihtiyaçları oldukları da sık sık dile getirmişlerdir. Bu nedenle; özel yeteneklilik ve iletişim konuları eğitimlerinde etkinlik, uygulama vb. çalışmalar yapılması sebebiyle eğitim süresinin uzun vadeye yayılarak yapılması getirilen öneriler arasındadır.
- ✓ Programın amacına göre, modül programlar uygulanabilir. Özel yeteneklilik alanı çok geniş bir alan olduğu için; ihtiyaç süresine göre, temel amaç özel yeteneklilik kavramı, özel yeteneklerin özelliklerini içeren bir eğitim

programı hazırlanabilir. Bir diğer program modülü içeriği ise; özel yeteneklilerin belirlenmesi ve eğitimi üzerine olabilir. Benzer şekilde; iletişim; aile içi iletişim; çevre ile iletişim gibi ana temalı eğitim programları modülleri ayrı ayrı hazırlanabilir ve ailelere farklı zamanlarda eğitim olarak sunulabilir.

- ✓ Yapılan araştırmanın eğitim program süresi 6 hafta ile sınırlıdır. Özel yeteneklilik ve iletişim gibi yoğun içerikli konuların verimli işlenmesi için daha fazla eğitim süresine ihtiyaç duyulduğu çıkan sonuçlar arasındadır. Velilerin derslerde katılımlarının yoğun olması, sorunlarını ve fikirlerini ifade etmeleri için olanak tanınması süre ihtiyacını arttırmakta ve eğitimin içeriğinin tamamlanması için daha uzun süreli eğitim programı ihtiyacını da ortaya koymaktadır. Veliler de program sonunda daha uzun soluklu eğitim programına ihtiyaçları oldukları da sık sık dile getirmişlerdir. Bu nedenle; özel yeteneklilik ve iletişim konuları eğitimlerinde etkinlik, uygulama vb. çalışmalar yapılması sebebiyle eğitim süresinin uzun vadeye yayılarak yapılması getirilen öneriler arasındadır.
- ✓ Araştırmada anne baba beraber katılan ebeveynler ile zaman zaman katılım çift olarak katılım sağlayamamış yalnız anne veya yalnız babanın eğitime devam etmesi durumları meydana gelmiştir. Anne ve babanın beraber eğitimlere devam etmesi çocuk için yapılan farklı gözlemleri değerlendirme ve aile ortamında verilen eğitimin faydasını görmeye daha etkili olabilir.
- ✓ Eğitimlere daha çok ailenin katılımının sağlanması için ailelerin katılım zamanlarına uygun olarak farklı periyotlarda eğitimler düzenlenebilir.
- ✓ BİLSEM'e her yıl yeni kayıtlar alınmaktadır. Kaydı yapılan öğrencilerin velilerine eğitim yılı başında, ihtiyaç ve talebe uygun olarak yılda bir veya birden fazla aile eğitim programları düzenlenebilir ve özel yeteneklilik hakkında eğitimler verilebilir.

5.2.2 Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

- ✓ Özel yetenekli bireyin belirlenmesinde ailesi kadar öğretmenin de önemi büyüktür. Öğrencinin farklılıklarını keşfetme ve aileleri yönlendirme görevi öğretmenlerdedir. Araştırma deney grubu katılımcılarının sık sık dile getirdiği bir diğer husus; aile eğitimlerinin olmasının gerekliliği kadar öğretmenlerin

de bu konuda bilgili ve eğitimli olmaları yönündedir. Veliler özellikle ilkokul düzeyi öğretmenlerinin özel yeteneklilik ile ilgili daha bilgili olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Bazı öğretmenlerin yanlış algılara sahip olduğu, özel yetenekli öğrenci ve velileri nasıl yönlendirmeleri gerektiğini bilmedikleri iddia edilmiştir. Özellikle okul öncesi ve ilkokul öğretmenlerine özel yeteneklilik kavramı, özel yetenekli çocukların belirlenmesi, eğitimleri ve aile yönlendirmeleri konusunda eğitim ve bilgi düzeylerinin artırılması yönünde eğitim, seminer çalışmaları yapılması önerilebilir.

- ✓ Özel yetenekli çocuğa sahip ailelere ihtiyaç analizleri yapılmalı ve belli aralıklar ile belirlenen ihtiyaçlara yönelik eğitim ve uygulamalar yapılmalıdır.
- ✓ Özel yetenekli çocukların ebeveynleri ile ilgili diğer ülkelerde yapılan çalışmalar incelenmeli ve ihtiyacı karşılayacak yeni eğitim programları düzenlenmelidir.
- ✓ Program içeriğinin düzenlenmesi sırasında görsel ve işitsel etkinliklere ağırlık verilmesi, ebeveynlerin eğitimden sıkılmamasını sağlayacaktır. Yapılan araştırmada eğitim sırasında ‘Vitus’ filminin izlenmesi eğitimi daha eğlenceli hale getirmiş ve ailelerin filmde kendi çocukları ve aile iletişimleriyle ortak noktalar keşfetmeleri dikkatlerini ve eğitime devamlılığını arttırmıştır.
- ✓ Ailelere bireysel danışmanlık alabilecekleri rehberlik hizmetleri verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adler, D. M. (2006). *The effects of participating in support groups focusing on parenting gifted children* (Unpublished doctoral dissertation). Kent State University, Ohio. Erişim adresi: https://etd.ohiolink.edu/pg_10?0::NO:10:P10_ACCESSION_NUM:kent1161881173
- Akarsu, F. (2001). *Üstün yetenekli çocuklar: Aileleri ve sorunları*. Ankara: Eduser Yayınları.
- Alma, S. (2015). *Üstün yetenekliliği derecelendirme ölçekleri: Okulöncesi/Anaokulu formu (GRS-P)'nun türkçeye uyarlanması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. Erişim adresi: <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/3551>
- Applebaum, A.S. (1998). *Learning to parent the gifted child. development of a model parenting program top revert under achievement and other related emotional difficulties in gifted children* (Unpublished doctoral thesis). Widener University, USA.
- Arslan, K. (2017). *Üstün yetenekli çocukların anneleriyle olan ilişkileri ve başarı güdüleri* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ataman, A. (1998). *Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Ataman, A. (2004a). *Üstün yetenekli/ zekâlı çocuk ile yaşamak..* M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, ve A. E. Bilgi (Ed.), I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı (s. 420-450) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ataman, A. (2004b). *Aileler ve öğretmenler üstün zekâlı çocuklara nasıl yardımcı olabilir?. Çoluk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 66, 27-29. Erişim adresi: <http://yayim.meb.gov.tr>
- Ataman, A. (2008). *Üstün yetenekli çocuklarda aile ortamının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. İstanbullu BİLSEM örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ataman, A. ve Çitil, M. (2018). *İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin davranışsal özelliklerinin eğitim ortamlarına yansımaları ve ortaya çıkabilecek sorunlar. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 185-231. Erişim adresi: <http://www.gefad.gazi.edu.tr/issue/36713/328023>
- Ayas, A. (2009). *Tez geliştirme ve madde analizi*. S. Çepni & S. Akyıldız (ed.), Ölçme ve Değerlendirme içinde (ss. 236-349). Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Belur, A. (2014). *BİLSEM'e kayıt hakkı kazanan ve kazanamayan öğrencilerin anne/babalarının rehberlik gereksinimlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK. (2013). *Strateji ve Uygulama Planı. Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Daire Başkanlığı*. Erişim adresi: https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/btyk28_gelismeler.pdf
- Bridges, S. (1973). *Problems of the gifted child IQ-150*. New York: Crane, Russak & Co.
- Bulut, I. (1993). *Ruh hastalığının aile işlevlerine etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşar Yayınları.
- Bümen, N. (2005). *Okulda çoklu zekâ kuramı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Cho, S. ve Yoon, Y. (2005). Family Processes and Psychsocial Problems of the Young Korean Gifted. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 27(2), 245-261.
- Colangelo, N. ve Davis, G. A. (2003). *Handbook of gifted education*. Boston: Allynand Bacon.
- Coşar Cığerci, Z. (2006). *Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı, başkalarının algılanması ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Çağlar, D. (1972).Üstün zekâlı çocukların özellikleri.*Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*,5(3), 10-24. Erişim adresi: http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=40&sayi_id=492
- Çağlar, D. (2004). *Üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri*. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, ve A. E. Bilgi (Ed.), I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı (s.80-110) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Çamdeviren, Ş. (2014). *Bilim Sanat Merkezine (BİLSEM) devam eden üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler: Sakarya ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Dağlıoğlu, H.E. ve Alemdar, M. (2010). Üstün yetenekli bir çocuğun ebeveyni olmak. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 849-860. Erişim adresi: <http://www.tuzyeksav.org.tr/wp-content/uploads/2015/09/daglioglu-h.elif-alemdar-meral-ustun-yetenekli-bir-cocugun-ebeveyni-olmak.pdf>
- Davashgil, Ü. (2004). *Üstün çocuklara sahip ailelerin eğitimi*. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, ve A. E. Bilgi (Ed.), I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı (s.461-478) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Enç, M., Çağlar, D. ve Özsoy, Y. (1981). *Özel eğitime giriş*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Enright, K. M. ve Ruzicka, M. F. (1989). Relationships between perceived parental behaviors and the Self- Esteem of gifted children. *Psychological Reports*, 65(3), 931-937.
- Eroğlu, E., Ataizi, M., Yüksel, A.ve Yüksel, H. (Ed.). (2015). *Etkili iletişim teknikleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). Ölçeklerde güvenilirlik ve geçerlik. *Bursa Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 211-216. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/420425>
- Feldhusen, J. F., Van Tassel-Baska, J. ve Seeley, K. (1989). *Excelece in educating the gifted*. Denver, CO: Love Publish.
- Freeman, J. (1993). *Parents and families in nurturing giftedness and talent*. UK: Pergamon Press.
- Glading, S. T. (2002). *Family therapy history, theory and practice*. New Jersey: Merill Prentice Hall.
- Gross, M. U. (2002). Musings: gifted children and the gift of friendship. *Open Space Communications, Understanding Our Gifted*, 14(3),73-87.
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye’de ailelerin psikolojik örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Güneş, A. (2018). Türkiye’de bilim sanat merkezleri.*Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) Eurasian Journal of Researches in Socialand Economics (EJRSE)*, 3, 2148-9963. Erişim adresi: www.asead.com

- Hannell, G. (2006). *Identifying children with special needs checklists and action plans for teachers*. London: Corwin Pres.
- Ihlamur, Ş. (2017). *Üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarının saptanması* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. Erişim adresi: <http://acikerisim.ticaret.edu.tr/xmlui/handle/11467/2014#sthash.Jtoi5fRe.dpbs>
- Işık, A. Z. (1993). *İletişim becerileri konusunda ebeveynlere verilen eğitimin iletişim çatışmalarına girme eğilimi üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İnceoğlu, Y. (1998). *Medya ve toplum*. İstanbul: Der Yayınları.
- Jost, M. (2006). *İleri zekâlı çocukları tespit etmek ve desteklemek*. (Çev. A. Kanat.) İzmir: İlya Yayıncılık.
- Kanisberg, J. S. ve Levant, R. F. (1988). Parental attitudes and children's self concept and behavior following parent participation in parent training groups. *Journal Of Community Psychology*, 16(2), 152-160.
- Kara, N. (2016). *Üstün zekâlı çocukların duygusal zekâyâ ilişkin gelişim süreçlerinde iletişimin rolü* (Yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Karabulut, R. (2010). *Türkiye'de üstün yetenekliler eğitiminin tarihi süreci* (Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu. Erişim adresi: <http://cocukuniversitesi.aydin.edu.tr/tez/tarih.pdf>
- Karakuş, F. (2010). Üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.6(1),127-144. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/160766>
- Karasar N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kurtulmuş, Z. (2010). *Bilim ve sanat merkezlerine devam eden üstün yetenekli çocukların ailelerine verilen bilgisayar temelli eğitimin aile bireylerinin aile ilişkilerini algılamalarına ve çocukların mükemmeliyetçilik düzeylerine etkisinin incelenmesi* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı. (2007). *Bilim ve sanat merkezleri yönergesi BİLSEM*. Erişim adresi: http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_08/27014859_bilsemynerge.pdf
- MEB. (2014). *Özel yetenekli çocuklar kılavuzu*. Millî Eğitim Bakanlığı. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://orgm.meb.gov.tr/meb>
- MEB. (2015). *Bilim ve sanat merkezleri yönergesi*. Millî Eğitim Bakanlığı. Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/18101802_bilimvesanatmerkezleriynergesi.pdf
- MEB. (2016). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Millî Eğitim Bakanlığı. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://orgm.meb.gov.tr/meb>
- MEB. (2017a). *Beni anlayın, benim özel yetenekli çocuğum var*. Millî Eğitim Bakanlığı. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://orgm.meb.gov.tr/meb>

- MEB. (2017b). *Özel yetenekli bireylerin eğitimi strateji ve uygulama kılavuzu*. Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_11/25034903_zelyeteneklibireylerineitimstratejiveuygulamaklavuzu.pdf
- MEB. (2017c). *Özel yetenekliler destek eğitim odası farkındalık kursu eğitici uygulama el kitabı*. Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara.
- McClelland, D. (1973). *Testing for competence rather than for 'Intelligence'*. American Psychologist USA: Harward University Press.
- McMann, N. ve Oliver, R. (1988). Problems in families with gifted children: Implications for counselors. *Journal counseling and development*, 66(6), 275-278. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/232486780_Problems_in_Families_with_Gifted_Children_Implications_for_Counselors
- Morowska, A. ve Sanders, M. (2009). Parenting gifted and talented children: Conceptual and empirical foundations. *Gifted Child Quarterly*, 53(3), 163-173. Erişim adresi: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0016986209334962>
- Nazlı, S. (2003). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Anı.
- Oğurlu, Ü., Yaman, Y. (2010). Üstün zekâli/yetenekli çocuklar ve iletişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 213-223.
- Oğurlu, Ü., Yaman, Y. (2013). Ebeveynlerin üstün zekâli ve yetenekli çocuklarıyla ilgili rehberlik ihtiyaçları. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 3(2), 81-94.
- Özbay, Y. (2013). *Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: https://ailetoplum.aile.gov.tr/uploads/pages/aile-egitim-yayinlari/ustunyetenekli_cocuklar.pdf
- Perleth, C., Lehwald, G., ve Broeder, C.S.,(1993). *Indicators of high ability in young children*. K. Heller, F.J. Mönks ve A.H. Passow (Ed.), International handbook of research and development of giftedness and talent. Oxford: Pergamon.
- Peterson, J. S. (2009). Myth 17: Gifted and talented individuals do not have unique social and emotional needs. *Gifted Child Quarterly*, 53(4), 280-282. Erişim adresi: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0016986209346946>
- Pfeiffer, S. I. ve Stocking, V. B. (2000). Vulnerabilities of academically gifted students. *Special Services in Schools*, 16, 83-93. Erişim adresi: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J008v16n01_06
- Renzuli, J. S. (1986). *Systems and models for developing programs for the gifted and talented*. Mansified Center, Montana: Creative Learning Press.
- Robinson, N. M. (1993). *Parenting the very young, gifted children*. The National Research Center On The Gifted and Talented. Parenting Research Based Desicion Making Series. USA: The University of Cunnecticut Press.
- Ross, A.O. (1964). *The exceptional child in the family*. New York: Grune & Stratton.
- Sezginsoy, B. (2007). *Bilim ve sanat merkezi uygulamalarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir. Erişim adresi: <http://dspace.balikesir.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12462/1905#sthash.nSDGxBh0.dpbs>

- Sak, U. (2009). *Üstün zekâlılar eğitim programları. üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimlerinde model bir program*. Ankara: Maya Yayınları.
- Saranlı, G. (2011). Üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik geliştirilen aile rehberliği programlarının etkililiğinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Dergisi*, 3, 10-19.
- Saranlı, G., Metin, E. (2014). SENG Üstün yetenekliler aile eğitimi modelinin üstün yetenekli çocuklar ve ailelerine etkileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 39(2), 175 1-13.
- Saranlı, G. (2017). Research on coping methods and support systems of parents of gifted children in Turkey. *Journal Education*, 11, 1-13.
- Sarı, N. E. (1999). Engelli çocuğu bulunan ana-babalara uygulanan “Ana-baba eğitim programı”nın etkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sternberg, R. J. (1998). *The nature of creativity*. Cambridge, UK: Cambridge University.
- Stuart T. ve Beste A. (2008). *Farklı olduğumu biliyordum: Üstün yeteneklileri anlayabilmek*. (A. Gönenli, Çev.). Ankara: Kök Yayıncılık
- Şeker, H. ve Gençdoğan, B. (2014). *Psikolojide ve eğitimde ölçme aracı geliştirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Şenel, F. (2015). Üstün yetenekli çocuklar ve mükemmeliyetçilik. Eğitimpedia web sitesinden erişildi: <https://www.egitimpedia.com/konuk-yazar-fethiye-senel-ustun-yetenekli-cocuklar-ve-mukemmeliyetcilik/>
- Şenol, C. (2011). *Üstün yetenekliler eğitim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ. Erişim adresi: http://tez2.yok.gov.tr/http://perweb.firat.edu.tr/personel/yayinlar/fua_35/35_69331.pdf
- Şentürk, Ş. (2015). *Kadına yönelik şiddetle mücadele iletişim eğitim programının etkililiği* (Doktora tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Şentürk, Ş. (2018). Little man tate ve gifted filmleri üzerinden üstün yetenekliliğe Bakış. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 107-122. Erişim adresi: <http://dergipark.org.tr/omuefd/issue/40321/457656>
- Uludağ Tez Merkezi Bilgi. (t.y.). Araştırmalarda geçerlik-güvenirlik. Erişim adresi: <http://www.uludagtezmerkezi.com/arastirmalarda-guvenirlik-gecerlik/0/>
- Üstünel, G. (2011). *Etkili iletişim becerileri ve beden dili* (Yüksek lisans tezi). Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ. Erişim adresi: <http://acikerisim.nku.edu.tr:8080/xmlui/handle/20.500.11776/868>
- Yavuzer, H. (1990). *Yaygın anne-baba tutumları. Anne- baba okulu* (2.basım). İstanbul: Remzi Kitapevi
- Yelkikalan, N. (2006). 21. Yüzyılda girişimcinin yeni özelliği: Duygusal zekâ. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*, 1(2), 39-51. Erişim adresi: <http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/handle/COMU/979>
- Yıldırım, F. (2012). *Üstün yetenekli çocuklar ve ailelerinde duygusal ve davranışsal özellikler* (Uzmanlık tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir. Erişim adresi: <http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/12345/12969>

- Young, J. and Schrodt, P. (2016). Family communication patterns, parental modeling, and confirmation in romantic relationships. *Communication Quarterly*, 64(4), 454-475.
- Webb, J. T. (1993). *Nurturing social- emotional development of gifted children. International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*. Oxford: Pergamon Press.
- Winebrenner, S. (2001). *Teaching gifted kids in the regular classroom*. Minneapolis: Spirit Publishing Inc.
- Wingert, H. (1997). *Parent beliefs transmissions of beliefs and impact on the child* (Unpublished Doctoral Dissertation). Simon Fraser University, Canada.
- Winner, E. (1996). *Gifted children myths and realities*. New York: Basic Books.

EKLER

AYDA İLETİŞİM FORMU İZİN BELGESİ

İzin hakk./ölçek

AG Aydan Gülerce <aydan.gulerce@gmail.com>
2.11.2018 Cum 09:59

AYDATalepFormu.docx
14 KB

Merhaba Meliha,

Konunuz AYDA kullanımına son derece uygun. Bunun için izlediğimiz standart işlem aşağıda/ekte:
.....
Değerli araştırmacı/klınısyen,

AYDA Değerlendirme Kit'inin adresinize gönderilmesi için;
Ekteki formu doldurup iletmeniz ve Garanti AŞ, Boğaziçi Üniv. Şb., IBAN: TR76 0006 2000 3030 0001 6065 83 hesabına 100TL yatırmanız
gereklidir.

İlginize teşekkürler, çalışmalarınızda kolaylıklar,

...

MK meliha kalem
31.10.2018 Çar 13:00

Sayın hocam, ondokuz mayıs üniversitesinde eğitim bilimlerinde yüksek lisans öğrencisiyim. Özel yetenekli öğrencilerin ailelerine yönelik iletişim eğitimi kapsamında hazırladığım programda kullanmak üzere, tarafınızca geliştirilmiş olan Aile Yapı / Sistemini Değerlendirme Aracı'nı (AYDA) tezimde izniniz dahilinde ölçme aracı olarak kullanmak istiyorum. Saygılarımla.

Not: Paylaşım ile ilgili taramalarda ölçek maddelerinin tamamına ulaşılmadığını görünce, sadece araştırmacılara yönelik bir paylaşım yaptığımı (haklı olarak) gördüm. Gereken hassasiyetin gösterileceğini ifade ederim. İzniniz dahilinde ölçeğe ilişkin yönerge ve puanlamaya ilişkin bilgileri de mail atabilir misiniz?

Teşekkür ederim

AİLE YAPISINI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (bir kısmı)

AYDA

Anne Baba Formu

Lütfen aşağıdaki bütün soruları ve kendi anladığınız biçimde yanıtlayınız. Her bir ifadenin sizin gerçeğinizi yansıtmaya derecesini, sağ taraftaki aynı numaralı ve on bölümlü çizgiler üzerindeki en uygun aralığı işaretleyerek belirtiniz.

Örnek Maddeler

İfadeler	Bizimkiyle					Bizimkinin				
	tamamen aynı					tam tersi				
1. Ailemizde her türlü konu ve fikir açıkça konuşulur.										
2. Evimizde birisi bir şey söylediği zaman diğerleri aynı şeyi anlar.										
4. Bizim evde sözlerle söylenenler, davranışlarla anlatılanları tutmaz.										
7. Eşime zayıflıklarımı, korku ve endişelerimi rahatlıkla söylerim.										
9. Ailemizdeki iletişimi son derece doyurucu bulurum.										

ÖZEL YETENEKLİLER BAŞARI TESTİ (ÖYBASAT)

SAYIN VELİ, bu test özel yeteneklilere ilişkin bilgi düzeyinizi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Testte 20 soru bulunmaktadır. Her sorunun tek bir doğru cevabı bulunmaktadır. Cevaplama yaparken sorulardan size göre en doğru olan şıkkı yuvarlak içine alarak cevaplayınız. Samimi cevaplarınız için teşekkürler. Süreniz 30 dakikadır.

Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

Yaş : () 18-27 () 28-35 () 36-43 () a 44-51 () 52 ve üzeri yaş

Eğitim durumunuz (Anne): () İlk öğretim () Lise () Üniversite () Lisansüstü

Eğitim durumunuz (Baba): () İlk öğretim () Lise () Üniversite () Lisansüstü

Mesleğiniz :

Eşinizin Mesleği:

Kaç çocuğunuz var: () Tek çocuk () 2 çocuk () 3 çocuk () 4 ve daha fazla

Aile de çocuğunuzdan başka özel yetenekli tanısı konulmuş kimse var mı? () Var () Yok

Aile ya da 1. Derece akrabalarınızda özel yetenekli olduğunu düşündüğünüz kimse var mı?

() Var () Yok

Varsa çocuğunuza olan yakınlık derecesi ile ifade ediniz (Örneğin dayı, teyze hala gibi.)

.....

Özel yeteneklilerle ilgili bir eğitim aldınız mı? () Evet () Hayır

1. Aşağıdakilerden hangisi dikkat eksikliği ve hiperaktiviteye sahip özel yetenekli çocuklarla, özel yetenekli olmayan çocukları ayıran farklardan biridir?

- A. Sürekli hareket hâlinde olmak.
- B. Düşmanca ve saldırgan bir şekilde otoriteye karşı gelmek.
- C. Dürtüsel ve aşırı hareketli olduğu için sınıf ortamını bozmak.
- D. Çocuğun enerjisini bir hedefe yönlendirmek, odaklanmasını sağlamak.

2. Aşağıdakilerden hangisi özel yetenekli bireyler için yanlış bir ifadedir?

- A. Uzun dikkat süresine sahiptirler.
- B. Liderlik yönleri yüksektir.
- C. Zihinleri genellikle karışıktır.
- D. Toplumsal problemlere karşı hassastırlar.

3. İlköğretim kurumlar yönetmeliğine göre özel yetenekli çocukla ilgili sınıf yükseltme sınavı eğitim hayatı boyunca aynı öğrenci için kaç kez yapılır?

- A. 1 kez
- B. 2 kez
- C. 3 kez
- D. Yapılmaz

4. Aşağıdakilerden hangisi destek eğitim hizmetlerinin temel amacıdır?

- A. Bireylerin 7 yaşından önce eğitime başlamasını sağlamak.
- B. Bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda eğitim sağlamak.
- C. Bireylerin öğretmenlerine ve okul personellerine eğitim ve danışmanlık sağlamak.
- D. Bireyin eğitimi için araç ve gereç sağlamak.

5. Özel yetenekli çocuklarında düşük akademik başarıya sahip olmalarının sebepleri aşağıdakilerden hangisi olamaz?

- A. Zayıf düzenleme becerileri
- B. Motivasyon eksikliği
- C. Zararlı arkadaşlıklar ve davranışlar
- D. Yüksek benlik saygısı

6.Özel yetenekli çocukların özellikleriyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- A. Üstün başarı beklemek
B. Etiketlemek
C. Çocuk olma hakkına saygı göstermek
D. Gerçekleşmesi zor amaç ve hedefler belirlemek

7.Aşağıdakilerden hangisi, akranlarından farklı gelişim düzeylerine sahip olan özel yetenekli çocukların sergilediği istenmeyen davranışlardan biridir?

- A. Özellikle ilkököl döneminde çok çaba sarf etmeden başarı elde ederler.
B. Yaştlarına göre çabuk öğrendikleri için sıkılır ve sınıf ortamını bozarlar.
C. Gelişmiş mizah anlayışları onları arkadaş gruplarında popüler yapar.
D. Mükemmeliyetçilik duyguları onların özgüvenlerinin artmasını sağlar.

8. Özel yetenekli çocuklarda görülen sorunlar ve bunlara ilişkin aşağıda verilen aile yaklaşımlarından hangisi yanlıştır?

- A. Düşük Başarı ve Motivasyon Eksikliği: Onun özel yetenekli bir birey olduğunu fark ettirerek çok başarılı olabileceğini söylemek
B. Korku, Kaygı ve Depresyon: Çocuğa bulunduğu durumun felaket olmadığını ve bir deneyim olduğunu söylemek.
C. Mükemmeliyetçilik: Kendilerinin de zamanında hayal kırıklığı ve başarısız oldukları durumları olduğunu, her şeyin mükemmel olmak zorunda olmadığını söylemek
D. Öz Disiplin Geliştirme: Çocuğa neyi yanlış yaptığını vurgulayarak söylemek yerine genelleyerek durumu açıklamak

9. Özel yetenekli çocukların sosyal duygusal gelişimleri ile ilgili aşağıda verilenlerden hangisi doğrudur?

- A. Yaştlarının üstünde olgunluk gösterirler. B. Espriden hoşlanmazlar
C. Grup çalışmalarında genellikle sessizdirler. D. Aceleci bir yapıya sahiptirler.

10. Aşağıdakilerden hangisi, özel yetenekli bir çocuğa sahip olduğunu öğrenen bir ailenin yaşayacağı duygulardan biri değildir?

- A. Mutluluk B. Gurur C. Şüphe D. Şefkat

11. Özel yetenekli bireylerin tanılması, merkezi sınavlar dışında hangi kurum tarafından yapılır?

- A. BİLSEM B. RAM
C. İlçe Özel Eğitim Komisyonu D. Rehberlik Servisi

12.Aşağıdakilerden hangisi özel yeteneklilerle ilgili yanlış bir bilgidir?

- A. Örgün eğitim dışında özel eğitime de ihtiyaç duyarlar.
B. Gelişimlerini destekleyecek iyi bir eğitimciye ve rehberine ihtiyaç duyarlar.
C. Çoğunlukla yüksek başarı göstermelerine rağmen bazıları düşük başarı gösterirler.
D. Otizm, asperger ve öğrenme güçlüğü gibi rahatsızlıklara rastlanmaz.

13. Özel yetenekli çocukların bilişsel gelişimi ile ilgili aşağıda verilenlerden hangisi doğrudur?

- A. Dil gelişimleri yavaştır. B. İlgi alanları sınırlıdır.
C. Analitik düşünme becerisine sahiptirler. D. İlgi alanlarında gelişigüzel çalışırlar.

14. Okula erken başlatma, sınıf atlama ve üniversiteye erken başlatma uygulamaları özel yeteneklilere yönelik hangi eğitim stratejisi içinde yer alır?

- A. Zenginleştirme B. Gruplama C. Mentörlük D. Hızlandırma

15. Aşağıdakilerden hangisi, özel yetenekli çocukların sosyal gelişim özellikleri arasında yer almaz?

- A. İletişimde genelde akranları yerine yetişkinleri tercih ederler.
- B. Karşısındakilerin düşüncelerini, duygularını ve isteklerini kestirebilme yeteneğine sahiptirler.
- C. Tek başlarına oynamaktan hoşlanırlar.
- D. Yeni sosyal durumlara çok çabuk adapte olurlar.

16. Aşağıdakilerden hangisi özel yetenekli çocukların bilişsel özellikleri arasında yer almaz?

- A. Gelişmiş sözcük dağarcığına sahip olma
- B. Yavaş yavaş ve sindirerek öğrenme.
- C. Güçlü bir hafızaya sahip olma
- D. Karmaşık kavram ve ilişkileri anlama

17. Zekâ, bireylerin düzeylerine göre bölümlere ayrılmıştır. Özel yetenekliler için zekâ puanının alt sınırı aşağıdakilerden hangisidir?

- A. 90
- B. 110
- C. 130
- D. 145

18. Aşağıdakilerden hangisi özel yetenekli öğrencilere yönelik eğitsel uygulamalardan biri değildir?

- A. Okul atlatma
- B. Okula erken kayıt
- C. Zenginleştirme
- D. Özel okul

19. Aşağıdakilerden hangisi özel yeteneklilerle ilgili doğru bir açıklamadır?

- A. Bencil ve ben merkezli davranırlar.
- B. Grupta lider olma eğilimindedirler.
- C. Disipline edilmeleri diğer çocuklara göre zordur.
- D. Eğitimleri ve yetiştirilmeleri kolaydır.

20. Aşağıdakilerden hangisi, özel yetenekli çocukların psiko-sosyal gelişim özellikleri arasında yer almaz?

- A. Liderlik özellikleri nedeniyl otoriteye fazla başvurmazlar.
- B. Bağımsız hareket etmeyi severler.
- C. Küçük yaşta belirledikleri ve onun için çalıştıkları idealleri vardır.
- D. Takdir ve teşvik edilmediklerinde motivasyonları düşer.

PROGRAM SONU DEĞERLENDİRME FORMU

Program Sonu Veli Görüşü Formu

	İfadeler	Kesinlikle katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Program, çocuğum hakkında taşıdığım kaygılar konusunda yalnız olmadığımı anlamamı sağladı.					
2	Program sayesinde çocuğumla benzer gelişim özelliklerine sahip çocukların aileleri ile tanışma şansım oldu.					
3	Program sayesinde çocuğumun gelişim özellikleri hakkında genel bir bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum.					
4	Program, çocuğumla kurduğum iletişim kaynaklı sorunları fark etmemi sağladı.					
5	Duygularımı ifade etmede sözlü ve sözsüz iletişimin önemini fark etmemi sağladığını düşünüyorum.					
6	Beden dilinin iletişimdeki önemini fark etmemi sağladığını düşünüyorum.					
7	Olaylara ve insanlara farklı açılardan bakabilmemi sağladı.					
8	Eğitmcilerin konularında yeterli olduğunu düşünüyorum.					
9	Program içeriğinin yeterli olduğunu düşünüyorum.					
10	Programa katıldığım için memnunum.					

Programla ilgili öneri ve eleştirilerinizi yazar mısınız?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(Arka sayfayı kullanabilirsiniz)

MEB UYGULAMA İZİNİ

T.C.
MERZİFON KAYMAKAMLIĞI
İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : U5013716-160.01.01-E.25266743
Konu : Seminer Verilmesi

31.12.2018

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
MERZİFON

İlgi : İktisadî Bilim ve Sanat Merkezi'ne 29.11.2018 tarih ve 22982698 sayılı yazısı.

İlgi yazı gereği, Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğretim üyeleri tarafından Gençlik Merkezinde Bilim ve Sanat Merkezi öğretmen veöğrenci çalışmalarını 24.12.2018, 07.01.2019, 14.01.2019 ve 21.01.2019 tarihlerinde alan eğitim semineri verilmesi Müdürlüğünüze uygun görülmektedir.

Makamlarınıza da uygun görülmesi halinde şifalı olarak arz ederim.

Kararımızla İhtisat ŞAHİN
Müdür ü
İlçe Müdürü

OLUR
31.12.2018

Abime YÖZGAT
Kaymakam ü
İlçe Millî Eğitim Müdürü

ÖLÜME BAĞLI KURUM MÜHÜRÜ
Dokümanlık: www.mezifonmeh.gov.tr
E-posta: mezifonmeh@meb.gov.tr

Arayışlı İhtisat ŞAHİN
Tel: 0386 514 26 30
Faks: 0386 514 27 30

E-posta: mezifonmeh@meb.gov.tr | Web: www.mezifonmeh.gov.tr | Adres: 0386-3443-3000-3000-4012 | Kurum: MEB

AİLE EĞİTİM PROGRAMI (ÖYAEP) (bir kısmı)

HAFTA 2

OTURUM: 2. Oturum, 3. Oturum

KONU : Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri Giriş,
Özel Yetenekli Çocuklar İle İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar
Özel Yetenekli Çocukların Genel Kişilik Özellikleri
Özel Yetenekli Çocukların Gelişim Özellikleri
Bilişsel Zihinsel Gelişim
Sosyal Duygusal Gelişim
Özel Yetenekli Çocuklar Uyumsuz Gelişim Özellikleri
Özel Yetenekli Çocukların Duyuşsal Özellikleri
Özel Yetenekli Çocukların Sosyal Özellikleri

SÜRE:60 X 3

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ:

ARAÇ GEREÇ:Vitus Filmi ,Yazı Tahtası, Tahta Kalem

KAZANIMLAR:

1. Özel yetenekli çocuklar hakkında bilinen yanlış bilgilerin neler olduğunu farkeder.
2. Özel yetenekli çocukların genel kişilik özellikleri hakkında bilgi sahibi olur.
3. Özel yetenekli çocukların gelişimsel özelliklerinin neler olduğunu bilir.
4. Özel yetenekli çocukların bilişsel zihinsel gelişimleri hakkında bilgi sahibi olur.
5. Özel yetenekli çocukların sosyal duygusal gelişimlerinin neler olduğunu bilir.
6. Özel yetenekli çocukların uyumsuz gelişim özelliklerini tanır.
7. Özel yetenekli çocukların duyuşsal özelliklerini bilir.
8. Özel yetenekli çocuklarının sosyal özelliklerini farkeder.

EĞİTİM DURUMLARI:

Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri Giriş

Eğitmen, özel yetenekli çocukların özellikleri ile ilgili hazırlanmış olan sunumdan derse başlar. Genel özellikler katılımcılara aktarılır. Ardından ‘Etkinlik 5’ uygulanır.

ETKİNLİK 5:‘Vitus’ Filmi

Hazırlanan ‘Vitus’ isimli yabancı sinema filmi katılımcılar ile bölümler halinde izlenir. Katılımcılara birer boş kâğıt dağıtılır ve film sırasında gözlemledikleri, en çok beğendikleri ve etkilendikleri, ebeveyn olarak kendilerinde ve çocuklarında gördükleri filmdeki benzer özellikleri not almaları istenir. Notlar üzerinden grupta doğru - yanlış tutum ve davranışlar tartışılır.

ETİK KURUL ONAY BELGESİ

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
20.11.2018	10	2018 / 315

KARAR NO: 2018 - 315
Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Meliha KALEM'in Dr. Öğr. Üyesi Şener ŞENTÜRK danışmanlığında "Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Çocuklarına Yönelik İletişim Becerileri Eğitim Programının Etkililiği" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket ve başarı testi/AYDA Anne Baba Formu/Program sonu görüşme formu çalışmaları okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Meliha KALEM'in Dr. Öğr. Üyesi Şener ŞENTÜRK danışmanlığında "Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Ailelerin Çocuklarına Yönelik İletişim Becerileri Eğitim Programının Etkililiği" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket ve başarı testi/AYDA Anne Baba Formu/Program sonu görüşme formu çalışmalarının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

